

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Diplomová práce

**Analýza vývoje cestovního ruchu v Evropě a jeho
perspektivy**

Karolina Hluší

© 2016 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Karolina Hluší

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Analýza vývoje cestovního ruchu v Evropě a jeho perspektivy

Název anglicky

Analysis of tourism development in Europe and its perspectives

Cíle práce

Cílem diplomové práce bude vyhodnocení vývoje cestovního ruchu v Evropě pomocí vybraných statistických metod. Analyzovány budou ekonomické a neekonomické ukazatele, jako např. počet příjezdů rezidentů a nerezidentů do ubytovacích zařízení, podíl cestovního ruchu na HDP a na zaměstnanosti, podíl příjmů z mezinárodního cestovního ruchu na celkové výši příjmů v evropském regionu a další. Na základě provedených analýz bude studentka predikovat trendy a perspektivy evropského cestovního ruchu.

Metodika

K analýze sekundárních dat bude využito vybraných vícerozměrných statistických metod – zejména shlukové analýzy. Vývoj ve vybraných zemích bude modelován pomocí vybraných metod analýzy časových řad. Bude provedena grafická analýza a dynamika změn bude popsána pomocí vybraných elementárních charakteristik časových řad. Statistická data související s cestovním ruchem budou čerpána z internetových stránek Českého statistického úřadu, EUROSTATu, Světové organizace cestovního ruchu (UNWTO) a Světové rady cestování a cestovního ruchu (WTTC).

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

Cestovní ruch, Evropa, HDP, rezident, nerezident, ubytovací zařízení, časová řada.

Doporučené zdroje informací

- ARLT, J., ARLTOVÁ, M.: Ekonomické časové řady. Professional publishing, Praha 2009. ISBN 978-80-86946-85-6.
- FRANKE, A.: Statistika cestovního ruchu. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, x, 230 s. ISBN 978-80-7357-717-9.
- HEBÁK, P. a kol.: Statistické myšlení a nástroje analýzy dat. Praha: Nakladatelství Informatorium, 2013. ISBN 978-80-7333-105-4.
- HINDLS, R. Statistika pro ekonomy. Praha: Professional Publishing, 2007. ISBN 978-80-86946-43-6.
- PALATKOVÁ, M.: Mezinárodní cestovní ruch: analýza pozice turismu ve světové ekonomice, význam turismu v mezinárodních ekonomických vztazích, evropská integrace a mezinárodní turismus. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, 221 s. ISBN 9788024737508.
- PALATKOVÁ, M., ZICHOVÁ, J.: Ekonomika turismu: turismus České republiky: vymezení a fungování trhu turismu, přístupy k hodnocení významu a vlivu turismu, charakteristika turismu České republiky. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, 205 s. ISBN 9788024737485.
- SVATOŠOVÁ, L., KÁBA, B., PRÁŠILOVÁ, M.: Zdroje a zpracování sociálních a ekonomických dat. Praha, ČZU v Praze, 2004. ISBN 80-213-1189-4.
- TITTELBACHOVÁ, Š.: Turismus a veřejná správa: průniky, dysfunkce, problémy, šance : státní politika turismu České republiky : systémový přístup k řešení problémů. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, 196 s. ISBN 9788024738420.
-

Předběžný termín obhajoby

2016/17 ZS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Radka Procházková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra statistiky

Elektronicky schváleno dne 21. 10. 2015

prof. Ing. Libuše Svatošová, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 28. 11. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Analýza vývoje cestovního ruchu v Evropě a jeho perspektivy" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30.11.2016

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Radce Procházkové, Ph.D. za odborné vedení, poskytnutí cenných rad a připomínek při zpracování této diplomové práce.

Analýza vývoje cestovního ruchu v Evropě a jeho perspektivy

Souhrn

Diplomová práce se zaměřuje na vývoj cestovního ruchu v Evropě v letech 1995-2015. Cílem práce je vyhodnocení vývoje cestovního ruchu v evropských zemích pomocí statistických metod – shlukové analýzy a analýzy časových řad. Literární rešerše obsahuje popis vývoje a významu cestovního ruchu, faktory, které ovlivňují cestovní ruch v Evropě a vymezení evropských turistických oblastí. V první části vlastní práce je analyzován cestovní ruch v evropských zemích podle ukazatelů podílu cestovního na HDP a na celkové zaměstnanosti za roky 1995 a 2015, podle ukazatelů podílu mezinárodních příjezdů a podílu příjmů z mezinárodního cestovního ruchu v evropském regionu. V druhé části práce je analyzován vývoj cestovního ruchu ve vybraných evropských zemích - České republice, Chorvatsku a Polsku, podle ukazatelů podílu cestovního ruchu na HDP, počtu příjezdů rezidentů i nerezidentů a počtu ubytovacích zařízení v letech 1995-2013. V závěru jsou uvedeny výsledky všech provedených analýz a stanovení perspektiv evropského cestovního ruchu do dalších let.

Klíčová slova: Cestovní ruch, Evropa, HDP, rezident, nerezident, ubytovací zařízení, časová řada.

Analysis of tourism development in Europe and its perspectives

Summary

The diploma thesis is focused on the development of tourism in Europe during a time period of years 1995-2015. The aim is evaluation the development of tourism in European countries using statistical methods - cluster analysis and time series analysis. Review of literature contains a description of the development and importance of tourism, factors affecting tourism in Europe and the definition of European tourist areas. In the first of practical part of the thesis is analyzed tourism in European countries, according to the indicator of total contribution to GDP and total employment for the years 1995 and 2015, according to indicators, the share of international arrivals and the share of revenues from international tourism in the European region. The second part examines the evolution of tourism in selected European countries - the Czech Republic, Croatia and Poland, according to the indicators, the share of tourism in GDP, the number of arrivals of residents and non-residents and a number of accommodation establishments in the years 1995-2013. In conclusion, the results of all analyzes and determine the prospects of European tourism in the coming years.

Keywords: Tourism, Europe, GDP, residents, non-residents, tourist accommodation establishments, time series.

Obsah

1. Úvod.....	9
2. Cíl práce a metodika	10
2.1. Cíl práce.....	10
2.2. Metodika práce	10
2.2.1. Vizualizace vícerozměrných dat.....	10
2.2.2. Shluková analýza	11
2.2.3. Analýza časových řad	17
3. Teoretická východiska	24
3.1. Základní pojmy cestovního ruchu.....	24
3.2. Vývoj cestovního ruchu	26
3.2.1. Cestování od starověku do konce 17. století.....	26
3.2.2. Moderní cestovní ruch od jeho vzniku do konce 1. světové války.....	27
3.2.3. Cestovní ruch v období od roku 1918 do současnosti	28
3.3. Význam cestovního ruchu	30
3.4. Faktory ovlivňující cestovní ruch	33
3.5. Evropská unie a cestovní ruch	35
3.6. Statistický monitoring cestovního ruchu	37
3.7. Vymezení oblastí cestovního ruchu v evropském regionu	41
4. Vlastní práce	45
4.1. Rozdělení evropských zemí dle vlivu cestovního ruchu na národní ekonomiku	45
4.2. Rozdělení evropských zemí z pohledu mezinárodních příjezdů	51
4.3. Statistická analýza vývoje cestovního ruchu ve vybraných evropských zemích.....	56
4.3.1. Analýza vývoje cestovního ruchu v Chorvatsku	56
4.3.2. Analýza vývoje cestovního ruchu v Polsku	60
4.3.3. Analýza vývoje cestovního ruchu v České republice	63

4.3.4. Porovnání vývoje cestovního ruchu v České republice, Chorvatsku a Polsku..	68
5. Závěr	73
6. Seznam použitých zdrojů.....	75
7. Přílohy.....	79

1. Úvod

Objem cestovního ruchu má od druhé poloviny 20. století neustále rostoucí tendenci. Turismus se totiž stal běžnou součástí života většiny našich současníků, a tak představuje velmi významný společenský, kulturní a ekonomický jev. Jeho sociální podstatu tvoří skutečnost, že poskytuje jednak nezbytný odpočinek od každodenního stresu a stereotypu, jednak zcela nové poznatky a zážitky, které vedou nejen k obohacení vnitřního světa cestovatele, ale ve svých důsledcích také k obohacení širšího lidského společenství. Dá se tedy říci, že cestovní ruch pozitivně ovlivňuje fyzickou stránku člověka i jeho psychiku, protože se promítá do poznávacích, emočních a volných procesů. Pokud jde o ekonomický přínos turismu, je třeba zdůraznit, že působí jak na jednotlivce, tak na celé národní hospodářství – cestovní ruch vytváří pracovní místa, je předmětem podnikání a zároveň významným zdrojem příjmů státního rozpočtu.

V poslední době cestovní ruch zejména v evropských zemích prochází převratnými změnami souvisejícími především s masivní migrační vlnou a s terorismem: do Evropy přicházejí milióny uprchlíků ze zemí Blízkého východu a z Afriky, kteří utíkají před válečnými konflikty i před bídou a nedostatkem základních životních potřeb – a těžko je mezi nimi odlišit migranty politické od migrantů z vyloženě ekonomických důvodů. Spousta z nich má navíc o životě ve vysněné Evropě nereálné představy a očekávání, tísní se v přeplněných uprchlických táborech, žijí na ulicích – a Evropa se jich začíná bát, protože je jich příliš mnoho.

Jedním z bezprostředních dopadů migrace a terorismu je fakt, že turisté začínají hledat nové, bezpečnější destinace - a doplácí na to zejména Francie a Řecko, ale také Egypt a Turecko. Hlavně tyto jevy tedy způsobily, že stanovit další vývoj cestovního ruchu je z celosvětového hlediska mimořádně obtížné, každopádně ale platí, že turismus se bude muset i s touto situací nějakým způsobem vyrovnat, protože současní lidé cestování pokládají za nezbytnou součást svých životů.

2. Cíl práce a metodika

2.1. Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce bylo vyhodnocení vývoje a perspektiv cestovního ruchu v Evropě pomocí vybraných vícerozměrných statistických metod a metod analýzy časových řad. Dalším cílem bylo porovnání vlivu cestovního ruchu v evropských zemích v roce 1995 a 2015 na základě ukazatelů podílu cestovního ruchu na HDP, podílu cestovního ruchu na celkové zaměstnanosti, podílu mezinárodních příjezdů, a podílu příjmů z mezinárodního cestovního ruchu na celkové výši příjmů v evropském regionu. Dále byl hodnocen, na základě výsledků shlukové analýzy, vývoj cestovního ruchu ve vybraných evropských zemích reprezentující vytvořené shluky od roku 1995 do roku 2013 podle ukazatelů podílu cestovního ruchu na HDP, počtu příjezdů rezidentů a nerezidentů do ubytovacích zařízení a počtu ubytovacích zařízení.

2.2. Metodika práce

K analýze sekundárních dat byly využity vícerozměrné statistické metody – shluková analýza dat a metody analýzy časových řad. Vyhodnocení dat bylo provedeno s využitím programu STATISTICA. Statistická data byla čerpána z internetových stránek světově významných organizací WTTC, UNWTO a evropského Eurostatu.

2.2.1. Vizualizace vícerozměrných dat

„Vizualizace vícerozměrných dat je poznávací proces, jehož smyslem je nalezení podstatných charakteristik datového souboru“ (Hebák a kol., 2013). V průběhu analýzy se vytváří jednoduché dotazy ohledně povahy dat a odpověď se získává v podobě grafického zobrazení. Cílem vizualizace je přeměnit abstraktní data v užitečnou a srozumitelnou informaci. To v reálných úlohách znamená hledat základní vlastnosti dat, jaké jsou vzájemné vztahy mezi proměnnými, vztahy mezi objekty v různých kategoriích, existence přirozených shluků, výskyt odlehlých či jinak podezřelých pozorování a ověřovat tvar rozdělení generující data. Svou povahou patří vizualizace vícerozměrných dat téměř výhradně mezi průzkumové (explorační) statistické metody. Důležitou roli hraje v počátečních fázích analýzy, kdy může být použita jako výborný prostředek pro seznámení se s daty za účelem formulace statistických hypotéz, či jako nástroj posouzení kvality dat a vhodnosti použití statistických testů. Metody vizualizace samy o sobě nedokážou dát odpověď na otázku, zda hledaná struktura v datech skutečně existuje,

dokážou však zobrazit maximum dané struktury. Výhodou vizualizace je velká intuitivnost a snadná interpretace získaných výstupů. To usnadňuje komunikaci mezi řešitelem a zadavatelem analýzy, kdy je zadavateli často potřeba poskytnout pro jeho pozdější rozhodování srozumitelné a interpretovatelné výsledky. Na druhou stranu je však nutné upozornit, že vizualizace by neměla být redukována na pouhou prezentaci dat, jejímž prostřednictvím je dále předávána již známá informace. Smyslem moderních metod vizualizace je naopak zejména samotný proces identifikace dosud neznámých struktur ve zkoumaném datovém souboru. (Řezánková a kol., 2009)

Vizualizace vícerozměrných dat může být znázorněna pomocí symbolových grafů (ikonových grafů). Tyto grafy reprezentují každý objekt jedním grafickým symbolem. Jednotlivé atributy jsou přiřazeny na určitou část symbolu tvarem, velikostí, barvou, nebo jinak. Předností je srozumitelnost a možnost současného zobrazení velkého počtu atributů. Mají význam při porovnávání objektů mezi sebou, pro identifikaci podobných nebo výjimečných objektů, nebo pro identifikace shluků. Mezi nejrozšířenější symbolové techniky patří tzv. profily. Každý objekt popsany atributy je reprezentován sloupci, jejichž výška představuje hodnotu daného atributu. Místo sloupců se někdy vykresluje lomená čára, vytvořená postupných spojením vrcholů jednotlivých sloupců. Tím vznikne výsledný „profil“ daného objektu. Profily lze porovnávat mezi sebou a nacházet podobné objekty, vybočující měření a na základě podobnosti identifikovat vícerozměrné shluky. S rostoucím počtem objektů se toto porovnání stává obtížnější. (Myslivec, Skalská, 2010)

2.2.2. Shluková analýza

Hlavním cílem shlukové analýzy je klasifikace jednotek (objektů, případů, respondentů), charakterizovaných vícerozměrnými vektory, do jedné z neznámého počtu předem nedefinovaných vzájemně se vylučujících skupin označených za shluky. Úkolem shlukové analýzy je rozdělit jednotky výběru nebo populace do malého počtu vzájemně se vylučujících skupin na základě jejich vzájemných vzdáleností (podobností). Posuzují se tedy různé rozklady množiny jednotek do určitého počtu disjunktních shluků a hledá se takový rozklad, který by byl z hlediska zadané úlohy a zvoleného kritéria nejvhodnější. Snahou je dosáhnout stavu, kdy objekty uvnitř shluku jsou si co podobné (blízké), zatímco objekty z různých shluků jsou si co nejméně podobné. Existují různé skupiny metod shlukové analýzy. Jedna z nich se vyznačuje postupem, při němž je vytvářena hierarchická

posloupnost rozkladů. Obvykle se vychází ze situace, kdy každý objekt je samostatným shlukem. Tyto shluky se postupně spojují, až je výsledkem jeden shluk zahrnující všechny objekty. V menší míře je v programech používán opačný postup, při kterém se vytváří hierarchická posloupnost rozkladů od souboru jako jediného shluku až po rozklad souboru na jednotlivé objekty tak, že každý následující rozklad je zjemněním rozkladu předchozího. K základním nehierarchickým metodám patří algoritmy rozkladu, při nichž musí analytik stanovit počet shluků. Jde obvykle o interaktivní postupy, v nichž se optimalizují vzdálenosti objektů od středu shluku, proto jsou tyto metody označovány též jako optimalizační. (Hebák a kol., 2013)

2.2.2.1. Klasifikace metod shlukové analýzy

Metody shlukové analýzy lze klasifikovat z mnoha hledisek. Jedním z nich je rozlišení metod hierarchických, pomocí nichž je vytvářena hierarchická posloupnost rozkladu, a nehierarchických. Ostatní klasifikace se obvykle vztahují k jedné z těchto dvou skupin, i když některé algoritmy kombinují oba přístupy. Obdobně jako mají svá jména hurikány, tak také většina algoritmů shlukové analýzy je buď nazvána dívčiny jmény, nebo mají jiné výrazné názvy, popř. odrážejí módní výrazy.

Hierarchické metody lze rozdělit na aglomerativní a divizivní. Aglomerativní algoritmy postupně spojují objekty a jejich shluky až do vzniku jednoho shluku. Vycházejí z matice vzdáleností vypočtených pro všechny páry objektů (při analýze se využívají jen hodnoty z této matice, někteří autoři takový postup označují jako relační shlukování). Do výpočtu vzdáleností jsou zahrnuty hodnoty všech proměnných charakterizujících objekty; takové shlukování se nazývá polytetické. Představitelem aglomerativních metod je algoritmus AGNES (AGlomerative NEStink). Vzhledem k tomu, že vstupem do algoritmu je matice vzdáleností, lze pomocí něj shlukovat též proměnné. Zvláštním případem hierarchického shlukování je dvourozměrné shlukování, pomocí nějž se postupně spojují jak objekty, tak proměnné.

Divizivní algoritmy postupně rozdělují množinu (shluk) objektů na podmnožiny. V této skupině se rozlišují polytetické, které v každém kroku zohledňuje hodnoty všech proměnných, a monotetické, při němž se množina objektů mění v každém kroku vždy pouze podle jedné proměnných (vybrané podle určitého kritéria). Představitelem prvního typu shlukování je algoritmus DIANA (DIvisive ANAlysis), druhý typ je určen pro

zdrojovou datovou matici obsahující binární proměnné a je reprezentován algoritmem MONA (MONothetic, Analysis).

U nehierarchických metod je možností klasifikace podstatně více. Je třeba především rozlišit, zda mají být vytvářeny shluku disjunktí, nebo zda se shluky mohou překrývat. V prvním případě lze vytvořit binární matici při řazení, která vyjadřuje příslušnost určitého objektu k právě jednomu shluku. Takové shlukování je označováno jako disjunktí a pevné. Protože však struktura dat není předem známá, je v poslední době věnována pozornost postupům, které přiřazují každé dvojici objekt – shluk stupně příslušnosti (hodnoty z intervalu od 0 – 1). Pro takové shlukování bude dále používán původní anglický název fuzzy. Získaný výsledek může též sloužit jako mezivýpočet, na jehož základě se vyjádří pevné přiřazení objektů ke shlukům.

K základním nehierarchickým metodám patří algoritmy k-shlukování. Jsou označovány jako metody rozkladu, které umožňují rozklad množiny n objektů do k - disjunktích shluků, přičemž počet shluků musí stanovit analytik. Jde obvykle o iterativní postupy, v nichž se optimalizují vzdálenosti objektů od středu shluku, proto jsou tyto metody označovány též jako optimalizační. Protože počet shluků nebývá před analýzou znám, postupuje se při ní tak, že se vytvoří rozklady do různých počtů shluků a podle některého z mnoha způsobů se stanoví optimální počet shluků.

Jako střed shluku může být využit buď vektor charakteristik jednotlivých proměnných spočtených pro množinu objektů tvořících daný shluk (těmito charakteristikami mohou být průměry, mediány, mody, histogramy), nebo některý ze studovaných objektů přiřazených k danému shluku (medoid). Na základě toho se rozlišují pro datové soubory s kvantitativními proměnnými metody k -centroidů a k -medoidů.

Důležité místo ve shlukové analýze zaujímají metody, jejichž výsledkem je matice hodnot vyjadřujících stupně příslušnosti každého z objektů ke každému ze shluků. Jde tedy o tzv. fuzzy shlukování. K základním metodám patří algoritmus fuzzy k -průměrů, označovaný jako FCM (fuzzy c-means), algoritmus fuzzy k -medoidů (FCMdd-fuzzy c-medoids) a odvozené algoritmy, které vycházejí z matice vzdáleností a jsou označovány jako relační. V prvním případě to je relační algoritmus k -průměrů (RFCM-relation fuzzy c-means), jeho

variantou je algoritmus FANNY. V druhém případě je to relační algoritmus k-medoidů (RFCMdd-relation fuzzy c-medoids).

Ve všech výše uvedených metodách hraje důležitou roli způsob stanovení vzdálenosti mezi objekty, ať už skutečnými či objektem a teoretickým centroidem. Některé další algoritmy předpokládají pro každý shluk model, k němuž hledají nejlepší přiřazení dat. Existuje také celá řada jiných přístupů ke shlukování, např. byly navrženy metody založené na hustotě či mřížce. Speciální postupy jsou určeny pro soubory s velkým počtem objektů, popř. velkým počtem proměnných. Pozornost je věnována také datovým souborům obsahujícím kategoriální data. (Řezánková a kol., 2009)

2.2.2.2. Míry podobnosti a vzdálenosti

V různých etapách většiny základních algoritmů shlukování se posuzuje podobnost dvou objektů (proměnných či kategorií), popř. podobnost objektu (proměnné, kategorie) a shluku a podobnost dvou shluků. Tyto podobnosti se dále využívají při hodnocení vytvořených shluků, ať už z důvodu výběru rozkladu, pokud bylo aplikováno více metod, nebo z důvodu stanovení vhodného počtu shluků. V dalším textu bude termín objekt místy používán v obecném významu jako objekt shlukování, přičemž může jít buď o vektor charakterizující reálný objekt, nebo o proměnnou, popř. kategorii.

Ve shlukové analýze se obvykle podobnost posuzuje zprostředkovaně pomocí odlišnosti. Čím méně jsou objekty odlišné, tím jsou si podobnější. Obsahuje-li datová matice hodnoty kvantitativních proměnných, pak se mezi vektory, které charakterizují objekty, počítá vzdálenost. Pokud by objekty byly popsány pomocí dvou proměnných, lze je znázornit jako body ve dvourozměrném prostoru a spočítat vzdálenost těchto bodů. Obdobně se postupuje i v případě vektorů větších rozměrů.

V některých speciálních aplikacích se počítá přímo hodnota podobnosti. Ke každému bodu ve dvourozměrném prostoru můžeme znázornit vektor s počátečním bodem v počtu soustavy souřadnic. Kosinus úhlu, který svírají příslušné dva takto znázorněné vektory, je pak jednou z používaných měr podobnosti (kosinova míra).

Existují ovšem i jinak definované míry podobnosti s hodnotami z jiných definičních oborů. Ve všech případech však platí, že pokud jsou dva objekty charakterizovány totožnými

vektory, pak je vzdálenost mezi těmito objekty 0 a hodnota míry podobnosti je maximum, kterého může být dosaženo (nejčastěji hodnota 1). (Hebák a kol., 2013)

2.2.2.3. Hodnocení vztahu dvou objektů

U podobnosti dvou objektů, je potřeba zohlednit, jakého typu jsou proměnné, které jsou využity pro jejich popis. V tomto směru se rozlišuje, zda jde o proměnné kvantitativní nebo kategoriální (ordinální či nominální).

Kvantitativní proměnné – Jednotlivé proměnné jsou vyjádřeny ve stejných měřicích jednotkách, popř. jsou určitým způsobem normovány, aby byly hodnoty srovnatelné. Nejčastěji používaná je euklidovská vzdálenost, která vyjadřuje jeden z možných způsobů výpočtů vzdálenosti bodů v prostoru. Tyto body jsou znázorněním vektorů charakterizujících studované objekty. Vzorec pro výpočet vzdálenosti mezi objekty, reprezentovanými p-člennými vektory x_i a $x_{i'}$, lze uvést ve tvaru

$$d_E(x_i, x_{i'}) = \sqrt{\sum_{j=1}^p (x_{ij} - x_{i'j})^2} = \|x_i - x_{i'}\| \quad (2.1)$$

K dalším možným způsobům vyjádření vztahu dvou objektů patří čtvercová euklidovská vzdálenost, vyjádřená vzorcem:

$$d_{ES}(x_i - x_{i'}) = \sum_{j=1}^p (x_{ij} - x_{i'j})^2 \quad (2.2)$$

(Řezánková a kol., 2009)

2.2.2.4. Metody hierarchického shlukování

Nejnámějším postupem při hierarchickém shlukování je aglomerativní přístup. Vychází se ze stavu, v němž je každý objekt samostatným shlukem, a postupně se (na základě hodnot všech proměnných) po dvojicích spojují shluky od nejvíce k nejméně podobným, až je výsledkem jeden shluk. Méně implementovaný je divizivní přístup, který vychází ze stavu, kdy všechny objekty tvoří jeden shluk. Ten je postupně rozdělován, až je každý objekt samostatným shlukem.

Agglomerativní algoritmy – při aglomerativním hierarchickém shlukování se vychází z matice vzdáleností vypočtených pro všechny páry objektů, popř. z jiné matice vztahu (obecně odlišností, včetně matice charakterizující vztahy proměnných či kategorií), což je

jedna z jeho předností. Postupuje se tedy po krocích, přičemž v každém kroku se spojí dva nejpodobnější shluky. V prvním kroku se vyhledá nejnižší hodnota v původní matici vzdáleností. V dalších krocích se tato matice přepočítává pro novou množinu shluků, která je stanovena na základě zkoumání vzdálenosti stávajících shluků. Jednotlivé algoritmy se liší mírou použitou pro výpočet vzdálenosti shluků - názvy algoritmů jsou odvozeny od názvů použitých vzdáleností. V souvislosti s tím se také liší výpočet vzdálenosti mezi shlukem C_g a sjednocením shluků C_h a $C_{h'}$. Pro vybrané algoritmy lze tento výpočet zapsat následujícími způsoby:

Metoda průměrné vazby mezi shluky

$$d_{g\langle h,h'\rangle} = \frac{n_h}{n_h+n_{h'}} d_{gh} + \frac{n_{h'}}{n_h+n_{h'}} d_{gh'} \quad (2.3)$$

Metoda nejbližšího souseda (jediné vazby, jednoduchého spojení):

$$d_{g\langle h,h'\rangle} = \frac{1}{2} (d_{gh} + d_{gh'} - |d_{gh} - d_{gh'}|) \quad (2.4)$$

Metoda nejvzdálenějšího souseda (úplné vazby, úplného spojení):

$$d_{g\langle h,h'\rangle} = \frac{1}{2} (d_{gh} + d_{gh'} + |d_{gh} - d_{gh'}|) \quad (2.5)$$

Centroidní metoda:

$$d_{g\langle h,h'\rangle} = \frac{n_h}{n_h+n_{h'}} d_{gh} + \frac{n_{h'}}{n_h+n_{h'}} d_{gh'} - \frac{n_h n_{h'}}{(n_h+n_{h'})^2} d_{hh'} \quad (2.6)$$

Mediánová metoda (používá se centroidní vzdálenost, ale nebere se v úvahu velikost shluku a používají se speciální váhy):

$$d_{g\langle h,h'\rangle} = \frac{1}{2} d_{gh} + \frac{1}{2} d_{gh'} - \frac{1}{4} d_{hh'} \quad (2.7)$$

Wardova metoda:

$$d_{g\langle h,h'\rangle} = \frac{(n_h+n_g)d_{gh} + (n_{h'}+n_g)d_{gh'} - n_g d_{hh'}}{n_h+n_{h'}+n_g} \quad (2.8)$$

Postup shlukování výstižně znázorňuje speciální graf, který se jmenuje dendrogram. Jde o stromový diagram, jenž znázorňuje postupné shlukování jednak jednotlivých objektů, jednak shluků vytvořených v předchozích krocích. Programové programy ho vytvářejí buď

v horizontální (objekty jsou uvedeny na ose Y) nebo vertikální (objekty jsou uvedeny na ose X) podobě. V prvním případě je na ose Y zakresleno n listů (jednotlivých objektů). Z těchto listů vycházejí větve (terminologie je převzatá z postupů, které vytváří strom opačně, tj. z kořene vycházejí větve, které se štěpí tak dlouho, až zůstanou jednotlivé listy). Nejprve se větve dvou objektů, mezi nimiž je nejmenší vzdálenost, spojí do jedné větve. Hladinou spojení, jejíž hodnota je zaznamenána na ose X, je obvykle právě tato vzdálenost. Další postup spojování větví odpovídá postupnému spojování shluků při aglomerativním shlukování. (Hebák a kol., 2013)

2.2.3. Analýza časových řad

„Časová řada je posloupnost věcně a prostorově srovnatelných pozorování (dat), která jsou jednoznačně uspořádána z hlediska času ve směru minulost-přítomnost. Analýzou časových řad se pak rozumí soubor metod, které slouží k popisu těchto řad“. (Hindls, 2007)

Časové řady ekonomických ukazatelů se obvykle určitým způsobem člení. Nejde tu ale o pouhé definiční vymezení druhů časových řad, ale především o vyjádření rozdílů v obsahu sledovaných ukazatelů, jež je mnohdy provázeno i specifickými statistickými vlastnostmi. V důsledku toho je pak nutné volit diferencovaně i prostředky analýzy sloužící k porozumění mechanismu, kterým je vývoj sledovaného jevu utvářen.

Základní druhy časových řad ekonomických ukazatelů se rozlišují podle:

- rozhodného časového hlediska na časové řady intervalové a okamžikové,
- periodicity, s jakou jsou údaje v řadách sledovány, na časové řady roční (dlouhodobé) a krátkodobé (čtvrtletní, měsíční, týdenní aj.),
- druhu sledovaných ukazatelů na časové řady primárních (prvotních) ukazatelů a na časové řady sekundárních (odvozených) charakteristik,
- způsobu vyjádření údajů na časové řady naturálních ukazatelů a na časové řady peněžních ukazatelů.

Před provedením analýzy časových řad je nutné se ujistit, zda jsou jednotlivé údaje srovnatelné z věcného, prostorového a časového hlediska. Pokud jde o věcnou srovnatelnost, je třeba mít na zřeteli, že často stejně nazývané ukazatele nemusí být vždy stejně obsahově vymezené. Mění-li se během času obsahové vymezení ukazatele, jsou

údaje časové řady nesrovnatelné a pro další úvahy prakticky bezcenné. Pod prostorovou srovnatelností je možnost používat údaje v časových řadách, vztahující se ke stejným geografickým územím. Někdy se však nemusí jednat jen o čistě geografický problém. Časová srovnatelnost je problémem zejména u intervalových ukazatelů časových řad, tj. u ukazatelů, jejichž velikost závisí na délce intervalu. Problémem svého druhu je ovšem cenová srovnatelnost údajů v ekonomické časové řadě. V zásadě je možné pro sestavení delší časové řady postupovat dvojitým způsobem – použít běžných (tj. aktuálních) cen a vyjádřit v nich nominální hodnotu určitého ukazatele, resp. tempa růstu – nebo vycházet ze stálých cen (cen fixovaných k určitému datu) a takto sestavit časovou řadu reálných hodnot ukazatele (nebo časovou řadu temp růstu ze stálých cen). (Hindls, 2007)

2.2.3.1. Elementární charakteristiky časových řad

Prvním úkolem při analýze časových řad je získat rychlou a orientační představu o charakteru procesu, který tato řada reprezentuje. Mezi základní metody proto zcela běžně patří vizuální analýza chování ukazatele využívající grafů spolu s určováním elementárních statistických charakteristik. Pomocí vizuálního rozboru grafického záznamu průběhu časové řady lze rozpoznat např. dlouhodobou tendenci v průběhu řady či některé periodicky se opakující vývojové změny apod.

Nejjednodušší charakteristikou dynamiky v absolutním vyjádření jsou absolutní přírůstky hodnot údajů v časových řadách, tj. rozdíl dvou po sobě následujících členů řady, nazývané první absolutní diference.

$$d_{1t} = y_t - y_{t-1} \quad \text{pro } t = 2, 3, \dots, n \quad (2.9)$$

Absolutní přírůstek charakterizuje přírůstek hodnoty ukazatele v určitém období oproti období bezprostředně předcházejícímu.

Rozdíl mezi absolutním přírůstkem vztahujícím se k danému členu časové řady a absolutním přírůstkem, vztaženým k předchozímu členu časové řady nazýváme druhou absolutní diferencí nebo také diferencí zrychlení.

$$d_{2t} = d_{1t} - d_{1(t-1)} \quad \text{pro } t = 3, 4, \dots, n \quad (3.0)$$

Udávají, o kolik byl následující přírůstek větší, resp. menší než předcházející.

Vedle absolutních charakteristik se používají relativní charakteristiky dynamiky změn v časové řadě, které jsou bezrozměrné. K těmto charakteristikám patří relativní diference nebo také tempo přírůstku, které představuje porovnání absolutního přírůstku (první diference) s příslušnou hodnotou časové řady y_{t-1} .

$$r_t = \frac{d_{1t}}{y_{t-1}} \quad (3.1)$$

Uvádí, o kolik procent se změnila hodnota časové řady v čase t ve srovnání s časem $t-1$).

Pokud je potřeba zjistit, k jakým změnám dochází v časové řadě vzhledem k základnímu období (nejčastěji první člen řady), lze stanovit bazické indexy. Vypočteme je jako

$$BI = \frac{y_t}{y_0} \quad (3.2)$$

Kde y_0 představuje první údaj časové řady. Bazické indexy udávají relativní změnu hodnot znaku vztaženou k úrovni výchozího období. (Artl a kol., 2009)

2.2.3.2. Přístupy k modelování časových řad

Tradičním výchozím principem modelování časových řad je jednorozměrný model:

Kde y_t je hodnota modelovaného ukazatele v čase t , $t = 1, 2, \dots, n$ (o proměnné t často hovoříme jako o proměnné časové), ε_t je hodnota náhodné složky (poruchy) v čase t . K jednorozměrnému modelu se v zásadě přistupuje trojím způsobem:

- pomocí klasického (formálního) modelu, kde jde pouze o popis forem pohybu (a ne o poznání věcných příčin dynamiky časové řady). Tento model vychází z dekompozice řady na čtyři složky (formy) časového pohybu. Tyto formy tvoří v podstatě systematickou část průběhu časové řady a to vede ke snaze o nalezení takových nástrojů, jež v co největší míře vysvětlí „systematické“ chování sledovaného procesu. Souběžná existence všech čtyř forem není nutná a je podmíněná věcným charakterem zkoumaného ukazatele (běžně může chybět u určitých procesů třeba složka sezónní apod.). Časovou řadu tedy lze dekomponovat na trendovou složku T_t , sezónní složku S_t , cyklickou složku C_t a náhodnou složku ε_t , přičemž vlastní tvar rozkladu může být dvojího typu:

- Aditivní:

$$y_t = T_t + S_t + C_t + \varepsilon_t = Y_t + \varepsilon_t, t = 1, 2, \dots, n, \quad (3.3)$$

kde Y_t se často označuje souhrnně jako teoretická (modelová, systematická, deterministická) složka ve tvaru $T_t + S_t + C_t$,

$$(3.4)$$

- Multiplikativní:

$$y_t = T_t S_t C_t \varepsilon_t, t = 1, 2, \dots, n. \quad (3.5)$$

Trendem lze chápat jako hlavní tendence dlouhodobého vývoje hodnot analyzovaného ukazatele v čase. Trend může být rostoucí, klesající nebo konstantní, kdy hodnoty ukazatele dané časové řady v průběhu sledovaného období mohou kolísat kolem určité, v podstatě neměnné úrovně.

Sezónní složka je pravidelně se opakující odchylka od trendové složky, vyskytující se u časových řad údajů s periodicitou kratší než jeden rok nebo rovnou právě jednomu roku. Příčiny sezónního kolísání mohou být různé. Dochází k nim v důsledku přímého působení sluneční soustavy na Zemi, tj. vlivem změn jednotlivých ročních období, dále vlivem různé délky měsíčního či pracovního cyklu nebo též vlivem různých společenských zvyklostí.

Cyklickou složkou rozumíme kolísání okolo trendu v důsledku dlouhodobého cyklického vývoje s délkou vlny delší než jeden rok. Statistika chápe cyklus jako dlouhodobé kolísání s neznámou periodou, která může mít i jiné příčiny než klasický ekonomický cyklus. V této souvislosti se mluví např. o cyklech demografických, inovačních apod. Někdy nebývá cyklická složka považována za samostatnou složku časové řady, ale je zahrnována pod složku trendovou jako její část, vyjadřující střednědobou tendenci vývoje, která má často oscilační charakter s neznámou, zpravidla proměnlivou periodou.

Náhodná složka je taková veličina, kterou nelze popsat žádnou funkcí času. Je to složka, která zbývá po vyloučení trendu, sezónní a cyklické složky. V ideálním případě lze počítat s tím, že jejím zdrojem jsou drobné a v jednotlivostech nepostižitelné příčiny, které jsou vzájemně nezávislé. V takovém případě se jedná o náhodnou složku, jejíž schování můžeme popsat pravděpodobnostně.

- pomocí Boxovy - Jenkinsovy metodologie, která považuje za základní prvek konstrukce modelu časové řady náhodnou složku, jež může být tvořena korelovanými náhodnými veličinami. Jádro pozornosti tedy nespočívá v konstrukci systematické složky, jako je tomu u klasického modelu, kde se v zásadě předpokládá, že jednotlivá pozorování jsou vzájemně nekorelovaná, nýbrž těžiště postupu se klade na korelační analýzu více či méně závislých pozorování, uspořádaných do tvaru časové řady.
- pomocí spektrální analýzy, kdy časovou řadu lze považovat za „směs“ sinusovek a kosinusovek o rozličných amplitudách a frekvencích. Tato koncepce pak umožní provést explicitní popis periodického chování časové řady a především – vystopovat ty významné složky periodicity, které se podílejí na věcných vlastnostech zkoumaného procesu. V této koncepci tedy není stěžejním faktorem časová proměnná, ale právě faktor frekvenční. (Artl a kol., 2009)

2.2.3.3. Popis trendové složky

Popis tendence vývoje analyzované řady je jedním z nejdůležitějších úkolů analýzy časových řad. Z velkého okruhu trendových funkcí, jež jsou popsány v různých monografiích, bude zaměřeno na tři z nich, které jsou s úspěchem používány v praktických aplikacích v oblasti analýzy a prognózy časových řad. Jde o lineární trend, parabolický trend a exponenciální trend.

Lineární trend je nejčastěji používaným typem trendové funkce. Jeho značný význam spočívá jednak v tom, že jej použít vždy, chceme-li alespoň orientačně určit základní směr vývoje analyzované časové řady, a jednak v tom, že v určitém omezeném časovém intervalu může sloužit jako vhodná aproximace jiných trendových funkcí. Lineární trend nebo trendovou přímku vyjádříme:

$$T_t = \beta_0 + \beta_{1t} \quad (3.6)$$

Kde β_0 a β_1 jsou neznámé parametry a $t = 1, 2, \dots, n$ je časová proměnná. K odhadu parametrů β_0 a β_1 se použije s ohledem na to, že funkce je lineární z hlediska parametrů, metodu nejmenších čtverců, která dává nejlepší nevychýlené odhady.

Parabolický trend má podobu:

$$T_t = \beta_0 + \beta_1 t + \beta_2 t^2 \quad (3.7)$$

Kde β_0 , β_1 a β_2 jsou neznámé parametry a $t = 1, 2, \dots, n$ je časová proměnná. Jde o poměrně často používaný typ trendové funkce. Protože i tato trendová funkce je lineární z hlediska parametrů, použije se k odhadu parametrů metody nejmenších čtverců.

Exponenciální trend - Tento typ trendové funkce lze zapsat ve tvaru:

$$T_t = \beta_0 \beta_1^t \quad (3.8)$$

Kde β_0 a β_1 jsou neznámé parametry tohoto trendu a $t = 1, 2, \dots, n$ je časová proměnná. Protože exponenciální trend není z hlediska parametrů lineární, nelze pro k odhadu parametrů použít přímo metodu nejmenších čtverců. Počátečnímu odhadu parametrů se proto používá různých metod, nejčastěji metody linearizující transformace a metody vybraných bodů. (Hindls, 2007)

2.2.3.4. Klouzavé průměry

Podstata vyrovnaní pomocí klouzavých průměrů spočívá v tom, že posloupnost empirických pozorování lze nahradit řadou průměrů vypočítaných z těchto pozorování. Každý z těchto průměrů tedy reprezentuje určitou skupinu pozorování. Název klouzavý průměr vznikl z toho, že při postupném výpočtu průměru se postupuje (kloužeme) vždy o jedno pozorování kupředu, přičemž zároveň nejstarší (tj. první) pozorování z té skupiny, z níž je průměr počítán, lze vypustit. Velmi důležitou otázkou, kterou je nutné při tomto způsobu vyrovnaní řešit, je stanovení počtu pozorování, z nichž jsou jednotlivé klouzavé průměry počítány. Tento počet pozorování se nazývá klouzavá část období interpolace a značit symbolem $m = 2p + 1$ pro $m < n$, kde n je celkový počet pozorování analyzované časové řady. Klouzavou částí období interpolace lze tedy rozumět časový interval určité délky, který se posunuje po časové ose vždy o jednotku.

Prosté klouzavé průměry jsou definovány lineárním trendem ve formě:

$$T_{t,i} = \beta_{0t} + \beta_{1t} i \quad t = p + 1, p + 2, \dots, n - p \quad (3.9)$$

Odhady parametrů β_{0t} a β_{1t} získáme metodou nejmenších čtverců.

Vážené klouzavé průměry – klouzavou část vyrovnávané řady lze popsat parabolickou trendovou funkcí:

$$T_{t,i} = \beta_{0t} + \beta_{1t}i + \beta_{2t}i^2, t = p + 1, p + 2, \dots, n - p \quad (4.0)$$

Podobně jako u prostých klouzavých průměrů se nalezne odhad parametrů této trendové funkce metodou nejmenších čtverců.

Centrované klouzavé průměry – jeli-li rozsah klouzavé části liché číslo, jsou střední body klouzavých částí celá čísla. V případě, kdy rozsah klouzavé části je číslo sudé, střední body klouzavých částí již celá čísla nejsou, a nelze tudíž přiřadit přímo hodnoty klouzavých průměrů k empirickým pozorováním dané časové řady. V této situaci se přiřadí první vypočítaný klouzavý průměr střednímu bodu t , jež není celočíselný. Podobně lze vypočítat další klouzavý průměr a přiřadit jej střednímu bodu $t + 1$, který opět není celočíselný. Celočíselný a interpretovatelný je však bod $(t+t+1)/2$, který leží mezi oběma předchozími body. Z toho plyne, že hodnotu klouzavého průměru, odpovídající tomuto celočíselnému bodu, dostane se buď jako prostý aritmetický průměr dvou sousedních klouzavých průměrů, nebo přímým výpočtem formou $(m + 1)$ -členných vážených klouzavých průměrů, jejichž váhy jsou prosté aritmetické průměry sousedních vah odpovídajících klouzavých průměrů. (Hindls, 2007)

3. Teoretická východiska

3.1. Základní pojmy cestovního ruchu

Pojem cestovní ruch je odvozen od slova cestování, jejich význam je však rozdílný. Podle Kotíkové (2013) se „o cestovním ruchu (na rozdíl od cestování) mluví tehdy, když se cestování stává jevem masovým a je spojeno s poskytováním specifických služeb“.

Většina odborné literatury zabývající se problematikou cestovního ruchu vychází z toho, jak ho definuje Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO). Palatková (2014) chápe turismus jako „činnost osoby cestující na přechodnou dobu do místa mimo její běžné prostředí (mimo bydliště), a to na dobu kratší, než je stanovená (u domácího cestovního ruchu 6 měsíců, u mezinárodního cestovního ruchu 1 rok), přičemž hlavní účel cesty je jiný než vykonávání výdělečné činnosti v navštíveném místě“. Tato autorka také zdůrazňuje, že definice podle UNWTO vymezuje cestovní ruch hlavně pro zpřehlednění a sjednocení mezinárodních statistik v cestovním ruchu (Kotíková, 2013).

Publikace mezinárodního doporučení ke statistice v turismu IRTS: 2008 člení cestovní ruch z geografického hlediska a rozlišuje podle něj cestovní ruch domácí a zahraniční, který dále rozděluje na příjezdový a výjezdový (IRTS: 2008, 2010). Stejně členění cestovního ruchu uvádí např. (Kotíková, 2013): „Domácí cestovní ruch – představuje pohyb a pobyt obyvatel daného státu v rámci jeho území, bez překročení státních hranic a v rámci zahraničního cestovního ruchu rozlišuje příjezdový cestovní ruch, který znamená příjezd zahraničních účastníků cestovního ruchu a jejich pobyt na území daného státu, a výjezdový cestovní ruch, který znamená vycestování obyvatel dané země a jejich pobyt v zahraničí“ (Kotíková, 2013). Palatková (2014) navíc přidává pojem mezinárodní cestovní ruch: „Mezinárodní turismus označuje účast na turismu, kdy dochází k překročení hranice národního státu a představuje nejširší (nejvolnější) pojem z hlediska územní realizace turismu, zahrnující pohyb účastníků turismu mezi státy, bez konkrétního teritoriálního určení (zahraniční turismus více států či regionů)“.

Běžně používaný je také pojem světový cestovní ruch. Ten podle Hamarneh (2014) „zahrnuje veškerý cestovní ruch na světě, při němž dochází k překračování hranic a představuje souhrn veškerého příjezdového a výjezdového cestovního ruchu všech států světa“. Palatková, Zichová (2011) zdůrazňují, že „turismus světa zahrnuje veškerý na

světě realizovaný turismus, tedy souhrn domácího a zahraničního cestovního ruchu“, přičemž *„zahraniční turismus je takový turismus, při kterém dochází k překročení hranic státu (je vždy hodnocen ve vztahu k dané zemi) a může mít dvojí charakter - výjezdový a příjezdový turismus“ (Palatková, Zichová, 2011).*

Pro statistické účely je důležité také vymezení pojmů vztahujících se k podrobnějšímu rozlišení účastníků cestovního ruchu. Beránek je rozděluje na jednodenní návštěvníky a turisty, na tranzitní návštěvníky, dále na rezidenty neboli domácí návštěvníky a konečně na nerezidenty nebo také zahraniční návštěvníky (Beránek, 2013). Podle IRTS: 2008 (2010) je návštěvník vymezen jako *„účastník turismu podnikající cestu do hlavní destinace mimo své běžné životní prostředí na dobu kratší než jeden rok za účelem jiným než zaměstnání u rezidentského subjektu v navštívené zemi nebo místě“*. Tranzitní návštěvník představuje *„samostatnou kategorií, neboť může být obecně jednodenní návštěvník, nebo turista a jedná se o návštěvníky, kteří se zastaví v dané lokalitě nebo zemi na své cestě do jiného cíle“*. Rezident je *„osoba žijící v zemi minimálně rok před příjezdem do jiné země na dobu kratší jednoho roku“ (Harmaneh, 2014)*. Turista je osoba *„cestující do jiné země, než v níž má trvalé bydliště, na dobu nepřekračující jeden rok, ale zahrnující alespoň jedno přenocování a opět důvodem cesty nesmí být výkon výdělečné činnosti v navštívené destinaci“*, výletník neboli jednodenní návštěvník je osoba *„cestující do jiné země, než je místo jejího trvalého pobytu, na dobu kratší než 24 hodin a během cesty nepřenocuje“*. (Franke, 2005)

S turismem souvisí také pojmy průmysl cestovního ruchu a ekonomika cestovního ruchu. Průmysl cestovního ruchu je podle Beránka (2013) *„souhrn odvětví, jejichž produkce je charakteristická pro cestovní ruch (hotelová zařízení, restaurační činnosti, letecká doprava, půjčování dopravních prostředků, maloobchod, kulturní a zábavní podniky, rekreační zařízení apod.)...„Ekonomika cestovního ruchu zahrnuje jak výše uvedený průmysl cestovního ruchu, tak i příslušnou část (podíl) navazujících odvětví, jejichž dodávky zboží a služeb slouží průmyslu cestovního ruchu, resp. jejichž činnost je vyvolána poptávkou cestovního ruchu (např. stavebnictví, výrobci a dodavatelé investičních zařízení, dopravních prostředků, energie, pohonných hmot, potravin, surovin, veřejná správa a bezpečnost apod.)“ (Beránek, 2013).*

K tomu, aby cestovní ruch mohl existovat a rozvíjet se, musí mít oblast cestovního ruchu určité předpoklady. Holeček je dělí na lokalizační, selektivní a realizační; lokalizační předpoklady „*určují geografickou polohu oblasti, která může být ještě spojena s jejím historickým vývojem;*“ mezi lokalizační předpoklady lze dále zařadit přírodní a kulturní předpoklady. Selektivní předpoklady „*vyjadřují způsobilost společnosti dané oblasti či země podílet se na cestovním ruchu aktivně i pasivně, tzn. přijímat účastníky cestovního ruchu i stávat se jimi*“. Realizační předpoklady podle téhož autora pak umožňují uskutečnit nároky účastníků cestovního ruchu v oblastech s příznivými lokalizačními podmínkami. (Holeček, 2005)

3.2. Vývoj cestovního ruchu

Dříve lidé cestovali spíše z pracovních nebo vojenských důvodů, v současné době je cestovní ruch chápán především jako volnočasová aktivita, která se stala se běžnou součástí spotřeby obyvatelstva, a proto představuje čím dál důležitější oblast národního hospodářství. Pro rozvoj cestovního ruchu je potřebné, aby existoval dostatečný fond volného času (pětidenní pracovní týden a nárok na dovolenou v rozsahu několika týdnů), dále přiměřené disponibilní prostředky (prostředky, které zbývají po uspokojení všech základních a běžných potřeb) a konečně svoboda pohybu spojená s bezpečností v cílových destinacích. V současnosti jsou splněny všechny podmínky pro rozvoj cestovního ruchu kromě požadavku bezpečnosti. (Ryglová a kol., 2011)

3.2.1. Cestování od starověku do konce 17. století

Cestování a poznávání vzdálenějšího okolí doprovázelo již vývoj starověkých civilizací a svým způsobem bylo podmínkou úspěšného rozvoje mocných říší Sumerů, Peršanů, Asyřanů, Babyloňanů a Egyptanů. Jako typický příklad mohou posloužit rovněž Feničané, jejichž civilizace byla založena na obchodu a cestování; o cestování za odpočinkem a zábavou i za obchodem či o cestování spojeném s válečnými výpravami podává významné svědectví také literatura a výtvarné umění antického Řecka a Říma. Již staří Řekové a Římané měli svá rekreační centra a střediska zábavy a účast v suchozemských i námořních taženích představovala důležitou součást jejich přípravy na budoucí povolání politika, vojáka, úředníka či obchodníka. Už tehdy proto vznikaly první mapy a první popisy cest, které byly odrazem tehdejšího poznání světa. Nejznámějším autorem děl tohoto typu je nepochybně Herodotos (asi 484 – 425 př.n.l.) nazývaný „otec dějepisu“. Ve

svých dějinách Řecka zachytil nejen významné historické události, ale také své zážitky z cest po zemích Blízkého východu, po Egyptě, jižní Itálii a po rozsáhlém území kolem Černého moře. Pausanias (polovina 2. stol. př.n.l.) je autorem Průvodce po Řecku, rozsáhlého díla, které je mimořádně cenné zejména pro dějiny umění, poněvadž obsahuje popisy významných uměleckých děl z tohoto období. Z významných literárních památek antického Říma je třeba připomenout zejména díla dvou historiků, kteří v souvislosti s dějinami římského impéria zachytili také jeho územní zisky. Starší z nich byl Livius (59 př.n.l – 17 n.l), autor rozsáhlého spisu Od založení Říma, mladší Tacitus (55 – 120 n.l.) kromě díla věnovaného římské historii napsal také monografii nazvanou Germania. Za připomenutí stojí také Itinerarium; vzniklo ve 3. stol. za vlády císaře Diokleciána a obsahuje informace o suchozemských i o vodních cestách - jde tedy o jakýsi první itinerář. (Hesková, 2011), (Rygllová a kol., 2011)

Raný středověk cestování příliš nepřál – po rozpadu říše římské byla Evropa rozdrobena na malé a ekonomicky soběstačné územní celky; počátek obchodních, objevitelských a kolonizačních cest do zámoří (Indie, Čína, Indonésie) je spojen až s 13. stoletím, tedy s obdobím, kdy začíná vrcholný středověk. Nejznámějším cestovatelem té doby byl benátský obchodník Marco Polo (asi 1254 – 1324), který strávil sedmáct let v Číně na dvoře císaře Kublajchána; jeho zážitky se staly základem nejslavnějšího středověkého cestopisu později nazvaného Milion. Byl přeložen do většiny evropských jazyků, český rukopis vznikl kolem roku 1400. (Hesková, 2011)

Renesance představuje další významnou kapitolu v historii cestování: 15. - 16. století je totiž stoletím zámořských objevů a plaveb. Je spojené především se jmény velkých mořeplavců, jako byl Kryštof Kolumbus, který roku 1492 objevil Ameriku, Bartolomeo Díaz, který obeplul mys Dobré naděje, a Vasco da Gama, který doplul do Indie. Mezi známé osobnosti této doby však patří také Amerigo Vespucci, po němž byl nový kontinent pojmenován, poněvadž byl první, kdo o něm poutavě psal. (Palatková, Zichová, 2011)

3.2.2 Moderní cestovní ruch od jeho vzniku do konce 1. světové války

Vznik cestovního ruchu v dnešním pojetí je spojen s koncem 17. století. V této době dochází ve většině evropských zemí k výraznému růstu počtu obyvatel a s ním roste poptávka po nejrůznějších výrobcích. Řemeslníci ji kvůli přísným cechovním pravidlům nestačí uspokojit, a tak nejdříve v Itálii a později i v jiných zemích začínají vznikat první

manufaktury. Manufakturní výroba je založena na dělbě práce většího počtu lidí, jejím prostřednictvím bylo možné zvýšit výrobu, ale její další rozvoj začal narážet na nedostatek potencionálních pracovníků. Ten byl ale pouze relativní, protože dosud platný nevolnický systém nepřipouštěl volný pohyb obrovské masy sedláků mimo panství, k němuž patřili. Potřeba nových a také vzdělanějších pracovních sil tak postupně vedla ke zrušení nevolnictví (v Rakousku – Uhersku ho zrušil svým patentem z roku 1781 císař Josef II.) a k zavedení povinné školní docházky. Vznik a další rozvoj manufaktur tedy způsobil velké politické a sociální změny ve společnosti: vznikla nová společenská třída námezdních pracovníků a postupně rostla také skupina lidí řadících se do tzv. středních vrstev, kteří chtěli a také mohli cestovat. Právě pro ně vydal Němec Karl Baedeker v roce 1827 prvního knižního průvodce (tzv. „bedekr“), kterým jim chtěl usnadnit a zpřístupnit cestování. Organizovaný cestovní ruch je spojen se jménem Angličana Thomase Cooka, který v roce 1841 založil první cestovní kancelář a uspořádal první organizovaný výlet osobním vlakem po anglickém venkově a první zahraniční zájezd na Světovou výstavu do Paříže. V polovině 19. století se uskutečňují také poznávací cesty mladých anglických šlechticů (tzv. grand tours) do Itálie. (Ryglová a kol., 2011)

Cestovního ruchu se mohli účastnit především nejbohatší vrstvy společnosti, tedy hlavně představitelé šlechty a církve, ale také příslušníci buržoazie a zaměstnanci nejvyšších platových kategorií. Do popředí jejich zájmu se dostává zejména lázeňství a cesty za poznáním a v druhé polovině 19. století pak horská a pěší turistika. Rozmach cestovního ruchu byl v 19. století významně ovlivněn rozvojem železniční dopravy, k níž se ve 20. století nejdříve připojuje motorová silniční doprava a později i doprava letecká. (Hesková, 2011)

3.2.3. Cestovní ruch v období od roku 1918 do současnosti

V této době byl vývoj turismu ovlivněn zejména dvěma světovými válkami, po jejichž skončení došlo k významným politickým a společenským změnám. 1. světová válka kromě jiného způsobila rozpad rakousko-uherské monarchie a vznik nových evropských států, mezi něž patřila také Československá republika; z map zmizelo i carské Rusko, na jehož území vznikl Sovětský svaz ovládaný komunistickou ideologií. (Ryglová a kol., 2011)

V prvních letech poválečného období bylo zapotřebí oživit především národní hospodářství, a tak jednotlivé státy zavedly různá ochranná opatření, která vedla

k omezení mezinárodního obchodu a tím i k omezení mezinárodního cestovního ruchu. Tato tendence však byla časem překonána, protože zahraniční příjezdový turismus se ukázal jako významný zdroj devizových prostředků a pozitivně ovlivňoval platební bilanci. Slibný rozvoj ekonomiky a s ním související rozvoj cestovního ruchu byl však na přelomu 20. a 30. let přerušen světovou hospodářskou krizí, která zbrzdila nejenom domácí, ale také zahraniční cestovní ruch; kvůli zhoršeným ekonomickým podmínkám se zpomalil i rozvoj jeho materiálně-technické základny. (Palatková, Zichová, 2011)

Stále rostoucí objem cestovního ruchu souvisel s pokrokem v oblasti techniky, který kromě jiného vedl k obrovskému rozvoji dopravy. Rozvíjela se především doprava silniční, a to nejen individuální, ale také doprava hromadná. Technický pokrok však způsobil i velké změny v oblasti sociální, protože se projevil v postupném snižování fondu pracovní doby, které umožnilo, aby se na cestovním ruchu podílely i širší vrstvy obyvatelstva, i když jejich podíl poměrně dlouho negativně ovlivňovala vysoká míra nezaměstnanosti. V souvislosti s nutností řešit otázky spojené s cestovním ruchem na mezinárodní úrovni začínaly vznikat první mezinárodní orgány a organizace. (Hesková, 2011)

Po druhé světové válce došlo k vytvoření bipolárního světa: vedle sebe existovaly dvě protichůdné politicko-ekonomické soustavy, které byly obrazně i ve skutečnosti oddělené „železnou oponou“. Rozdílný vývoj dvou ekonomicko-politických systémů - kapitalistický byl založen na soukromém vlastnictví a demokratických principech, socialistický se opíral o vlastnictví tzv. všelidové a měl totalitní charakter – se projevil i ve vývoji cestovního ruchu v těchto soustavách. Cestovní ruch vlastně probíhal odděleně, uvnitř těchto dvou bloků. (Palatková, Zichová, 2011)

Tržní ekonomiky v 50. a 60. letech procházejí růstem, který je však diferenciován a vede ke vzniku tří ekonomických center - jedno představuje Evropa, druhé Amerika, zejména USA, a třetí Asie, zejména Japonsko. V 70. letech dochází v důsledku několika strukturálních krizí (ropná, surovinová, potravinová, měnová) k celkovému hospodářskému poklesu, v 80. letech představuje významný ekonomický problém vysoká inflace a nezaměstnanost, cestovní ruch se však v tomto období stává běžnou součástí spotřeby, začíná mít masový charakter a zaznamenává kontinuální vývoj. (Rygllová a kol., 2011)

Přelom 80. a 90. let přináší zásadní změny v politice i ekonomice v celosvětovém měřítku. V důsledku neustále rostoucích ekonomických i politických problémů se rozpadá světová socialistická soustava, dochází k rozpadu Jugoslávie a Československa, zaniká Svaz sovětských socialistických republik - místo nich vznikají samostatné státy, takže se opět změnila mapa střední a východní Evropy stejně jako mapa velké části střední Asie. Tzv. postkomunistické země se postupně vracejí k demokracii a tržní ekonomice, což se pochopitelně odráží i v celosvětovém cestovním ruchu, na němž se tyto země začínají nejen podílet, ale významnou měrou také uplatňovat. (Hesková, 2011)

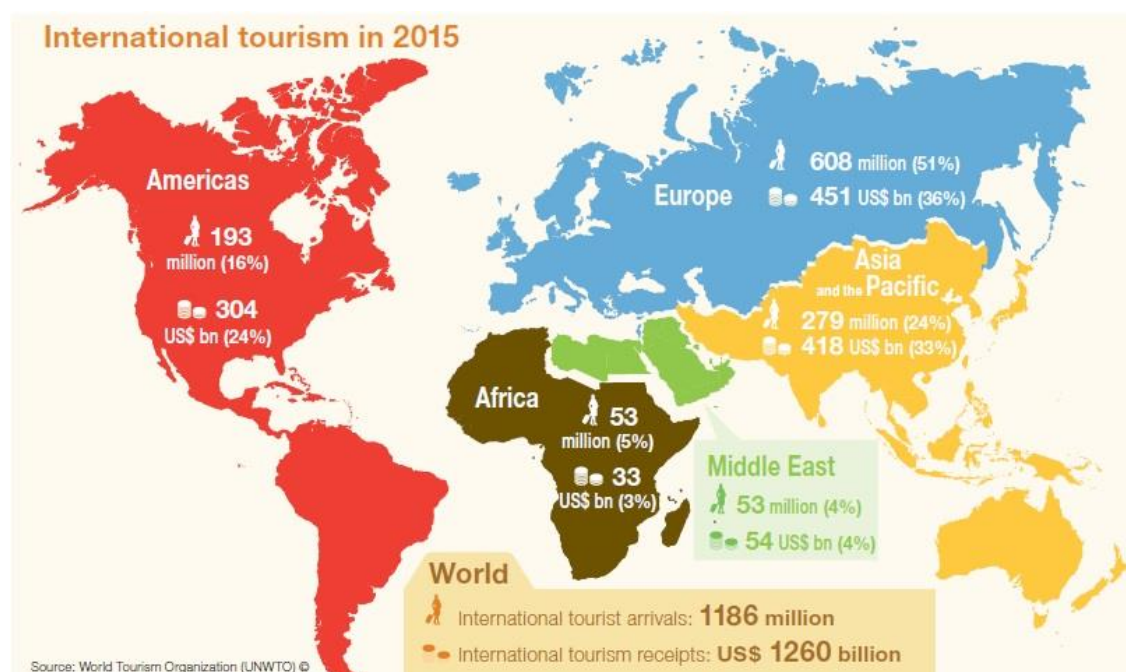
Neustále rostoucí trend objemu celosvětového cestovního ruchu zastavil až počátek 21. století, který přinesl vlnu teroristických útoků směřujících zejména proti evropsko-americké civilizaci založené na křesťanství. Teroristé spjatí s islámem zaútočili na Světové obchodní centrum v New Yorku a na madridské metro, značné lidské oběti si vyžádaly také jejich atentáty v Londýně a Paříži, kde útočili dokonce opakovaně, turisté umírali v Egyptě, v Tunisu i v Turecku – bezprostředním výsledkem vlny mezinárodního terorismu byl okamžitý a velmi výrazný pokles poptávky v oblasti mezinárodního turismu, a to zejména té části, která byla realizovaná leteckou dopravou. Na propadu poptávky mezinárodní příjezdové turistiky se ovšem nepodílel jen terorismus, ovlivnili ho ještě další činitelé, např. celosvětová epidemie SARS nebo vlna tsunami, která zasáhla asijsko-pacifický region. Zatím nejhlubší propad mezinárodních příjezdů a tedy i příjmů z mezinárodního cestovního ruchu však způsobila finanční a ekonomická krize spojená s rokem 2008 a v poslední době pak invaze miliónů uprchlíků ze zemí Blízkého východu a z Afriky, kteří v Evropě hledají útočiště před lokálními válkami i před kritickým nedostatkem základních životních potřeb. Migranti doslova zaplavili zejména Řecko, Itálii a Francii a způsobili nejen pokles cestovního ruchu v těchto zemích, ale také řadu ekonomických problémů i bezpečnostních rizik, s nimiž se v současnosti potýká zejména západní a severní Evropa. (Palatková, 2014)

3.3. Význam cestovního ruchu

Cestovní ruch se od druhé poloviny 20. století stal velmi důležitým sociálním, kulturním a ekonomickým jevem; jeho význam je dán hlavně tím, že ve vyspělých zemích roste životní úroveň většiny obyvatelstva a že se neustále rozvíjí doprava, a to nejen letecká, ale také silniční, která je ovlivňovaná zejména výstavbou čím dál rozsáhlejší sítě dálnic. Od

přelomu 20. a 21. století pak světový turismus poskytuje nejvíce pracovních příležitostí ze všech oborů a objemem tržeb se řadí na celkové třetí místo, a to za obchod s ropou a s ropnými výrobky a za automobilový průmysl. (Holeček, 2005) Proto Světová organizace cestovního ruchu ve svém posledním vydání UNWTO Highlights (2016) uvádí, že cestovní ruch je klíčem k rozvoji, prosperitě a blahobytu, o čemž svědčí následující grafické vyjádření jeho hlavních parametrů:

Obrázek 1: Mezinárodní cestovní ruch v roce 2015

Zdroj: UNWTO Tourism Highlights, 2016

Z Obrázku 1 lze vyčíst, že příjezdy světového mezinárodního cestovního ruchu v roce 2015 představovaly 1186 milionů a příjmy z něho US \$1260 miliard, na Evropu z toho připadá 608 milionů příjezdů a příjmy z mezinárodního cestovního ruchu činily US \$ 451 miliard, takže je stále nejnavštěvovanějším kontinentem světa.

Podle UNWTO Tourism Highlights (2016) počet nových destinací stále roste a rostou také investice směřující do oblasti cestovního ruchu, neboť jejich prostřednictvím dochází k vytváření nových pracovních míst a ke vzniku nových podnikatelských subjektů, ke zvyšování příjmů z turistického ruchu a k rozvoji místní infrastruktury. Cestovní ruch tak pokračuje v expanzi a diverzifikaci a stává se jedním z největších a nejrychleji rostoucích hospodářských odvětví v celosvětovém měřítku. Může se pochlubit prakticky nepřetržitým

růstem, a to i přes občasné problémy, jejichž překonání dokazuje sílu a odolnost tohoto odvětví. Svědčí o tom následující údaje:

- Mezinárodní příjezdy turistů se zvýšily z 25 milionů v roce 1950 na 278 milionů v roce 1980, 674 milionů v roce 2000 a 1186 milionů v roce 2015.
- Mezinárodní příjmy získané vzrostly z US \$ 2 miliard v roce 1950 na US \$ 104 miliard v roce 1980, US \$ 495 miliard v roce 2000 a US \$ 1260 miliard v roce 2015.
- Cestovní ruch je také hlavní kategorií mezinárodního obchodu se službami. Kromě příjmů získaných v destinacích v roce 2015 vygeneroval US \$ 211 miliard ve vývozu prostřednictvím mezinárodní osobní dopravy poskytované nerezidentům, čímž celková hodnota vývozu v oblasti cestovního ruchu dosáhla US \$ 1,5 bilionů, tj. US \$ 4 miliardy průměrně za den. (UNWTO Tourism Highlights, 2016)

Mezinárodní cestovní ruch v současné době představuje 7 % světového vývozu zboží a služeb; v roce 2014 to bylo o 1 % méně, cestovní ruch totiž rostl rychleji než světový obchod. Jako světový vývozce turismus zaujal celkové třetí místo, výkonnější než on je pouze vývoz pohonných hmot a vývoz chemikálií, předstihl tedy vývoz potravin a vývoz výrobků automobilového průmyslu; v mnoha zejména rozvojových zemích mu dokonce patří místo první. (UNWTO Tourism Highlights, 2016)

Význam cestovního ruchu ve světovém kontextu shrnuje Hamarneh (2014) do tří rovin: pokládá ho za fenomén světové ekonomiky, za fenomén světové spotřeby a za fenomén vzájemného porozumění mezi národy. Vývoj cestovního ruchu je skutečně spojen s vývojem světové ekonomiky od počátku jejího zformování v poslední třetině 19. století až po současnost. Ovlivňuje ho nejen v tempu růstu např. mezinárodních příjmů a příjezdů, ale také v rozložení hlavních zdrojových trhů a v podobě ekonomických přínosů zejména ve vztahu k HDP, k ukazatelům zaměstnanosti a k přínosům daňovým. Pokud jde o uplatňování hlediska spotřeby – tedy části zrealizované poptávky – pak tato spotřeba v turismu znamená uspokojování potřeb lidí pomocí účasti na cestovním ruchu. Počet jeho konzumentů neustále roste, a to díky funkcím, které turismus v jejich životě plní. K těm základním patří reprodukce pracovní síly a rozvoj osobnosti člověka - jde hlavně o funkci vědecko-informační, o tzv. volnočasovou aktivitu, o nezanedbatelný vliv na utváření zdravého životního stylu atd. Cestovní ruch však slouží také jako prostředek porozumění

mezi návštěvníky destinace a rezidenty a dokonce i mezi národy a zároveň ho lze označit jako jeden z tzv. sociokulturních pilířů udržitelného rozvoje; v tomto směru je však třeba počítat i s tím, že jeho působení může vést k negativním důsledkům, např. k degradaci sociokulturního prostředí destinace. (Palatková, 2014)

3.4. Faktory ovlivňující cestovní ruch

Hamaneh (2014) mezi základní faktory ovlivňující rozvoj mezinárodního cestovního ruchu řadí faktory demografické, ekonomické, politické, technologické a ekologické; Palatková a Zichová (2011) navíc uvádějí ještě faktory sociální. Mezi demografické faktory zahrnuje Harmaneh (2014) zejména růst počtu obyvatelstva a změny v jeho struktuře, dále změny ve struktuře sociální a konečně změny ve struktuře hodnot; k těmto faktorům řadí i náboženství, délku placené dovolené a stupeň urbanizace ekonomiky. Palatková (2014) k těmto faktorům dodává, že v současné době je na naší planetě necelých 7 miliard obyvatel a do roku 2050 jejich počet může vzrůst o další tři miliardy.

Mezi ekonomické faktory patří především úroveň vyspělosti ekonomiky měřená především ukazatelem HDP na obyvatele, dále stabilní měnová situace a stupeň vyspělosti infrastruktury, ale také výše disponibilních příjmů obyvatelstva, délka placené dovolené, stupeň vybavenosti obyvatel předměty dlouhodobé spotřeby a úroveň rozvoje mezinárodního obchodu či globalizace (Beránek, 2013). Dalším faktorem ovlivňujícím trh turismu může být rozdílná ekonomická úroveň zdrojové a cílové země: nižší cenová hladina v cílové destinaci totiž může být motivací pro cesty z hospodářsky vyspělejších zemí do zemí s nižší ekonomickou úrovní, i když jsou tyto cesty do značné míry limitovány nedostatečnou úrovní infrastruktury a vybavenosti ve vztahu k potenciálu pro cestovní ruch. (Palatková, Zichová, 2011)

Politické faktory jsou závislé na míře stability režimu a na legislativě dané země – oba činitelé mohou turismus buď brzdit, nebo naopak podporovat; jakýkoliv projev nestability, ať už jde o vládní krizi, vlnu stávek, nebo dokonce o válečný konflikt, vždy způsobí odliv turistů z dané destinace, protože v ní dochází k omezení plné realizace poskytovaných služeb i k ohrožení jejich bezpečnosti. V současnosti mezi nejvýznamnější destabilizační prvky bránící dalšímu rozvoji turismu patří především hrozba teroristických útoků a masivní migrace směřující ze zemí Blízkého východu a z Afriky zejména do ekonomicky vyspělých zemí západní a severní Evropy. V souvislosti s těmito fakty sice celkový objem

poptávky neklesá - výjimku představuje pouze útok na Světové obchodní centrum v New Yorku 11. září 2001 - poptávka je však redistribuována mimo takto postižené či ohrožené oblasti. (Palatková, 2014)

Technologické faktory limitující cestovní ruch jsou závislé na inovacích a technickém pokroku celého národního hospodářství; projevují se hlavně při modernizaci materiálně-technické základny nebo při využívání informačních a rezervačních technologií (Harmaneh, 2014). Beránek (2013) za tyto faktory pokládá zejména rozvoj letecké dopravy a informačně-komunikačních technologií, tj. hlavně rozvoj internetu a mobilních komunikačních prostředků.

Ekologické faktory jsou v poslední době v popředí zájmu veřejnosti; znečištění vzduchu, vody a půdy, zvýšená hladina hluku a zdevastovaná krajina dnes představují významnou bariéru rozvoje mezinárodního, regionálního i národního cestovního ruchu. Stejně důležité je však také to, aby se cestovní ruch nestal příčinou další devastace životního prostředí. Ti též autoři připomínají, že negativní vliv na turistický ruch mají také epidemie a přírodní katastrofy, i když jejich dopad mívá spíše lokální charakter. (Horner, Swarbrooke, 2003)

Cestovní ruch v evropském regionu je ovlivňován všemi těmito faktory; významné místo mezi nimi zaujímá zejména:

- velký počet menších zemí a geografická blízkost cílů,
- dobrá dopravní dostupnost,
- vzájemné historické, ekonomické, kulturní a politické vazby,
- přítomnost a rozmanitost všech typů atraktivit (přírodních, společenských i kulturně-historických),
- relativně rozvinutá infrastruktura pro cestovní ruch,
- vysoký podíl účasti evropského obyvatelstva na mezinárodním cestovním ruchu a zejména integrační proces započatý v 50. letech (EU, EFTA).
- tlak levných mimoevropských destinací, zejména z Asie. (Harmaneh, 2014)

3.5. Evropská unie a cestovní ruch

Aby bylo možné pojednat o vztahu tohoto společenství k problematice turismu, je třeba nejdříve uvést nezbytná základní fakta týkající se Unie. Jsou shrnuta do následující tabulky, která obsahuje seznam členských zemí a rok jejich vstupu, dále seznam tzv. kandidátských zemí, s nimiž jsou vedena tzv. přístupová jednání, a konečně seznam tzv. nečlenských zemí, mezi nimiž je také Norsko a Švýcarsko – oba státy odmítly vstup na základě referenda. V Tabulce 1 je také zachyceno rozhodnutí Velké Británie vystoupit z EU, a to na základě referenda, které se uskutečnilo v letošním roce. Jednání o způsobu a průběhu tzv. „*brexitu*“ však ještě nebyla zahájena, je ale jisté, že budou dlouhá a velmi složitá. (Wirnitzer, Bělka, 2016)

tabulka 1: Členské, kandidátské a nečlenské země EU

Rok vstupu do EU	Členské země EU
1958	Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko
1973	Dánsko, Irsko, Velká Británie
1981	Řecko
1986	Portugalsko, Španělsko
1995	Finsko, Rakousko, Švédsko
2004	Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko
2007	Bulharsko, Rumunsko
2013	Chorvatsko
Brexit	Velká Británie na základě výsledku referenda z 23.6.2016 oznámila své rozhodnutí vystoupit z Unie
Kandidátské země	
Albánie, Černá Hora, Makedonie, Srbsko, Turecko	
Potenciální kandidátské země	
Bosna a Hercegovina, Kosovo	
Ostatní nečlenské země EU	
Andorra, Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Island, Lichtenštejnsko, Moldavsko, Monako, Norsko, Rusko, San Marino, Švýcarsko, Ukrajina, Vatikán	

Zdroj: Vlastní zpracování dle https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_cs, <http://zpravy.idnes.cz/>

Pokud jde o vývoj vztahu Unie k cestovnímu ruchu, je třeba konstatovat, že stál až do poloviny 80. let 20. století na úplném okraji jejích zájmů, jeho rozvoj byl proto zcela ponechán v kompetenci jednotlivých členských států a jeho problematika se řešila jen rámcově. Zásadní změnu přináší až druhá polovina 80. let - cestovní ruch se stává součástí celkové politiky Unie, i když nespadá do přímé působnosti Evropské komise a každý členský stát řeší tuto oblast samostatně. Podle smlouvy o EU totiž dané společenství nemůže provádět zvláštní politiku cestovního ruchu, může však stanovovat směrnice pro jeho rozvoj jako součást dalších politik. Problematiku cestovního ruchu řeší Evropská komise v rámci Generálního ředitelství podnikání a průmyslu (DG Enterprise and Industry) a jeho oddělení pro cestovní ruch Tourism Development Unit. Z dalších institucí zabývajících se turismem je významný Poradní výbor pro cestovní ruch; vznikl v roce 1986 a skládá se ze zástupců ministerstev a institucí zodpovědných za agendu cestovního ruchu v jednotlivých členských zemích Unie. (Tittelbachová, 2011)

Pro potřeby této diplomové práce jsou důležité také unijní dokumenty související s turismem, k nimž patří zejména:

- První směry politiky Evropského společenství v cestovním ruchu (1982) soustředěné na řešení širší časové rozloženosti turistické sezóny a na ochranu architektonických památek, dále na rozvoj cestovního ruchu v méně rozvinutých oblastech a konečně na podporu venkovského i sociálního a kulturního cestovního ruchu,
- Na začátku 90. let byla schválena směrnice pro organizovaný pasivní a domácí cestovní ruch Směrnice Rady 90/314/EHS o souborných službách pro cestování, pobyty a zájezdy, která představovala zásadní opatření pro ochranu spotřebitele v této oblasti, protože stanovovala povinnost státu zabezpečit garance při insolventnosti či úpadku cestovní kanceláře.
- V roce 1997 byl zahájen program „Cestovní ruch a zaměstnanost“, jehož realizaci zajišťovala nově vytvořená Skupina pro cestovní ruch a zaměstnanost; jejím cílem bylo maximalizovat ekonomické efekty cestovního ruchu při zachování jeho udržitelnosti.

- V roce 2001 představila Evropská komise své názory na využití potenciálu cestovního ruchu prostřednictvím Sdělení o spolupráci na budoucnosti evropského cestovního ruchu (Pracujme společně pro rozvoj evropského cestovního ruchu).
- V březnu 2006 byl přijat další významný dokument, a to Obnovená politika EU v oblasti cestovního ruchu: Vstříc silnějšímu partnerství pro evropský cestovní ruch. Jeho hlavním cílem bylo zvýšit konkurenceschopnost tohoto odvětví a vytvořit více pracovních příležitostí především prostřednictvím udržitelného růstu cestovního ruchu v evropském i celosvětovém měřítku. Dokument vycházel z Lisabonské smlouvy, která po své ratifikaci vstoupila v platnost 1. 12. 2009; jeho základ tvoří novelizace dosavadních smluv s cílem poskytnout rozšířené EU odpovídající právní rámec a nástroje umožňující její efektivní fungování. V předešlé právní úpravě byla totiž problematika turismu rozdrobena do různých menších aktivit a jeho význam tak nebyl dostatečně oceněn; teprve souvislosti s touto novelizací se stal přímou součástí textu Lisabonské smlouvy EU jako samostatná hlava XXI Cestovní ruch – článek 176 b.
- V rámci nových priorit EU stanovených ve Strategii Evropa 2020 (Strategie pro růst Evropské unie s cílem udržet Evropu jako přední světovou destinaci cestovního ruchu) Evropská komise navrhuje nový rámec pro koordinované akce v oblasti cestovního ruchu na úrovni EU, jejichž cílem je posílení konkurenceschopnosti a kapacity udržitelného růstu evropského cestovního ruchu. (Hamarneh, 2014), (Ryglová a kol., 2011)

3.6. Statistický monitoring cestovního ruchu

„Statistický monitoring cestovního ruchu je proces sběru, třídění, zpracování a interpretace dat, která popisují reálně probíhající ekonomické procesy v mezinárodním i národním cestovním ruchu“ (Palatková, 2014). Franke (2012) zdůrazňuje, že statistické údaje bezprostředně vztažené k odvětví cestovního ruchu přispívají k formování a hodnocení celostátních a regionálních koncepcí jeho rozvoje a ke srovnávání a hodnocení tohoto rozvoje z hlediska jeho efektivnosti a úrovně v mezinárodním kontextu.

Statistickým monitoringem mezinárodního cestovního ruchu se primárně zabývají dvě mezinárodní organizace – Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO) a Světová rada cestování a cestovního ruchu (World Travel & Tourism Council, WTTC). Monitoring se

může zaměřovat buď na celkové údaje za světový turismus, např. na celkový počet mezinárodních příjezdů, nebo na dílčí údaje týkající se pouze určité oblasti, např. na počet mezinárodních příjezdů do subregionu střední a východní Evropa. Může se také orientovat na sledování poptávky, např. na průměrné výdaje zahraničního návštěvníka během pobytu v České republice, nebo na sledování nabídky, např. na vývoj počtu lůžek/pokojů ubytovacích kapacit v USA. (Harmaneh, 2014)

Zvláštní kategorii monitoringu představuje satelitní účet cestovního ruchu, který sleduje ekonomické efekty cestovního ruchu na základě údajů o poptávce a nabídce. Tento účet mezinárodně označovaný jako TSA – Tourism Satellite Account definuje Franke (2012) jako „*metodický rámec, pomocí kterého lze kvantifikovat ekonomický význam cestovního ruchu pro národní hospodářství (např. podíl cestovního ruchu na hrubém domácím produktu) a zjistit řadu dalších podrobných informací, jako např. vztah cestovního ruchu k ostatním odvětvím, význam jednotlivých druhů cestovního ruchu, členění výdajů podle typu návštěvníka či zaměstnanost, a pomocí kterého lze sledovat i vývoj cestovního ruchu v čase, a jelikož se jedná o mezinárodně uznávaný metodický koncept, lze přistoupit i k porovnávání výsledků mezi různými státy*“.

Podle Beránka (2013) má však tento způsob monitorování cestovního ruchu určité nedostatky; za nejdůležitější z nich pokládá:

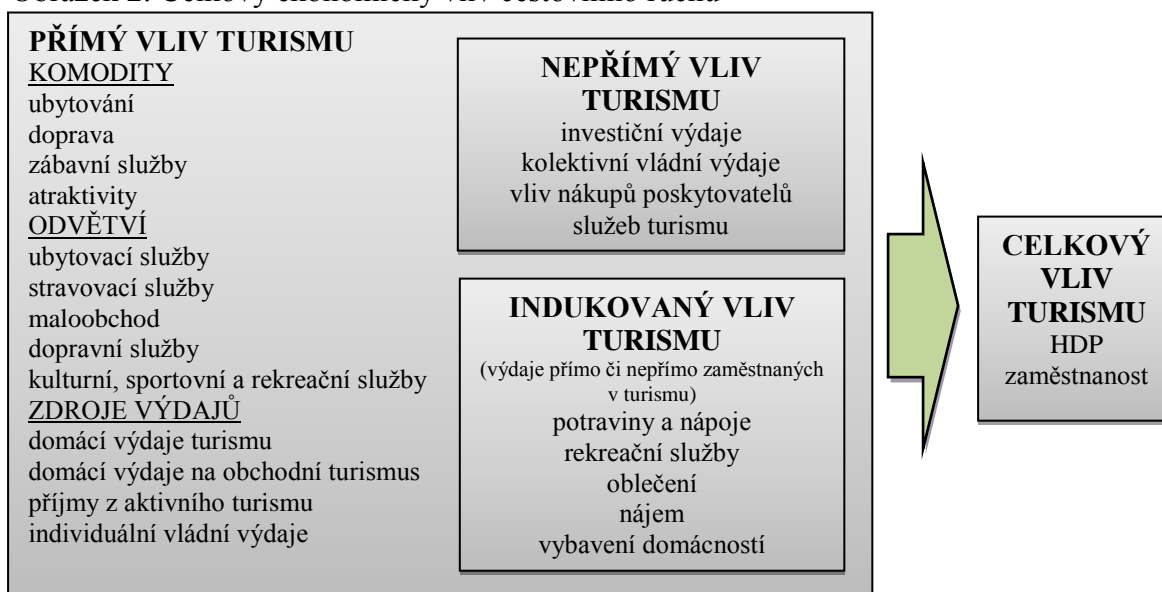
- odlišné pojetí cestovního ruchu jako ekonomického odvětví,
- nejednotnou metodiku sledování dat na straně nabídky a poptávky,
- obtížné zachycení skutečně probíhajících procesů a delší časový úsek mezi reálným procesem, jeho zachycením a publikováním ve statistických přehledech a studiích,
- samotná časová a finanční náročnost spojená s náročností na know-how a na metody sledování. (Beránek, 2013)

Hlavními dokumenty vztahujícími se k tvorbě metodiky jsou revidovaná Doporučení ke statistice v turismu (International Recommendations for Tourism Statistics, IRTS 2008) a v oblasti satelitního účtu nový materiál pro satelitní účet (Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework, TSA: RMF 2008). Statistický monitoring UNWTO je velmi významný, protože nejen využívá a shromažďuje data od jednotlivých

členských zemí UNWTO, ale rovněž sleduje souhrnná data na základě jednotně stanovené metodiky, aby je bylo možné srovnávat a aby je mohly využívat národní vlády jak pro stanovení své politiky turismu, tak pro podnikatelský sektor. UNWTO jedná o metodice sledování turismu s dalšími mezinárodními organizacemi. (Franke, 2012) Za nejdůležitější výstupy v oblasti sběru a zpracování dat Harmaneh (2014) pokládá Kompendium statistiky turismu (Compendium of Tourism Statistics), Ročenku statistiky turismu (Yearbook of Tourism Statistics), UNWTO Tourism Highlights a Barometr turismu (UNWTO World Tourism Barometer).

Jedním z nástrojů měřících vliv cestovního ruchu na světovou ekonomiku je neoficiální satelitní účet, kterým se zabývá organizace WTTC (World Travel and Tourism Council). Metodika vychází ze zkoumání strany poptávky a k němu jsou následně přiřazovány položky na straně nabídky. Neoficiální satelitní účet je postaven na odvětvovém, resp. produktovém rozlišení průmyslu a ekonomiky cestovního ruchu a zahrnuje domácí, pasivní i aktivní cestovní ruch. V roce 2011 došlo k metodickým změnám ve sledování vlivu cestovního ruchu na světovou ekonomiku a základem sledování se stal tzv. přímý vliv a tzv. celkový vliv. Podoba neoficiálního satelitního účtu podle nové metodiky je znázorněná na Obrázku 2, kde lze vidět, že celkový vliv cestovního ruchu zahrnuje nejen přímé a nepřímé vlivy, ale i vlivy indukované. (Palatková, 2014)

Obrázek 2: Celkový ekonomický vliv cestovního ruchu

Zdroj: Neoficiální satelitní účet WTTC, Palatková, 2014

K určení přímých vlivů cestovního ruchu na ekonomiku kalkuluje neoficiální satelitní účet následující položky:

- Výdaje na zboží a služby (ubytovací, stravovací, dopravní a další) v rámci obchodních cest realizované rezidenty v rámci domácího cestovního ruchu a zahraničními návštěvníky v rámci příjezdového cestovního ruchu.
- Domácí výdaje na cestovní ruch, tedy výdaje na domácí cestovní ruch a výjezdový cestovní ruch, které jsou realizovány uvnitř sledované ekonomiky, zahrnují výdaje rezidentů na nákup služeb uvnitř dané ekonomiky v rámci tzv. leisure (rekreační, volnočasový) i obchodního cestovního ruchu (např. ubytování, dopravu, stravování, zábavní služby) a nákup zboží krátkodobé spotřeby využívané pro účast na cestovním ruchu. Výdaje mohou být realizovány před účastí na cestovním ruchu, během ní nebo po jejím skončení.
- Vládní výdaje individuální zahrnující běžné výdaje spojené s podporou účasti na cestovním ruchu z veřejných zdrojů. Jedná se o část výdajů určených a rozpočitatelných na jednoho účastníka cestovního ruchu, které mají charakter výdajů na kulturu (např. úhrada vstupného do muzea, galerie, kulturního objektu) nebo na rekreaci (např. národní parky).
- Výdaje rezidentů a zahraničních návštěvníků za zboží a služby spotřebované v rámci rekreačního (volnočasového) cestovního ruchu.
- Výdaje zahraničních návštěvníků na zboží a služby v rezidentské ekonomice. Jedná se o devizové příjmy z aktivního cestovního ruchu (platební bilance) složené z příjmů z cestovního ruchu a částečně z příjmů z nákupu dopravních služeb poskytovaných rezidentskou firmou zahraničním návštěvníkům. Vyloučeny jsou výdaje na nákup vzdělávacích služeb.
- Vnitřní spotřeba cestovního ruchu zahrnující celkový příjem jednotlivých „přímých“ sektorů (průmysl cestovního ruchu). Hodnota vnitřní spotřeby cestovního ruchu je součtem výdajů zahraničních návštěvníků, domácích výdajů (rezidenti) a individuálních vládních výdajů. (WTTC/Oxford Economics 2016 Travel & Tourism Economic Impact Research Methodology, 2016)

Pro určení nepřímého vlivu cestovního ruchu na HDP a zaměstnanost využívá neoficiální satelitní účet dalších třech položek:

- Vládní výdaje hromadné zahrnující vládní výdaje na služby spojené s účastí na turismu, které však nelze rozpočítat přesně na jednotlivé účastníky turismu. Vládní výdaje hromadné mají charakter výdajů realizovaných pro skupinu jako celek, např. propagace destinace (výdaje na národní marketing), administrativa, bezpečnostní služby, řízení letového provozu.
- Kapitálové investice obsahují fixní investiční výdaje poskytovatelů a zprostředkovatelů služeb turismu a také investice realizované ze strany veřejného sektoru k zajištění vybavenosti, kapitálového vybavení a infrastruktury pro účastníky turismu. Jde o přímé sektory spojené s cestovním ruchem.
- Efekty procesního dodavatelského řetězce spojené s nákupy domácího zboží a služeb přímo různými sektory turismu jako vstupy pro tvorbu jejich produkce. (WTTC/Oxford Economics 2016 Travel & Tourism Economic Impact Research Methodology, 2016)

3.7. Vymezení oblastí cestovního ruchu v evropském regionu

Metodika regionálního rozdělení mezinárodního turismu podle UNWTO počítá s pěti regiony, s osmnácti subregiony a s jednotlivými zeměmi/teritorií; pětici hlavních světových regionů tvoří Evropa a Amerika (Severní, Jižní i Střední), dále Afrika a Střední východ a konečně Asijsko-pacifický region. (Palatková 2014)

Region Evropa zahrnuje v širokém pojetí území od západního pobřeží až po Kamčatku, a to včetně celého území bývalého Sovětského svazu. Tento region je z hlediska objemu mezinárodních příjezdů a výjezdů i z hlediska příjmů a výdajů označován jako heterogenní a nejrobustnější ze všech pěti světových regionů. Evropa je však také regionem s nejnižší dynamikou růstu mezinárodního turismu – ten je totiž v současnosti negativně ovlivňován nejen už zmiňovanou migrací a terorismem, ale rovněž tím, že mimoevropské destinace bývají často levnější a mají velmi kvalitní marketing. (Hrala a kol., 2013)

Formální členění evropského regionu z hlediska cestovního ruchu obsahuje následující tabulka – jsou v ní uvedeny všechny evropské země rozdělené do čtyř subregionů: severní

Evropa, západní Evropa, střední/východní Evropa a jižní Evropa/východní Středomoří. (UNWTO Tourism Highlights, 2016)

Tabulka 2: Evropské země a rozdělení Evropy dle UNWTO

Severní Evropa	Západní Evropa	Střední/Východní Evropa	Jižní Evropa/Východní Středomoří
Dánsko	Belgie	Arménie	Albánie
Finsko	Francie	Ázerbájdžán	Andorra
Irsko	Lichtenštejnsko	Bělorusko	Bosna a Hercegovina
Island	Lucembursko	Bulharsko	Černá Hora
Norsko	Monako	Česká republika	Chorvatsko
Švédsko	Německo	Estonsko	Itálie
Velká Británie	Nizozemsko	Gruzie	Izrael
	Rakousko	Kazachstán	Kypr
	Švýcarsko	Kyrgyzstán	Makedonie
		Litva	Malta
		Lotyšsko	Portugalsko
		Maďarsko	Řecko
		Moldavsko	San Marino
		Polsko	Slovinsko
		Rumunsko	Srbsko
		Rusko	Španělsko
		Slovensko	Turecko
		Tádžikistán	
		Turkmenistán	
		Ukrajina	
		Uzbekistán	

Zdroj: Vlastní zpracování dle <http://www2.unwto.org/en>

Pouze evropským cestovním ruchem a jeho členěním do šesti makroregionů se zabývá Holeček, podle něhož „Evropa patří k nejhustěji zalidněným a ekonomicky nejrozvinutějším částem současného světa, a proto je i světadílem s nejintenzivněji rozvinutým cestovním ruchem, ve kterém je poměrně vysoká životní úroveň, vysoký podíl městského obyvatelstva, pestré a atraktivní životní prostředí i cenné a zachované kulturněhistorické památky rozptýlené po celé Evropě“ (Holeček a kol., 2005).

Makroregion střední Evropy zahrnuje kromě České republiky Lichtenštejnsko, Maďarsko, Německo, Polsko, Rakousko, Slovensko, Slovinsko a Švýcarsko. Střední Evropa je tedy převážně vnitrozemský makroregion, který v Evropě není z hlediska cestovního ruchu

nejvýznamnější. Tato oblast Evropy zahrnuje hospodářsky nejvyspělejší státy Evropy i tzv. postkomunistické země, které prošly procesem politické i hospodářské transformace a dnes se zařazují mezi vyspělé evropské demokracie. (Hrala a kol., 2013)

Makroregion jihozápadní Evropy se pokládá za nejdůležitější oblast cestovního ruchu v Evropě. Skládá se především ze států ležících při pobřeží Středozemního moře, tj. ze Španělska, Itálie a Malty, geograficky k nim patří také Portugalsko u pobřeží Atlantiku. Součástí regionu však jsou i tzv. trpasličí státy, jako je Andorra, Vatikán a San Marino. Společným rysem všech státních útvarů daného regionu je skutečnost, že přes vysokou atraktivnost měst a horských masivů vnitrozemí ve všech převládají oblasti cestovního ruchu spojené s mořským pobřežím. (Holeček a kol., 2005)

Makroregion jihovýchodní Evropy tvoří státy ležící ve východním Středomoří, tedy Chorvatsko, Bosna a Hercegovina, Srbsko, Černá Hora, Albánie, Řecko a vnitrozemská Makedonie, patří k němu rovněž země na jihozápadním pobřeží Černého moře, tj. Bulharsko a Rumunsko. Jsou to státy rozdílné ekonomické úrovně, ale s dobrým potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu. Všechny mají příznivé lokalizační předpoklady; mají mořské pobřeží, příznivé podnebí, zajímavé horské oblasti atd. a zejména Řecko má též vynikající kulturní potenciál. Některé státy této oblasti však trpí nedořešenými problémy způsobenými etnickými konflikty po rozpadu bývalé Jugoslávie v 90. letech minulého století a ani úroveň dopravní a materiálně-technické infrastruktury není příliš vysoká, i když je možné tento makroregion pokládat z hlediska cestovního ruchu za region velmi významný. (Hrala a kol., 2013), (Horák, 2006)

Makroregion západní Evropy se skládá z Francie, Velké Británie, Irska, Belgie a Nizozemí a patří k němu také vnitrozemské Lucembursko, jde tedy o nejvyspělejší země Evropy a zároveň o jádro EU. Ve srovnání zejména s jižní Evropou jsou zde nižší průměrné teploty ovzduší i mořské vody, turistická sezóna je tu z tohoto důvodu kratší a význam přímořských destinací menší. Do popředí se proto dostávají jiné formy a druhy cestovního ruchu – tyto země mají totiž velmi výrazný kulturně historický potenciál, takže je tu silný sektor domácího i zahraničního cestovního ruchu, na jehož objemu se významnou měrou podílejí profesionálně motivované cesty, tj. cesty za obchodem a tzv. kongresová turistika. (Hrala a kol., 2013)

Makroregion severní Evropy představuje chladný okraj její kontinentální části a tvoří ho kromě Norska, Švédska, Dánska, Finska a ostrovního Islandu i pobaltské státy, tj. Estonsko, Lotyšsko a Litva. Tyto státy jsou však někdy řazeny mezi země východní Evropy, protože byly velmi dlouho pod sovětskou nadvládou; uvedené řazení však neodpovídá ani jejich kulturním tradicím ani současnému politickému a ekonomickému směřování. Uvedený region patří k vyspělejší části Evropy a oba skandinávské státy mezi nejbohatší země světadílu. Kromě Norska a Islandu jsou všechny severské země členy Evropské unie. (Hrala a kol., 2013), (Horák, 2006)

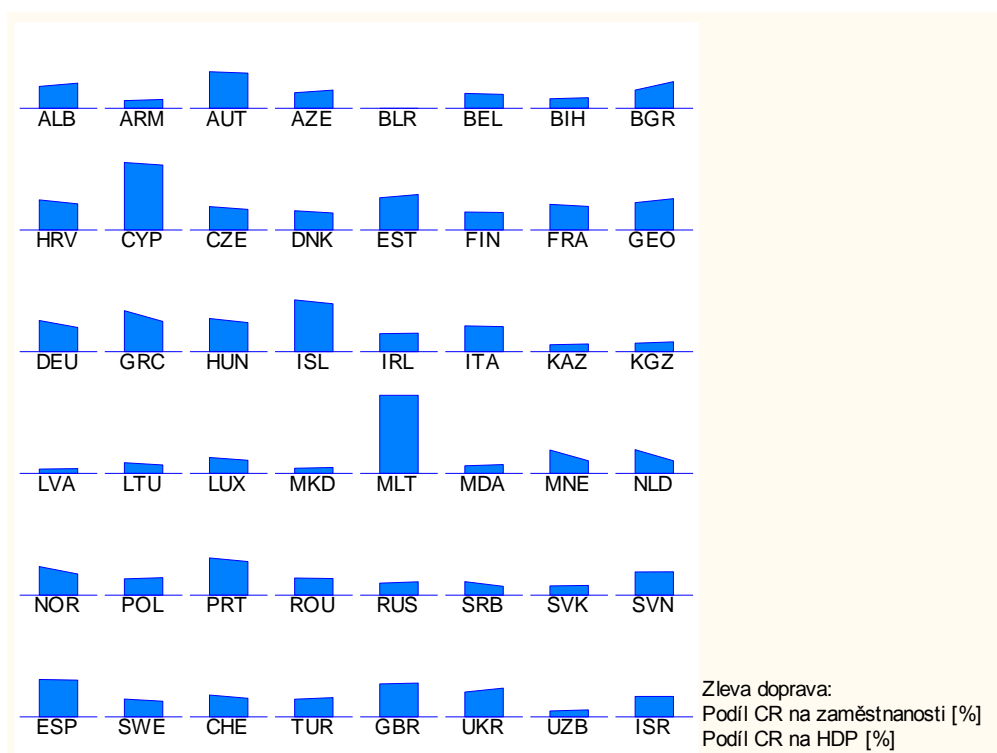
Makroregion východní Evropy se skládá z Ruska, Běloruska, Ukrajiny a Moldavska. Tyto státy byly až do roku 1991 součástí komunistickým režimem ovládaného Sovětského svazu, který zavinil jejich výraznou zaostalost. Celková situace se příliš nezměnila ani tehdy, když z těchto zemí vznikly samostatné státy, protože nezbytné politické a ekonomické reformy jejich vlády provedly jen polovičatě nebo vůbec ne. Bělorusko a Moldavsko tak dodnes patří mezi ekonomicky nejzaostalejší země Evropy. (Horák, 2006)

4. Vlastní práce

4.1. Rozdělení evropských zemí dle vlivu cestovního ruchu na národní ekonomiku

Cestovní ruch patří mezi důležitá odvětví hospodářství ve všech 48 evropských zemích, které tato práce sleduje, ale jeho vliv na jejich ekonomiku není stejný. O tomto faktu svědčí především hlavní ukazatele, tj. podíl cestovního ruchu na HDP a na celkové zaměstnanosti v letech 1995 a 2015, které jsou zobrazeny prostřednictvím Grafů 1 a 2.

Graf 1: Ikonový graf vlivu cestovního ruchu na národní ekonomiku evropských zemí (rok 1995)

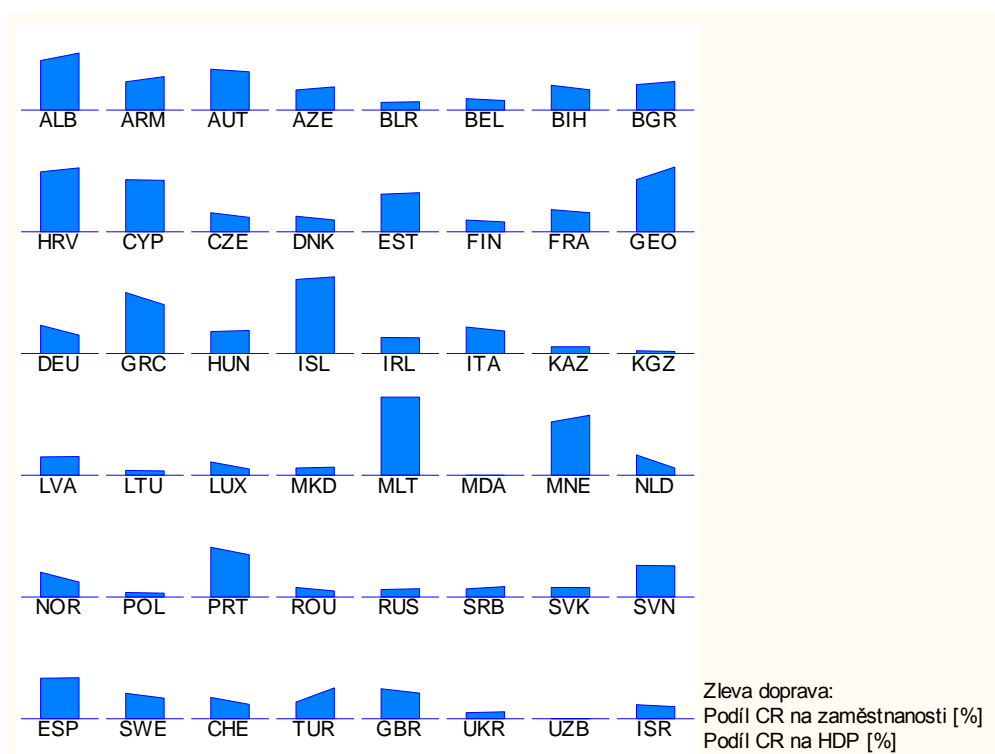

Zdroj: WTTC, vlastní zpracování

Na Grafu 1 je vidět přehled evropských zemí a jejich celkový vliv cestovního ruchu na národní ekonomiku v roce 1995 (viz Příloha č. 2). Největší vliv cestovního ruchu na ekonomiku mají země: Malta a Kypr. Jedná se o dva malé ostrovní státy nacházející se ve Středomoří. Oba státy vykazují vysoký podíl cestovního ruchu na celkové zaměstnanosti (Malta 33,4 %, Kypr 29 %), proto je v těchto státech cestovní ruch velmi důležitým hospodářským odvětvím, které přispívá k ekonomickému růstu země. Především

kvůli geografické poloze a přírodním předpokladům jsou na Kypru a na Maltě špatné podmínky pro rozvoj jiných odvětví, jako např. těžkého průmyslu. Celkově se cestovní ruch na HDP Malty podílí z 33 % a na HDP Kypru z 27,5 %. Další evropskou zemí, která je dle vlivu cestovního ruchu na národní ekonomiku výrazná, je Island. Opět se jedná o ostrovní, ale rozlohou větší stát, který se nachází na severu Evropy. Podíl cestovního ruchu na HDP Islandu přispívá 20 % a na zaměstnanosti tvoří podíl 22 %. Stejně jako u Malty a Kypru, je Island „odříznutý“ od pevniny, a tím jsou zhoršené podmínky např. pro mezinárodní obchod. Dovoz zboží a potravin je také společným rysem těchto ostrovních států. Kolem 15 % podílu cestovního ruchu na národní ekonomiku (podíl cestovního ruchu na HDP, podíl cestovního ruchu na zaměstnanosti), mají země Rakousko, Estonsko, Řecko, Portugalsko, Španělsko a Velká Británie. V těchto zemích hrají důležitou roli i jiná odvětví, než jen cestovní ruch. Přesto má cestovní ruch významný vliv na růst ekonomiky. Např. Rakousko je významnou horskou oblastí, vyhledávanou turisty jak v letní sezóně, tak i v zimní sezóně. Portugalsko, Řecko a Španělsko jsou oblíbenými destinacemi k rekreačním pobytům u moře. Estonsko a Velká Británie disponují nepřehledným množstvím kulturních a historických památek, především v hlavních městech. Naopak nejmenší vliv cestovního ruchu hraje v hospodářství Běloruska, kde podíl cestovního ruchu na HDP i na zaměstnanosti tvoří méně než 1 %. Bělorusko patří do východní části Evropy. Ekonomika země je na velice nízké úrovni ve srovnání s evropskými zeměmi, proto ani vliv cestovního ruchu zde nehraje téměř žádnou roli.

Graf 2: Ikonový graf vlivu cestovního ruchu na národní ekonomiku evropských zemí (rok 2015)

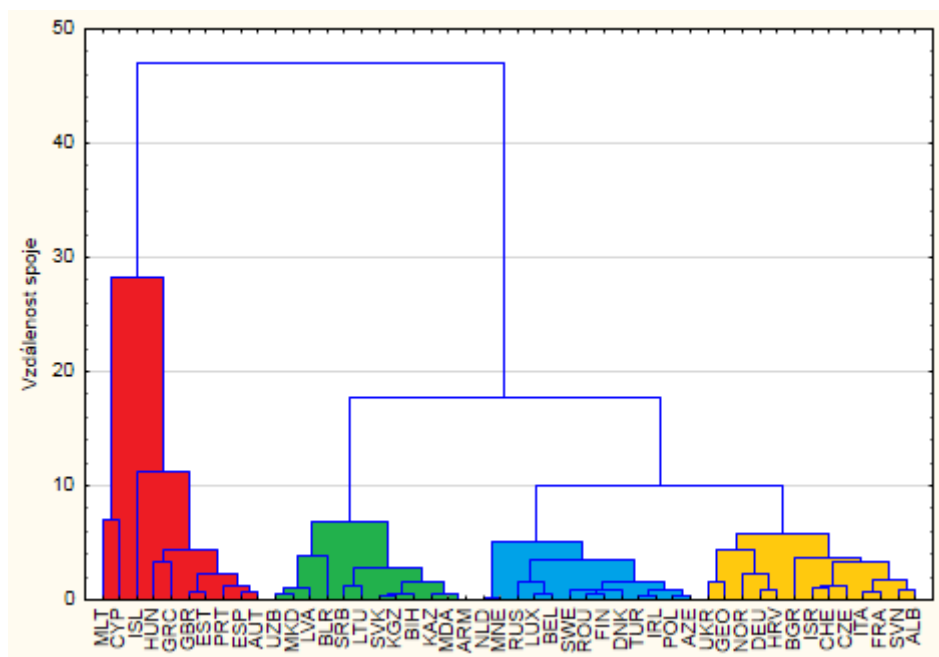

Zdroj: WTTC, vlastní zpracování

Podle Grafu 2 se po 20 letech (v roce 2015), situace u mnoha zemí změnila a cestovní ruch se zdá být vlivnějším a významnějším odvětvím z pohledu vlivu cestovního ruchu na národní ekonomiku evropských zemí (viz Příloha č. 3). Na první pohled k nejvýraznější změně došlo v Albánii, Chorvatsku, Gruzii a v Černé Hoře. Tyto země mají v roce 2015 podíl cestovního ruchu na celkové zaměstnanosti i na HDP kolem 20 %. V těchto zemích se významně posílil vliv cestovního ruchu na národní ekonomiku a tyto státy se dostaly na úroveň např. Islandu z roku 1995. Malta je, stejně jako v roce 1995, zemí s největším vlivem cestovního ruchu v národním hospodářství. Podíl cestovního ruchu na HDP a zaměstnanosti se však zvýšil u Islandu a naopak snížil u Kypru. Proto tyto dvě země si v roce 2015 vyměnily pozice a Island se dostal na úroveň Malty s podílem 27,2 % na HDP a 27,4 % na zaměstnanosti. Podíl cestovního ruchu na kyprské ekonomice se snížil na 20 %. Pokles významu cestovního ruchu na Kypru je způsoben děním kolem války v Sýrii a hrozbou teroristických útoků na turisty. Vliv cestovního ruchu z ekonomického pohledu oproti roku 1995 rovněž klesl v České republice, Dánsku, Finsku, Francii, Maďarsku,

Kyrgyzstánu, Litvě, Moldavsku, Polsku Rumunsku, Ukrajině a Uzbekistánu. Nejmenší vliv cestovního ruchu byl v roce 2015 zaznamenán v Moldavsku, které představuje podíl cestovního ruchu na HDP i na zaměstnanosti kolem 3 %. Bělorusko se v roce 2015 dostalo nad 5 %.

Graf 3: Dendrogram - Rozdělení evropských zemí do skupin dle vlivu cestovního ruchu na národní ekonomiku (rok 1995)

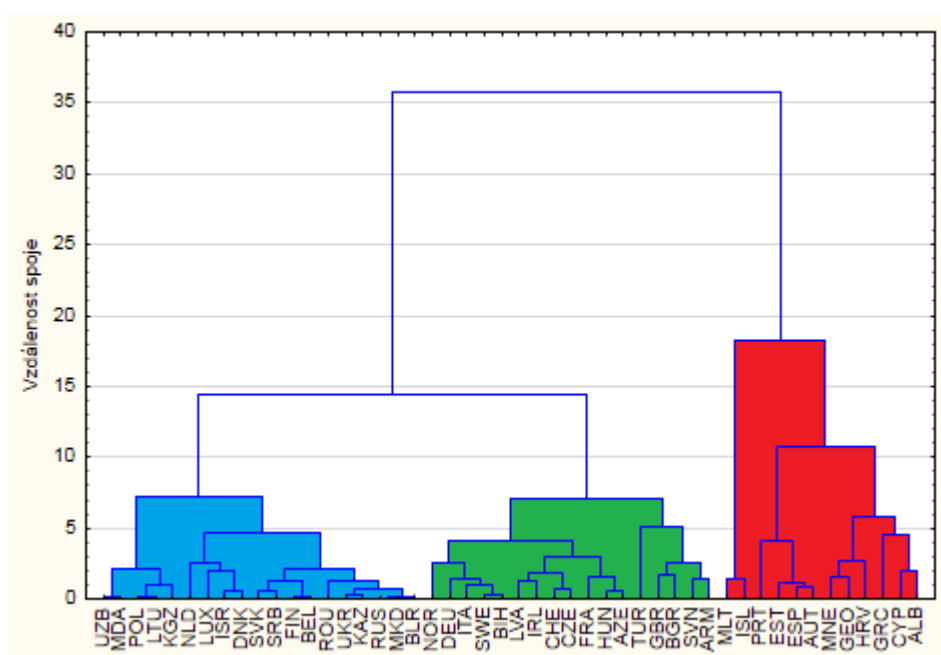

Zdroj: WTTC, vlastní zpracování

Na Grafu 3 jsou evropské země rozděleny do skupin (shluků) podle vzájemné podobnosti podílu cestovního ruchu na HDP a na celkové zaměstnanosti (viz 2.2.2. Shluková analýza). V každé skupině jsou tedy přítomny země, které jsou si nejvíce podobné z hlediska vlivu cestovního ruchu na národní ekonomiku. V roce 1995 se evropské země rozdělily celkem do 4 skupin. Do skupiny (červeně označené), která se nejvíce odlišuje od ostatních 3 skupin, se zařadily tyto země: Malta, Kypr, Island, Maďarsko, Řecko, Velká Británie, Estonsko, Portugalsko, Španělsko a Rakousko (viz Příloha č. 2). Do této skupiny byly zařazeny evropské země, které se v roce 1995 vyznačovaly největším podílem cestovního ruchu na HDP a na zaměstnanost (viz Graf 1). Jedná se o země vyspělé, ale i země, u kterých by se z geografického i ekonomického pohledu toto zařazení neočekávalo (např. Estonsko). Další skupinu (zeleně označenou), která se výrazně odlišuje od předchozí

červeně označené skupiny, reprezentuje Uzbekistán, Makedonie, Lotyšsko, Bělorusko, Srbsko, Litva, Slovensko, Kyrgyzstán, Bosna a Hercegovina, Kazachstán, Moldavsko a Arménie. Všechny tyto země leží ve východní části Evropy a jsou poznamenány totalitním režimem, který v minulosti byl nastolen bývalým Sovětským svazem. Země se sice osamostatnily, ale v roce 1995 stále patřily mezi ekonomicky nejslabší země Evropy. Slovensko utrpělo rozpadem Československa v roce 1993, kdy posléze ekonomika České republiky byla na podstatně vyšší úrovni než Slovenska. Další dvě skupiny (modrá a žlutá) jsou si ze všech 4 skupin nejvíce podobné. Jde o skupinu zemí, kam patří Nizozemsko, Černá Hora, Rusko, Lucembursko, Belgie, Švédsko, Rumunsko, Finsko, Dánsko, Turecko, Irsko, Polsko a Ázerbájdžán a druhá skupina zahrnuje Ukrajinu, Gruzii, Norsko, Německo, Chorvatsko, Bulharsko, Izrael, Švýcarsko, ČR, Itálii, Francii, Slovinsko a Albánii. Z pohledu vlivu cestovního ruchu na národní ekonomiku, jsou si tyto evropské země velice podobné, avšak z historického, ekonomického i geografického hlediska jsou velice odlišné. Tyto země však podle Grafu 1 nevykazují velký podíl cestovního ruchu na národní ekonomice. Jedná se spíše o země, u kterých v roce 1995 se na tvorbě HDP a zaměstnanosti podílely jiná odvětví (průmysl, zemědělství a další).

Graf 4: Dendrogram - Rozdělení evropských zemí do skupin dle vlivu cestovního ruchu na národní ekonomiku (rok 2015)

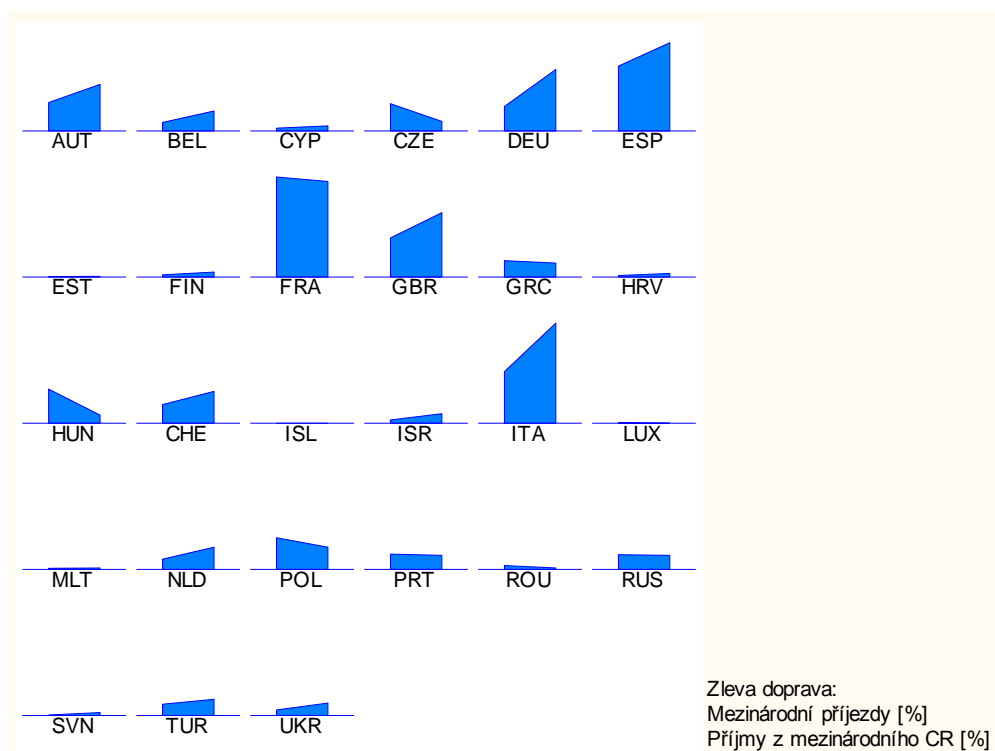
Zdroj: WTTC, vlastní zpracování

Při pohledu na Graf 4 je patrné, že v roce 2015 evropské země vytvořily jiný počet skupin (shluků) zahrnující země, které jsou si nejvíce podobné podle ukazatelů podílu cestovního ruchu na HDP a na zaměstnanosti (viz Příloha č. 3). V tomto roce evropské země vytvořily místo 4 skupin pouze 3 skupiny. Červeně značená skupina zemí se výrazně odlišuje od ostatních dvou – modré a zelené skupiny. Do červené skupiny byly zařazeny tyto země: Malta, Island, Portugalsko, Estonsko, Španělsko, Rakousko, Černá Hora, Gruzie, Chorvatsko, Řecko, Kypr a Albánie. Podle Grafu 2 jsou to ty země, jejichž ekonomika je nejvíce ovlivněna cestovním ruchem. Ve srovnání s rokem 1995 je v této skupině opět zařazena Malta, Island, Portugalsko, Estonsko, Španělsko, Rakousko, Řecko a Kypr. Chybí zde Maďarsko a Velká Británie a nově jsou do skupiny zařazeny Černá Hora, Gruzie, Chorvatsko a Albánie. Maďarsko a Velká Británie v roce 2015 vykazují menší vliv cestovního ruchu na národní ekonomice, protože nebyly zařazeny do této skupiny, mezi země, kde cestovní ruch hraje důležitou roli. Naopak Černá Hora, Gruzie, Chorvatsko a Albánie zaznamenaly nárůst podílu cestovního ruchu v ekonomice a proto se v roce 2015 podobají z pohledu ekonomického vlivu cestovního ruchu zemím, jako je Malta, Island, Portugalsko, Estonsko, Španělsko, Rakousko, Řecko a Kypr. Zeleně označená skupina zahrnuje země Norsko, Německo, Itálii, Švédsko, Bosnu a Hercegovinu, Lotyšsko, Irsko, Švýcarsko, Českou republiku, Francii, Maďarsko, Ázerbájdžán, Turecko, Velkou Británií, Bulharsko, Slovinsko, Arménii. V modře označené skupině jsou zastoupeny země: Uzbekistán, Moldavsko, Polsko, Litva, Kyrgyzstán, Nizozemsko, Lucembursko, Izrael, Dánsko, Slovensko, Srbsko, Finsko, Belgie, Rumunsko, Ukrajina, Kazachstán, Rusko, Makedonie a Bělorusko. V roce 1995 byly vytvořeny 3 skupiny (zelená, modrá a žlutá), které se v roce 2015 sloučily do 2 skupin, z nichž některé země (Černá Hora, Chorvatsko, Gruzie a Albánie) přešly do červeně označené skupiny a některé naopak byly místo do červené skupiny, zařazeny do zelené (Maďarsko, Velká Británie).

4.2. Rozdělení evropských zemí z pohledu mezinárodních příjezdů

Mezinárodní příjezdy jsou klíčovým zdrojem příjmů z mezinárodního cestovního ruchu. Proto je cestovní ruch v evropských zemích hodnocen podle ukazatelů podílu mezinárodních příjezdů na celkovém počtu v evropském regionu a podílu příjmů z mezinárodního cestovního ruchu na celkové výši příjmů v evropském regionu. Na Grafu 5 je vidět, přehled 27 evropských zemí a jejich podíly na mezinárodních příjezdech a příjmech z mezinárodního cestovního ruchu v roce 1995 (viz Příloha č. 4). Pro toto hodnocení je vybrán menší počet zemí než u předchozích dvou ukazatelů z důvodu nedostupnosti statistických dat u některých evropských zemí.

Graf 5: Ikonový graf významu cestovního ruchu v evropských zemích z pohledu mezinárodních příjezdů (rok 1995)

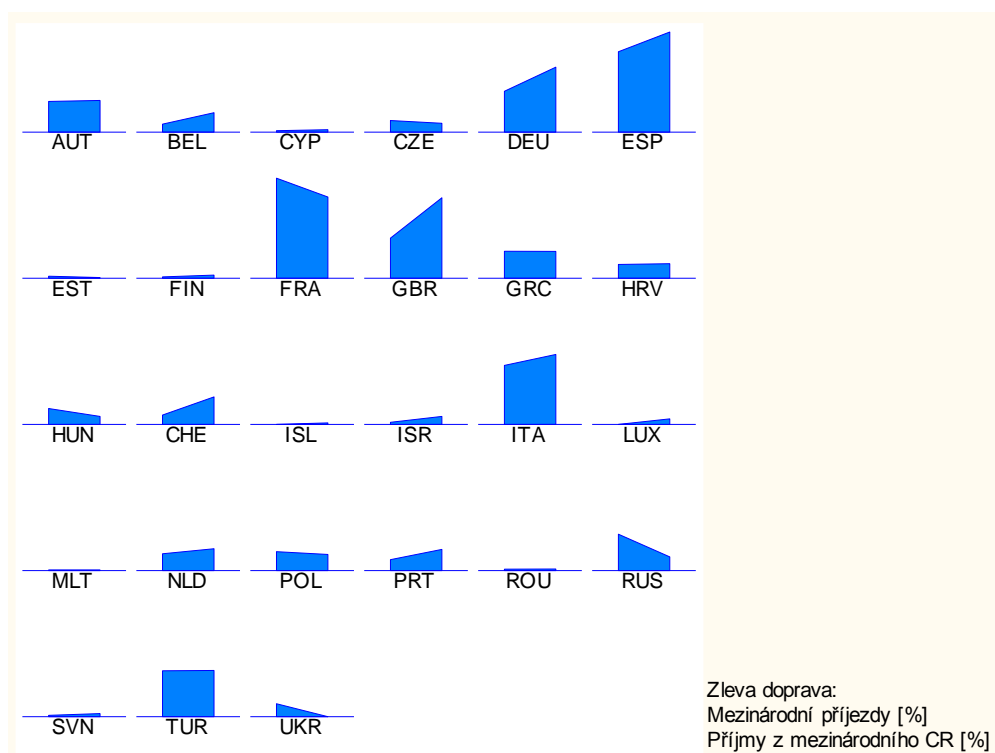

Zdroj: UNWTO, vlastní zpracování

Z Grafu 5 lze vyčíst, že největší podíl mezinárodních příjezdů vykazuje v roce 1995 Francie, Španělsko a Itálie. Co se týče příjmů z mezinárodního cestovního ruchu, bylo by logické, čím větší podíl bude mít země na příjezdech, tím větší bude mít i podíl na příjmech, ale není tomu tak. Francie zaznamenává nejvyrovnanější podíl příjezdů a příjmu,

tzn., že turisté při návštěvě Francie utratí i spoustu peněz, ale je vidět, že patrně převládá podíl na mezinárodních příjezdech (17,7 %) nad příjmy z cestovního ruchu (13 %). Oproti tomu Španělsko a Itálie mají větší podíl na příjmech (ESP 12 %, ITA 13,6 %) a menší podíl na příjezdech (ESP 11,5 %, ITA 9,2 %), u Itálie je rozdíl výraznější. Podobné chování podle ukazatelů vykazuje Německo s Velkou Británií. Německo má však o něco menší podíl na mezinárodních příjezdech (4,4 %), obě země však vykazují větší podíl na příjmech z mezinárodního cestovního ruchu (DEU 8,4 %, GBR 8,8 %). Za nimi je Rakousko, které má o něco menší podíl na příjezdech (5,1 %) a příjmech (6,4 %). Naopak za země s nejmenším podílem na mezinárodních příjezdech a zároveň s nejnižšími příjmy z mezinárodního cestovního ruchu v roce 1995 lze podle považovat Estonsko, Island, Lucembursko, Maltu, Rumunsko a Slovinsko. Podíl Islandu na mezinárodních příjezdech i příjmech tvoří pouze 0,1 %, což je nejméně ze všech evropských zemí.

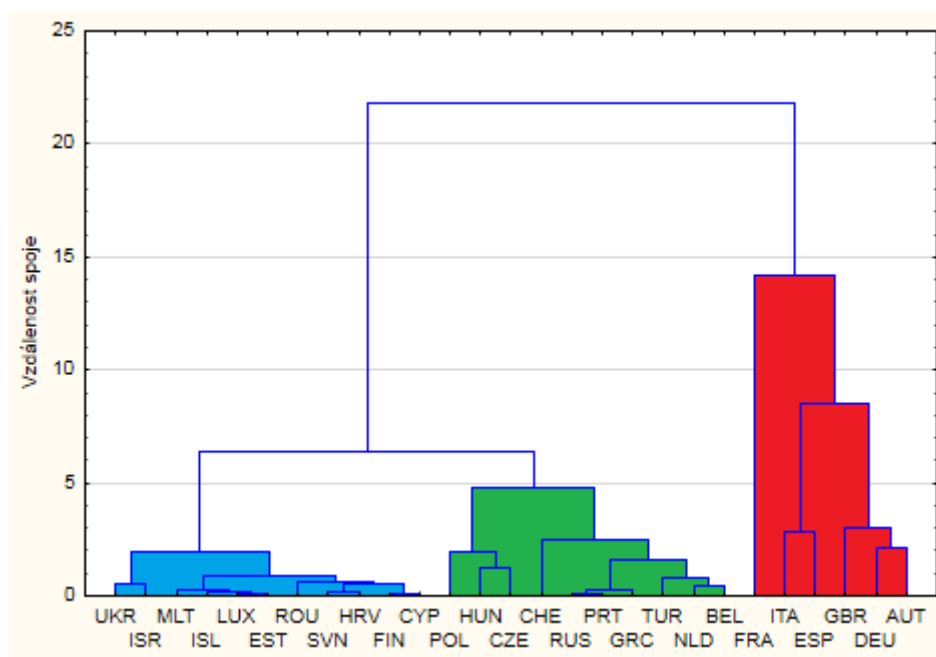
Graf 6: Ikonový graf významu cestovního ruchu v evropských zemích z pohledu mezinárodních příjezdů (rok 2015)

Zdroj: UNWTO, vlastní zpracování

Při pohledu na situaci po 20 letech (na Grafu 6), je zřejmé, že došlo k nepatrným změnám. V roce 2015 zůstávají Francie, Španělsko a Itálie stále zeměmi s největším podílem na mezinárodních příjezdech (viz Příloha č. 5). Německo a Velká Británie jsou opět následující země. Rakousko však zaznamenalo oproti roku 1995 mírný pokles v příjmech (4,1 %), ale v podílu na příjezdech zůstává situace podobná (4,4 %). Podíl na příjmech se také výrazně snížil v Itálii (8,8 %) a nepatrně i ve Francii (10,2 %). Velký nárůst příjezdů (6,5 %) a příjmů z mezinárodního cestovního ruchu (5,9 %) v roce 2015 vykazuje Turecko, které se dostalo nad úroveň Rakouska. Podíl na příjezdech se také zvýšil v Rusku na 5,2 %, ale podíl na příjmech se u Ruska výrazně nezměnil. Stejně jako v roce 1995, zůstává i v roce 2015 mezi zeměmi s nejnižším podílem na příjezdech a příjmech Estonsko, Island, Lucembursko, Malta, Rumunsko a Slovinsko. Island opět vykazuje nejnižší podíl v mezinárodních příjezdech (0,2 %) i příjmech z mezinárodního cestovního ruchu (0,4 %).

Graf 7: Dendrogram - Rozdělení evropských zemí do skupin z pohledu mezinárodních příjezdů (rok 1995)

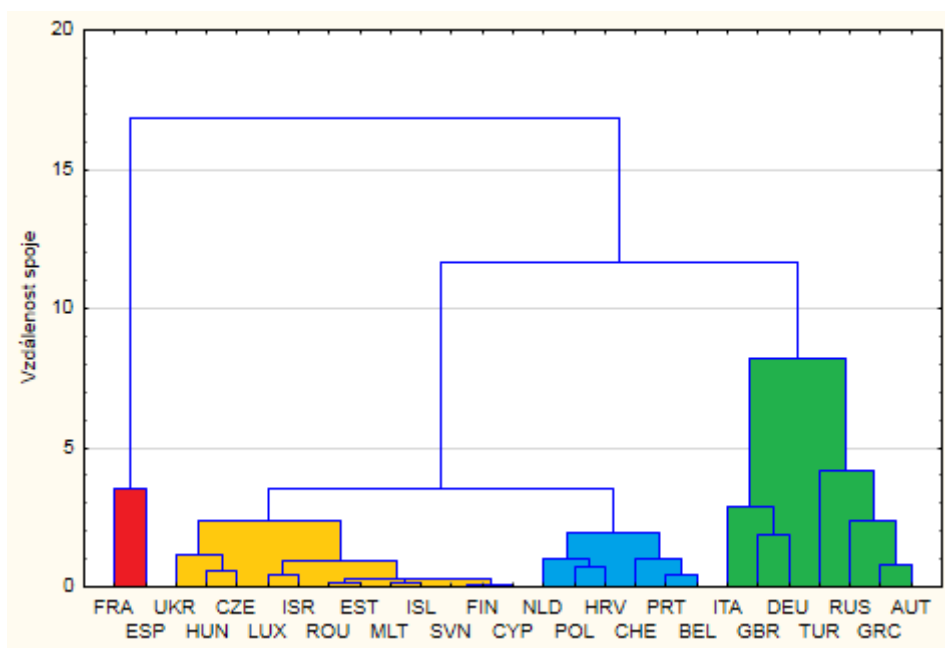

Zdroj: UNWTO, vlastní zpracování

Graf 7 znázorňuje rozdělení zemí do skupin (shluků) podle toho, jak jsou si evropské země podobné a odlišné z pohledu mezinárodních příjezdů a výše příjmů z mezinárodního cestovního ruchu (viz kapitola 2.2.2. Shluková analýza). V tomto případě evropské země

vytvořily podle těchto ukazatelů celkem 3 skupiny v roce 1995 (viz Příloha č. 4). Červeně označená skupina zemí se nejvýrazněji odlišuje od ostatních dvou (zelené a modré). Značný rozdíl je mezi zeleně a modře označenými skupinami, protože existuje větší vzdálenost podobnosti mezi hodnotami v zelené skupině a modré skupině. Červeně značená skupina zahrnuje země: Francie, Španělsko, Itálie, Německo, Rakousko a Velká Británie. Podle Grafu 5 se jedná o země s největším podílem mezinárodních příjezdů a s nejvyššími příjmy z mezinárodního cestovního ruchu za rok 1995. Další skupinu (zeleně značenou) tvoří země: Polsko, Maďarsko, Česká republika, Švýcarsko, Řecko, Portugalsko, Rusko, Turecko, Nizozemsko a Belgie. Poslední skupinu (modře označenou) zahrnují země Rumunsko, Slovinsko, Chorvatsko, Malta, Estonsko, Lucembursko, Island, Kypr, Finsko, Ukrajina a Izrael.

Graf 8: Dendrogram - Rozdělení evropských zemí do skupin z pohledu mezinárodních příjezdů (rok 2015)

Zdroj: UNWTO, vlastní zpracování

V roce 2015 se podle Grafu 8 vytvořily celkem 4 skupiny. Každou skupinu reprezentují země, které jsou si nejvíce podobné z pohledu mezinárodních příjezdů a příjmů z mezinárodního cestovního ruchu. Oproti roku 1995, tvoří zde samostatnou (červeně značenou) skupinu Francie a Španělsko (viz Příloha č. 5). Tato skupina se velmi výrazně

odlišuje od všech ostatních skupin. To nasvědčuje tomu, že Francie a Španělsko měly v roce 2015 výrazně větší podíl na mezinárodních příjezdech a příjmech z mezinárodního cestovního ruchu než ostatní evropské země. Nejvíce se této skupině podobá zeleně označená skupina zemí, avšak je od té červené velice vzdálená. Do zelené skupiny jsou zařazeny země, jako je Itálie, Velká Británie, Německo, Turecko, Rusko, Řecko a Rakousko. Oproti roku 1995 tuto skupinu opustila Francie a Španělsko a nově byly zařazeny Turecko, Řecko a Rusko. Poslední dvě skupiny (modrá a žlutá) jsou si podle ukazatelů velice blízké. Ve žluté skupině jsou zastoupeny tyto země: Ukrajina, Maďarsko, Česká republika, Lucembursko, Izrael, Rumunsko, Estonsko, Malta, Izrael, Island, Slovinsko, Finsko a Kypr. V poslední modře značené skupině jsou země Nizozemsko, Polsko, Chorvatsko, Švýcarsko, Portugalsko a Belgie.

Země, které vykazovaly největší podíl cestovního ruchu na HDP a na zaměstnanosti, naopak podle dalších dvou ukazatelů podílu mezinárodních příjezdů a příjmů z mezinárodního cestovního ruchu, vykazovaly výrazně nejmenší podíl ze všech evropských zemí. Na první pohled to vypadá, že do evropských zemí, které se vyznačují vysokým podílem cestovního ruchu na HDP a ekonomika v těchto zemích je závislá na cestovním ruchu, přijíždí malý počet zahraničních turistů a jejich návštěvy nepředstavují významný zdroj příjmů. Např. Malta se vyznačovala největším vlivem cestovního ruchu na ekonomice, ale zároveň měla jeden z nejmenších podílů na mezinárodních příjezdech a příjmech z mezinárodního cestovního ruchu. Malta totiž „žije“ z cestovního ruchu a ostatní odvětví tvoří tak malý podíl na HDP, že jsou prakticky bezvýznamné. Oproti tomu např. Francie vykazovala podle podílu mezinárodních příjezdů a příjmů, podíl jednoznačně největší, ale podle vlivu cestovního ruchu na národní ekonomiku jeden z nejmenších podílů cestovního ruchu na HDP. Na francouzskou ekonomiku mají významný vliv jiná odvětví, která tvoří mnohem větší podíl na HDP a to způsobuje, že se cestovní ruch podle tohoto ukazatele na národní ekonomice tolik neprojevuje.

Největší změna nastala ve výsledcích při porovnání vlivu cestovního ruchu na ekonomiku evropských zemí v roce 1995 a v roce 2015. Zásadní změnu zaznamenaly země Albánie a Gruzie, jejichž vliv cestovního ruchu na národní ekonomiku výrazně od roku 1995 do roku 2015 posílil. Estonsko je další evropská země, kterou je z pohledu cestovního ruchu nutné zmínit. Výsledky ukázaly, že v Estonsku je cestovní ruch velmi důležité odvětví

a v roce 1995 měl cestovní ruch na estonskou ekonomiku stejně významný vliv jako v roce 2015.

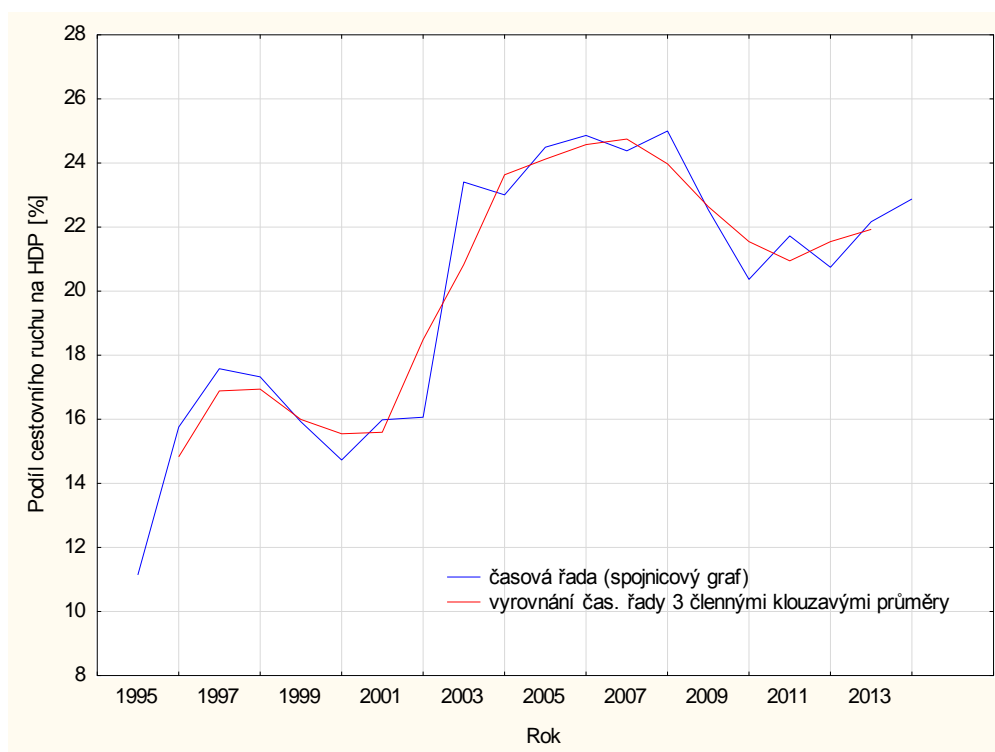
4.3. Statistická analýza vývoje cestovního ruchu ve vybraných evropských zemích

V předchozí kapitole bylo úkolem rozdělit evropské země podle toho, jaký vliv má cestovní ruch na jejich národní ekonomiku a podle podílu mezinárodních příjezdů a příjmů z mezinárodního cestovního ruchu na celkovém počtu příjezdů a výši příjmů v evropském regionu. Rozdělení evropských zemí do skupin (shluků) je použito k výběru jednoho zástupce, který bude danou skupinu zemí reprezentovat. Evropské země však byly rozděleny podle ekonomického vlivu do zcela jiných skupin než podle ukazatele mezinárodních příjezdů. V každé skupině se nacházely evropské země, které si mnohdy z ekonomického, historického ani geografického hlediska nebyly příliš podobné. Tyto země, které se nacházejí v jedné skupině, mají však jeden společný znak. Cestovní ruch má na jejich národní ekonomiku podobný vliv podle prvního dělení a podobný význam z pohledu mezinárodních příjezdů a příjmů podle druhého dělení. Výraznější změny vyšly u prvního dělení (podíl cestovního ruchu na HDP a na zaměstnanosti), proto jsou podle tohoto dělení v roce 2015, ve kterém byly vytvořeny celkem 3 skupiny, vybrány z každé skupiny jejich zástupci. Ze skupiny, která reprezentuje země s významným vlivem cestovního ruchu na ekonomiku, je vybráno Chorvatsko. Další dvě skupiny se z hlediska ekonomického vlivu cestovního ruchu velice podobají a z nich je vybrána Česká republika a Polsko. V následující kapitole bude tedy podrobněji zhodnocen vývoj cestovního ruchu zástupců evropských zemí - České republiky, Chorvatska a Polska.

4.3.1. Analýza vývoje cestovního ruchu v Chorvatsku

Chorvatsko je od roku 2013 členským státem Evropské unie. Nejdůležitějšími odvětvími jeho hospodářství byly v roce 2015 velkoobchod a maloobchod, doprava a pohostinství (21,8 %), průmysl (21,2 %) a veřejná správa, obrana, vzdělávání, zdravotní a sociální péče (15,2 %). Hlavními vývozními partnery Chorvatska jsou Itálie, Slovinsko a Německo, nejvíce zboží se dováží z Německa, Itálie a Slovinska.

Graf 9: Vývoj podílu cestovního ruchu na HDP Chorvatska v letech 1995-2013 [%]

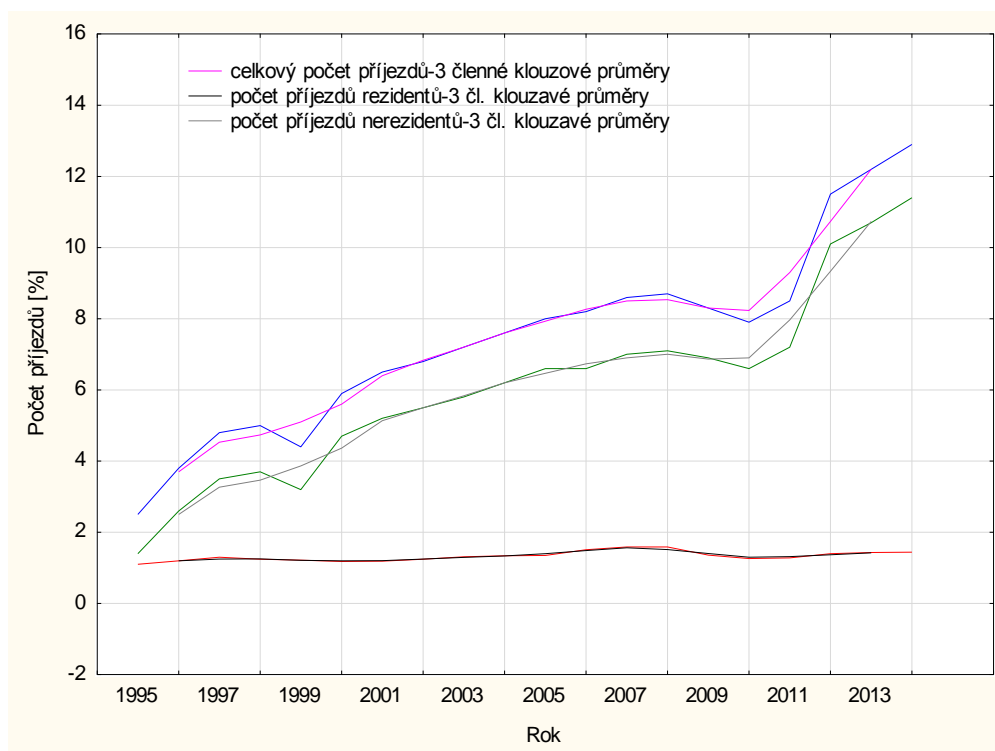
Zdroj: WTTC, vlastní zpracování

Na Grafu 9 lze vidět, že od roku 1995, tedy od konce občanské války, význam cestovního ruchu v chorvatské ekonomice neustále roste a že se také postupně zvyšuje jeho podíl na HDP (viz Příloha č. 6). K výraznému meziročnímu nárůstu došlo v roce 2003, a to o 7,34 % (viz Příloha č. 11), což nepochybně souviselo se vznikem nové chorvatské vlády v roce 2000, která prosazovala politiku spolupráce se zeměmi Evropské unie a usilovala o vstup do tohoto společenství. Hlavním cílem této vlády bylo oživení chorvatského národního hospodářství poté, co v zemi skončil válečný konflikt, který měl kromě jiného dalekosáhlé ekonomické důsledky. Negativně ovlivnil zejména cestovní ruch, pro nějž měla tato země vynikající předpoklady, a proto se stal stěžejní oblastí, na kterou se Chorvatsko začalo zaměřovat, a to zejména prostřednictvím budování dálnic, ale také prostřednictvím rekonstrukcí ubytovacích zařízení a veřejných budov.

V období od roku 1995 do roku 2013 se podíl cestovního ruchu na HDP Chorvatska zvedl více jak o polovinu, největší pokles podílu cestovního ruchu na HDP byl zaznamenán v roce 2009, a to o 2,46 % v důsledku ekonomické krize, která sice vypukla v roce 2008, ale na chorvatské ekonomice se projevila až v roce 2009 a 2010. Chorvatsko zaznamenalo

v roce 2014 dvojnásobný podíl cestovního ruchu na HDP oproti roku 1995, což dokazuje jeho pozitivní vliv na chorvatské hospodářství.

Graf 10: Vývoj příjezdů do ubytovacích zařízení v Chorvatsku v letech 1995-2013 [mil.]

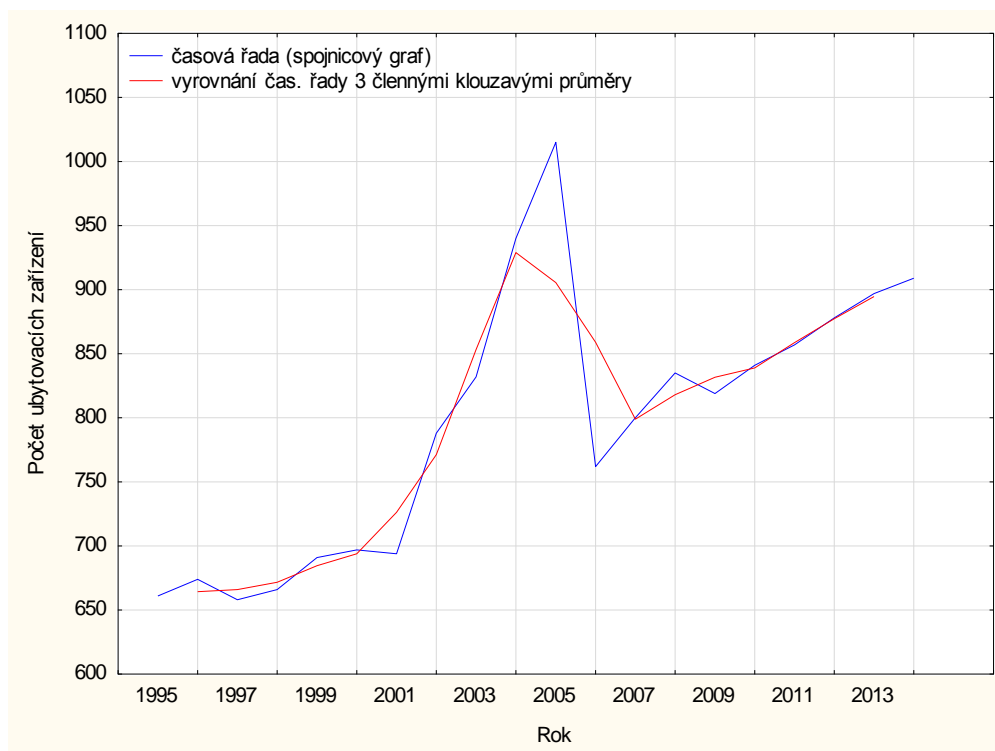

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Z výše uvedeného Grafu 10 je patrné, že celkový počet příjezdů do ubytovacích zařízení v Chorvatsku od roku 1995 do roku 2013 vykazuje rostoucí trend (viz Příloha č. 7,8,9). Ve sledovaném období došlo pouze ke dvěma výkyvům v podobě mírného poklesu celkového počtu příjezdů. Největší meziroční nárůst celkových příjezdů vykazuje rok 1996 s celkovým počtem 3,8 mil. (viz Příloha č. 14, 17, 20), tj. o necelých 52 % více než v předchozím roce, což představuje největší meziroční změnu v celém sledovaném období. V roce 1999 byl zaznamenán pokles na celkem 4,4 mil. příjezdů do ubytovacích zařízení, což představovalo pokles přibližně o 5 %. Téměř stejný trend vykazuje i počet příjezdů nerezidentů. Naopak výrazně nižší hodnoty byly zaznamenány u příjezdů rezidentů, které se v porovnání se začátkem a koncem sledování téměř neliší. V roce 1995 přijelo do ubytovacích zařízení přibližně 1,1 mil. rezidentů a v roce 2014 přibližně 1,4 mil. rezidentů, tzn. rozdíl necelých 155 tis. příjezdů.

Z uvedeného grafu také vyplývá, že od roku 1995 je Chorvatsko velmi oblíbenou turistickou destinací, udržuje si stále vysoký počet příjezdů především zahraničních turistů, a proto má největší vliv na růstové tendence chorvatské ekonomiky. Rezidenti, v tomto případě Chorvati, podle počtu příjezdů totiž příliš v tuzemsku necestují a tedy nevyužívají ubytovacích zařízení, aby zde strávili dovolenou nebo za jinými účely.

Graf 11: Vývoj ubytovacích zařízení v Chorvatsku v letech 1995 - 2013

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

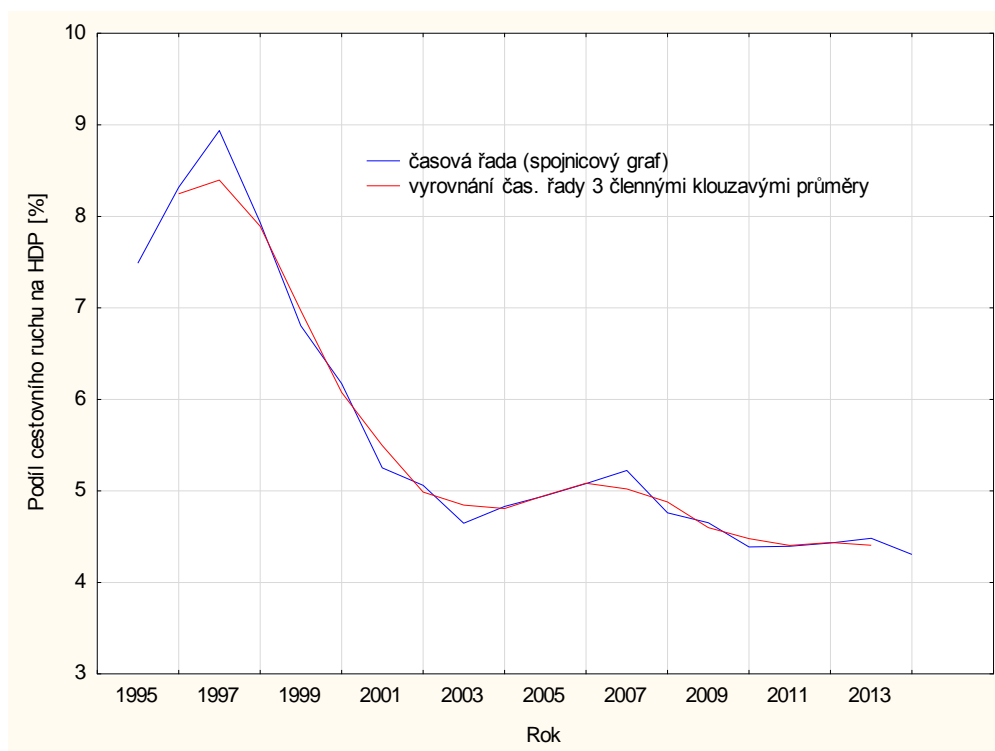
Na Grafu 11 je uveden vývoj počtu ubytovacích zařízení (Hotely a podobná zařízení) v období od roku 1995 až do roku 2013 (viz Příloha č. 10). Počet ubytovacích zařízení za sledované období vzrostl celkem o 248 hotelů a podobných zařízení (viz Příloha č. 23). V souvislosti se vznikem nové vlády orientované na spolupráci s Evropskou unií se totiž přepokládal prudký nárůst zahraničních návštěvníků (potvrzuje Graf 10) především ze zemí Evropské unie, proto se v Chorvatsku začala od roku 2001 tvořit nabídka ubytování pro potenciální turisty, která v letech 2001- 2005 způsobila, že celkový počet ubytovacích zařízení se zvýšil na 1015 ubytovacích jednotek. Největší meziroční nárůst vykazuje rok 2004, a to o necelých 13 %, k poklesu naopak došlo v roce 2006, kdy meziroční pokles představoval necelých 25 %. Od roku 2009 do posledního sledovaného roku 2014 počet

ubytovacích zařízení opět roste, Chorvatsko tedy disponuje dostatečnou nabídkou ubytování pro přijíždějící návštěvníky.

4.3.2. Analýza vývoje cestovního ruchu v Polsku

Nejdůležitějšími odvětvími polského hospodářství byly v roce 2015 průmysl (26,1 %), velkoobchod a maloobchod, doprava, ubytovací a stravovací služby (25,4 %) a veřejná správa, obrana, vzdělávání, zdravotní a sociální péče (14,7 %). Hlavními vývozními trhy Polska jsou Německo, Velká Británie a Česká republika, export je především z Německa, Ruska a Číny. Stejně jako Česká republika se i Polsko stalo v roce 2004 členem Evropské unie, na rozdíl od ní však mělo horší hospodářské předpoklady. Od roku 2007 je Polsko součástí tzv. Schengenského prostoru.

Graf 12: Vývoj podílu cestovního ruchu na HDP Polska v letech 1995-2013 [%]

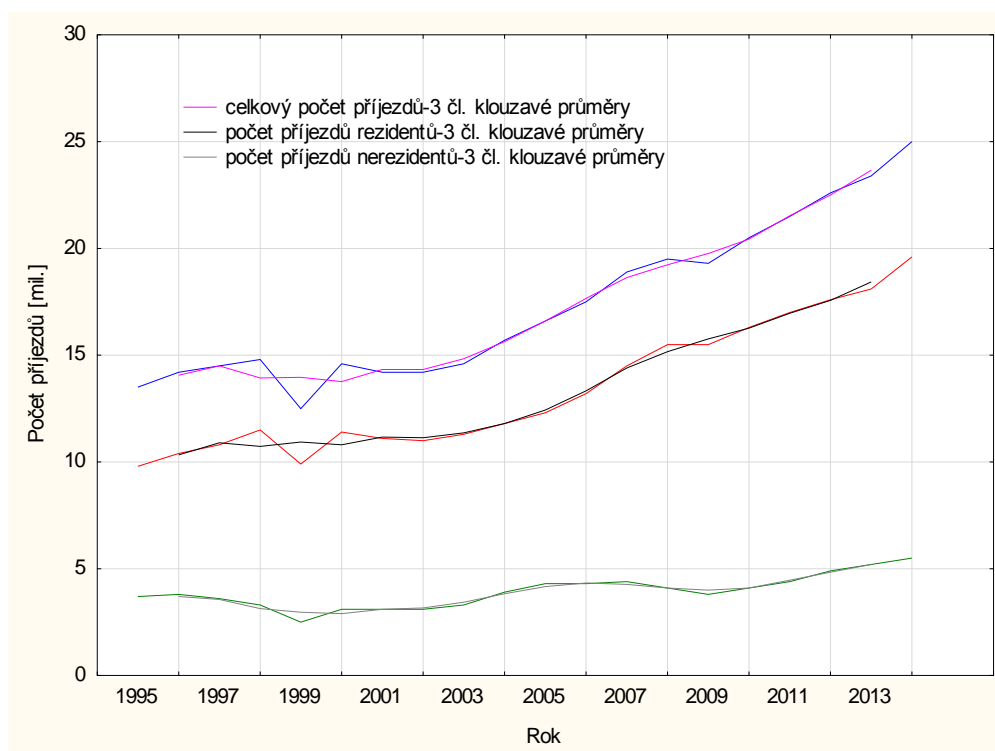

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Na Grafu 12 je zřejmé, že se podíl cestovního ruchu na HDP Polska v letech 1995 - 2013 postupně snižuje (viz Příloha č. 6). Největší meziroční nárůst byl zaznamenán na začátku sledované časové řady v roce 1996, a to o 11 %, v roce 1998 však podíl cestovního ruchu na HDP zaznamenal nejvýraznější meziroční pokles, a to o 14,2 % (viz Příloha č. 12).

Tento klesající trend trval až do roku 2004, kdy se Polsko stalo členem Evropské unie. Role cestovního ruchu se po vstupu do EU mírně posílila, avšak podíl na HDP dosáhl pouze 5,22 %. Od roku 2007 opět klesá a v posledním sledovaném roce 2014 je zaznamenán celkový podíl na HDP pouhých 4,31 %, tj. o 3,18 % méně než v roce 1995. Lze tedy konstatovat, že polská ekonomika není příliš závislá na cestovním ruchu, její prosperita je dána jinými odvětvími národního hospodářství.

Graf 13: Vývoj příjezdů do ubytovacích zařízení v Polsku v letech 1995-2013 [mil.]

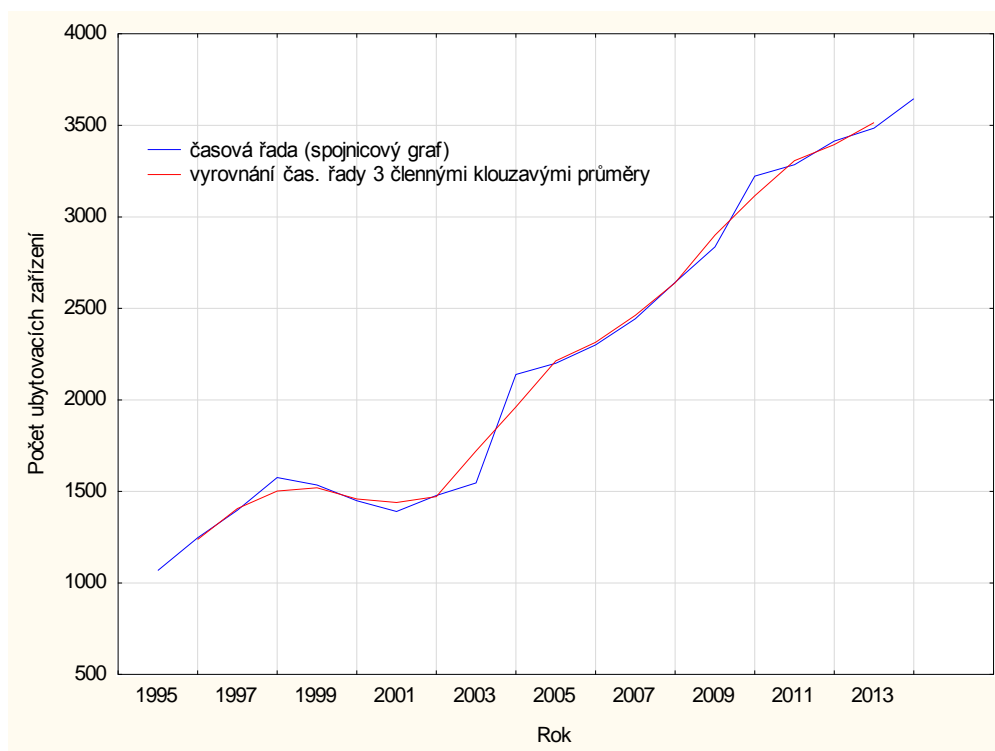
Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Celkový počet příjezdů do ubytovacích zařízení v Polsku má jednoznačně rostoucí trend, jak je uvedeno na Grafu 13, z něhož je patrné, že se od roku 1995 každoročně zvyšoval o několik procent (viz Příloha č. 7, 8, 9). V roce 1999 však došlo k meziročnímu poklesu o necelých 16 % a rok poté, tedy v roce 2000, se počet příjezdů téměř vyrovnal s meziročním nárůstem o 16,5 % (viz Příloha č. 15, 18, 21). V následujícím období celkové počty příjezdů narůstaly až do posledního sledovaného roku 2014, ve kterém dosáhly 25 mil. příjezdů, což je o 11,5 mil. příjezdů více než v roce 1995.

Z grafu je také zřejmé, že v této zemi převažuje počet příjezdů rezidentů nad počtem příjezdů nerezidentů, protože Poláci vyhledávají jako místo dovolené a odpočinku i k jiným účelům místní turistické oblasti. Jako hlavní příčiny tohoto jevu je možné označit následující jevy:

- Patriotismus Poláků – na rozdíl od řady jiných evropských národů jsou hrdí na svou zemi, na její přírodu i bohatou historii a kulturu.
- Jde o nábožensky orientovanou zemi s velkým vlivem katolické církve (asi 89 % obyvatelstva je římskokatolického vyznání) - v Polsku se nachází přes 200 poutních míst, která jsou každoročně cílem mnoha návštěvníků, takže chování rezidentů je nepochybně ovlivňováno i tímto faktem.
- Na vysokých hodnotách příjezdů rezidentů do ubytovacích zařízení má ovšem podíl také velký počet obyvatel a velká rozloha země

Graf 14: Vývoj ubytovacích zařízení v Polsku v letech 1995-2013

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Graf zobrazuje vývoj počtu ubytovacích zařízení (Hotely a podobná zařízení) v Polsku v letech 1995 až 2013. Rostoucí trend počtu ubytovacích zařízení pozastavil meziroční pokles v letech 1999 – 2001 (viz Příloha č. 10), největší z nich představoval meziroční pokles o 5,6 % ze začátku tohoto období (viz Příloha č. 24). Od roku 2004 však počet ubytovacích zařízení neustále roste, např. v tomto roce činil 38,3 % ubytovacích zařízení.

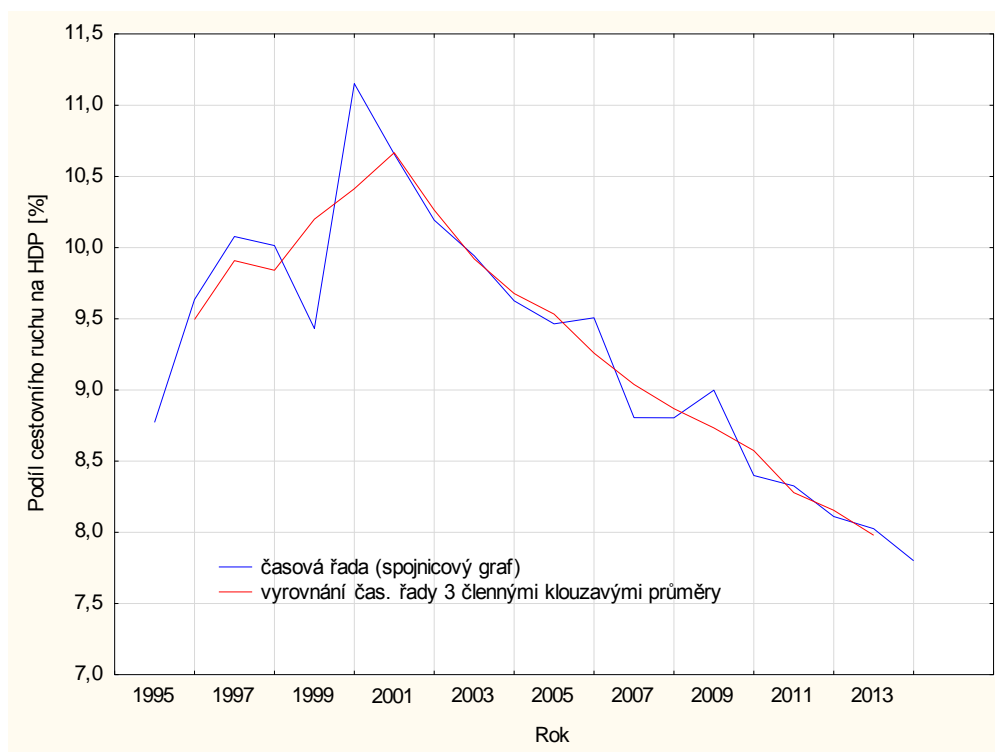
Z výše uvedeného grafu vyplývá, že Polsko má v roce 2014 k dispozici celkem 3 646 ubytovacích zařízení, tj. o 2 578 ubytovaných zařízení více než v roce 1995, což je i nejvyšší počet za celé sledované období. Vezmeme-li v úvahu předcházející Graf 13, pak je zřejmé, že rostoucí počet příjezdů vedl ke zvýšení poptávky po ubytovacích zařízeních a k tomu, že se odpovídajícím způsobem začala zvyšovat také jejich nabídka jak pro domácí, tak pro zahraniční návštěvníky Polska.

4.3.3. Analýza vývoje cestovního ruchu v České republice

Od pádu socialistického režimu, tedy od roku 1989, patří cestovní ruch k nejdynamičtěji se rozvíjejícím odvětvím české ekonomiky, i když aspoň z počátku musel překonávat řadu různých bariér. Z hlediska mezinárodního cestovního ruchu byl mimořádně důležitý vstup České republiky do Evropské unie (1. 5. 2004) a do Schengenského prostoru (21. 12. 2007), což ve svých důsledcích vedlo k volnému pohybu všech občanů členských zemí na celém území Evropské unie.

Nejdůležitějšími odvětvími českého hospodářství byly v roce 2015 průmysl (32,1 %), velkoobchod a maloobchod, doprava, pohostinství (18,4 %) a veřejná správa, obrana, vzdělávání, zdravotní a sociální péče (14,9 %). Hlavními vývozními trhy České republiky jsou Německo, Slovensko a Polsko, nejvíce produktů se dováží z Německa, Polska a Číny.

Graf 15: Vývoj podílu cestovního ruchu na HDP České republiky v letech 1995-2013
[mil.]

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

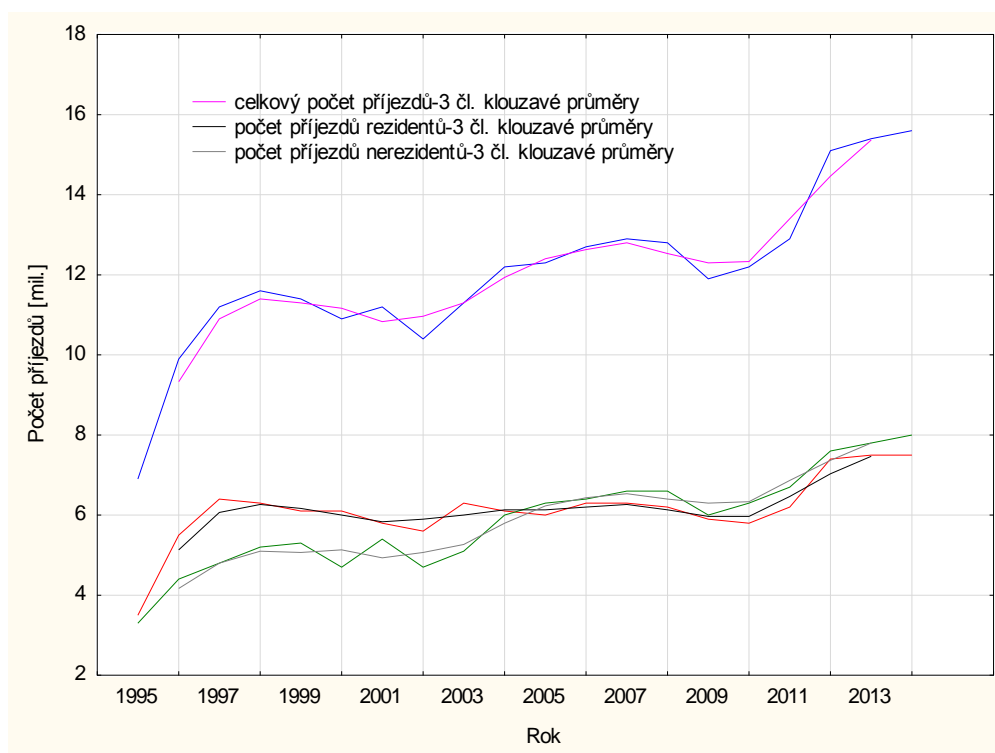
Česká republika je průmyslově orientovanou zemí, cestovní ruch však hraje v národní ekonomice také svoji roli, protože zasahuje do mnoha dalších ekonomických oblastí. Podle Grafu 15 se vliv cestovního ruchu na HDP stále zmenšuje, což dokazuje klesající trend u větší části sledované časové řady:

- Od roku 1995 se cestovní ruch vyznačoval nárůstem podílu na HDP v souvislosti s růstem ekonomiky České republiky, která v tomto období byla stále v procesu transformace na ekonomiku tržní (viz příloha č. 6).
- V roce 1997 se však Česká republika dostala do hospodářské recese, kterou způsobila měnová krize vyvolaná Českou národní bankou. To bylo důvodem meziročního poklesu o 0,06 % v roce 1998 a 0,58 % v roce 1999 (viz Příloha č. 13).

- V následujícím roce 2000 česká ekonomika ožila a s tím souvisí i značný meziroční nárůst podílu cestovního ruchu na HDP o 1,72 %. Tento rok byl zaznamenán také největší podíl cestovního ruchu na HDP České republiky, a to ve výši 11,15 %.
- V dalších letech začal význam cestovního ruchu pro národní ekonomiku rychle slábnout. Při pohledu na osu y a hodnoty, které jsou v rozmezí 4 %, lze zmínit, že klesající tendence nebyla spojena s výraznými změnami. Na začátku sledovaného období v roce 1995 byl podíl cestovního ruchu na HDP 8,77 % a v posledním roce 2014 7,8 %, což je rozdíl o necelé 1 %. Je tedy zcela zřejmé, že pro českou ekonomiku je stále nejdůležitějším odvětvím průmysl, který bude mít vždy dominantní postavení.

Graf 16: Vývoj příjezdů do ubytovacích zařízení v České republice v letech 1995-2013

[mil.]

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

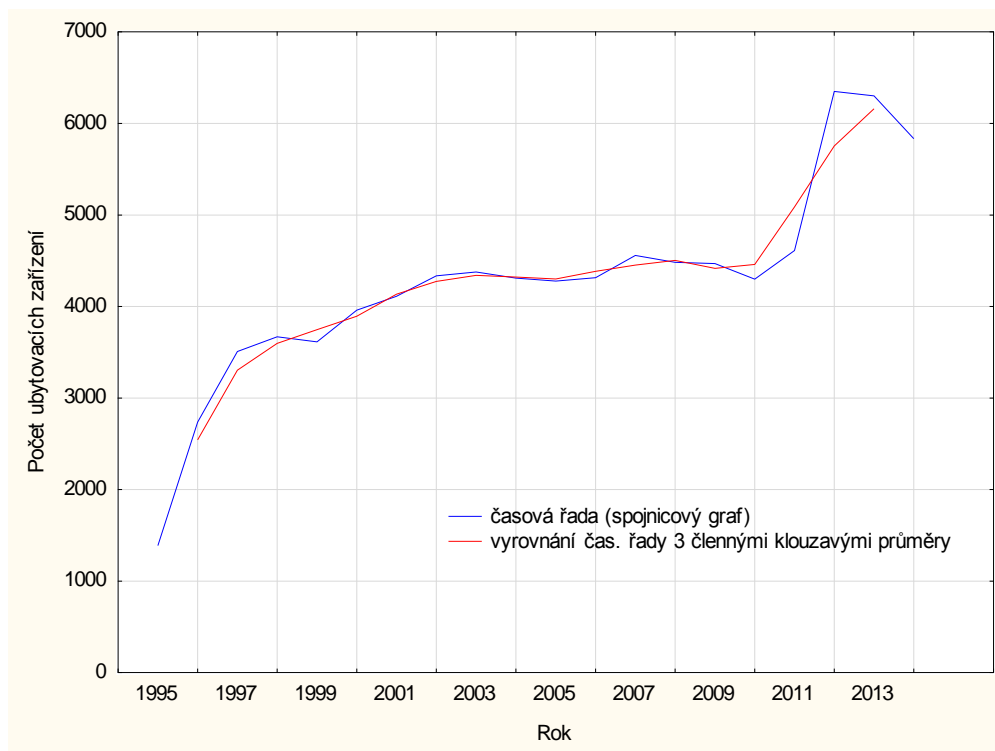
Prudký nárůst příjezdů na začátku sledovaného období souvisel s otevřením hranic Československé republiky po roce 1989, což vedlo nejen k rychlému růstu národní ekonomiky, ale také k oživení cestovního ruchu jako samostatného odvětví. Uvedený Graf

16 dokládá, že na stále rostoucích příjezdech se podíleli jak rezidenti, tak zahraniční návštěvníci, které do země zpočátku asi nejvíc lákala „sametová revoluce“ spjatá s osobností Václava Havla (viz Příloha č. 7, 8, 9). Ve sledované číselné řadě se střídají období růstu s obdobími poklesu, celkový počet příjezdů má však rostoucí tendenci.

- V roce 1996 došlo k meziročnímu nárůstu celkového počtu příjezdů o 44,7 %, což představuje největší meziroční změnu, která ve sledované časové řadě nastala. Do roku 1998 příjezdy vzrostly na celkový počet 11,6 mil (viz Příloha č. 16, 19, 22).
- První výraznější meziroční pokles byl zaznamenán v roce 2000, a to o celých 5 %, ale v následujících letech počet příjezdů opět stoupal. K dalšímu poklesu došlo až v roce 2009, kdy počet příjezdů v důsledku ekonomické krize klesl o 6,6 %.
- Od roku 2010 se počty příjezdů začaly opět zvyšovat a tento rostoucí trend trval až do roku 2014, v němž se celkový počet příjezdů ve srovnání s rokem 1995 zvýšil o 226 %.

Pokud jde o vztah mezi počtem příjezdů rezidentů a nerezidentů, je z grafu zřetelně vidět, že na začátku sledovaného období byl počet příjezdů rezidentů podstatně vyšší než u nerezidentů, protože pro české turisty byla a také stále je Česká republika pořád atraktivní. V roce 2004, tedy po vstupu země do Evropské unie, se však situace změnila - příjezdy nerezidentů začaly převyšovat počet příjezdů rezidentů. Českou republiku mají možnost poznávat lidé z celého světa, a tak díky výborným předpokladům pro cestovní ruch konečně začala využívat svůj potenciál v této oblasti.

Graf 17: Vývoj ubytovacích zařízení v České republice v letech 1996-2012

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Z Grafu 17 vyplývá, že počet ubytovacích zařízení (Hotely a podobná zařízení) od roku 1995 do roku 2014 výraznými změnami.

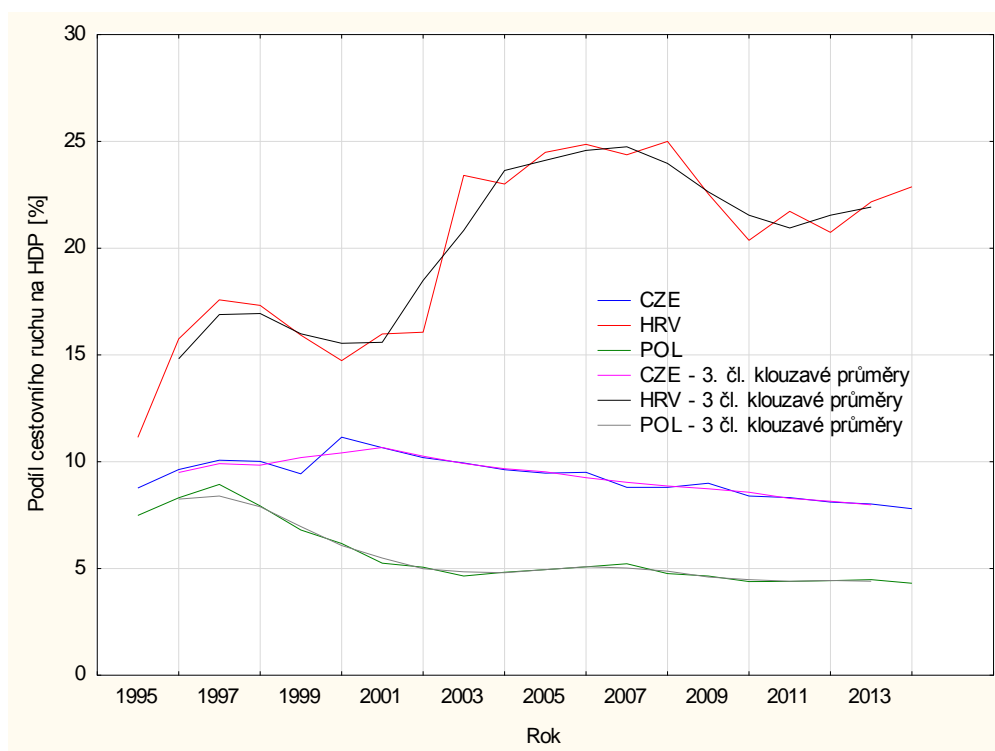
- Nejvýraznější meziroční změna proběhla v roce 1996, kdy se počet ubytovacích zařízení zvýšil o 97,3 % na 1 350 (viz Příloha č. 10). Prudký nárůst nabídky úzce souvisel s rostoucím zájmem turistů o pobyt v České republice, takže se provozování služeb spojených s cestovním ruchem stalo velmi atraktivním druhem podnikatelské činnosti. K významnému zvýšení ubytovacích kapacit naposledy došlo v roce – meziročně o 37,7 % (viz Příloha č. 25).

Od roku 2013 se začal počet ubytovacích zařízení snižovat, protože nabídka byla příliš vysoká. V roce 2014 bylo v provozu celkem 5 833 hotelů a podobných zařízení, což bylo o 7,4 % méně než v roce předchozím., tedy v posledním roce sledování.

4.3.4. Porovnání vývoje cestovního ruchu v České republice, Chorvatsku a Polsku

Na základě předchozích analýz vývoje cestovního ruchu je v této kapitole porovnán vývoj cestovního ruchu ve vybraných evropských zemích - v České republice, Chorvatsku a Polsku. Pro všechny tři je typické především to, že byly součástí tzv. východního bloku a teprve po jeho rozpadu mohly začít nahrazovat totalitní komunistický režim demokracií a plánované hospodářství tržní ekonomikou. Tento proces politické i ekonomické transformace ale neprobíhal ve všech uvedených zemích stejně – zatímco v České republice a v Polsku ke změnám docházelo už v první polovině 90. let, na území bývalé Jugoslávie vypukla občanská válka, která měla výrazně etnický charakter; pro Chorvatsko skončila v roce 1995, kdy byl svržen totalitní režim a kdy země získala nezávislost. Bezprostředním důsledkem časového posunu se stala skutečnost, že oživení a růst chorvatské ekonomiky spadá až do tohoto období, a to se už v České republice a v Polsku začínají projevovat určité náznaky stagnace.

Graf 18: Vývoj podílu cestovního ruchu na HDP České republiky, Chorvatska a Polska v letech 1995-2013 [%]

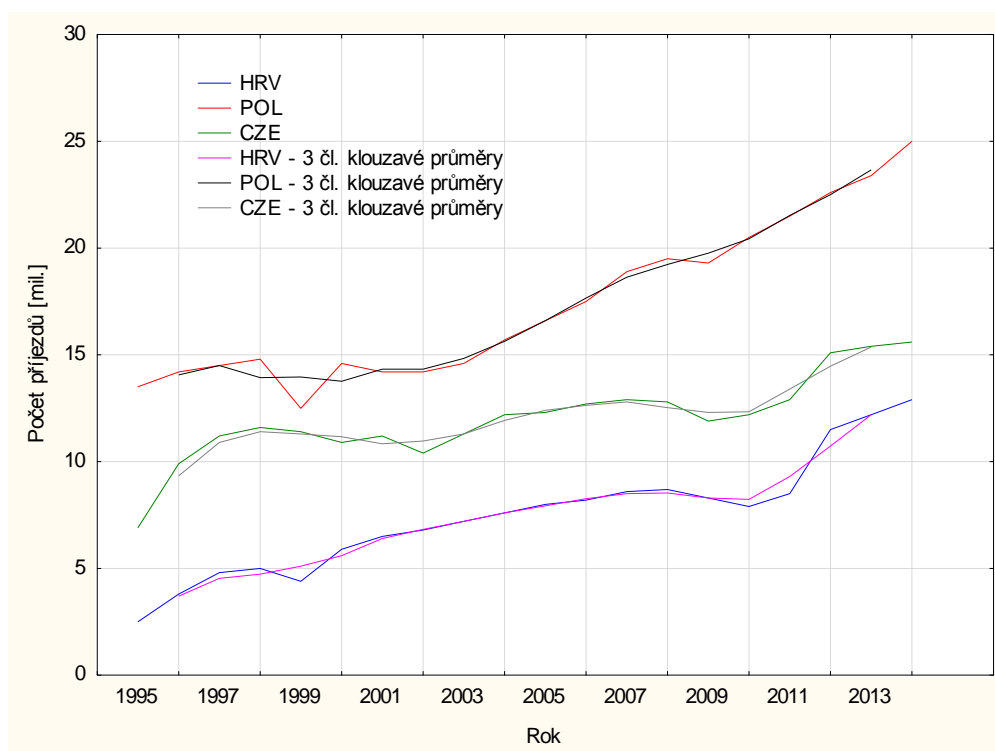

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Z Grafu 18 lze vyčíst, že ze sledovaných zemí má v celém období let 1995 - 2013 největší podíl cestovního ruchu na HDP Chorvatsko, které v tomto směru patří k nejúspěšnějším zemím Evropy (viz Příloha č. 6). Je to dáno jeho geografickou polohou, zejména dlouhým pobřežím Jaderského moře, které stále patří k nejvyhledávanějším turistickým destinacím Evropy. Nezanedbatelnou předností chorvatského cestovního ruchu však bylo také to, že jeho střediska byla cenově mnohem dostupnější než obdobná střediska v západní Evropě. A tak právě Češi si udrželi pověst velice častých návštěvníků Chorvatsko nejen z důvodu finančních, ale rovněž kvůli tomu, že dojezdová vzdálenost do této země je relativně malá a že mezi nimi a místními obyvateli prakticky neexistuje jazyková bariéra

Graf také potvrzuje poznatek, že jak Česká republika, tak Polsko jsou především průmyslové země, i když cestovní ruch v České republice má větší vliv na národní ekonomiku než v Polsku. Hospodářství obou zemí je sice orientováno na průmysl, ale služby cestovního ruchu zasahují do mnoha ekonomických oblastí, a proto jsou pro tyto země také důležité. Jejich vývoj byl od roku 1995 až do roku 2013 velice podobný.

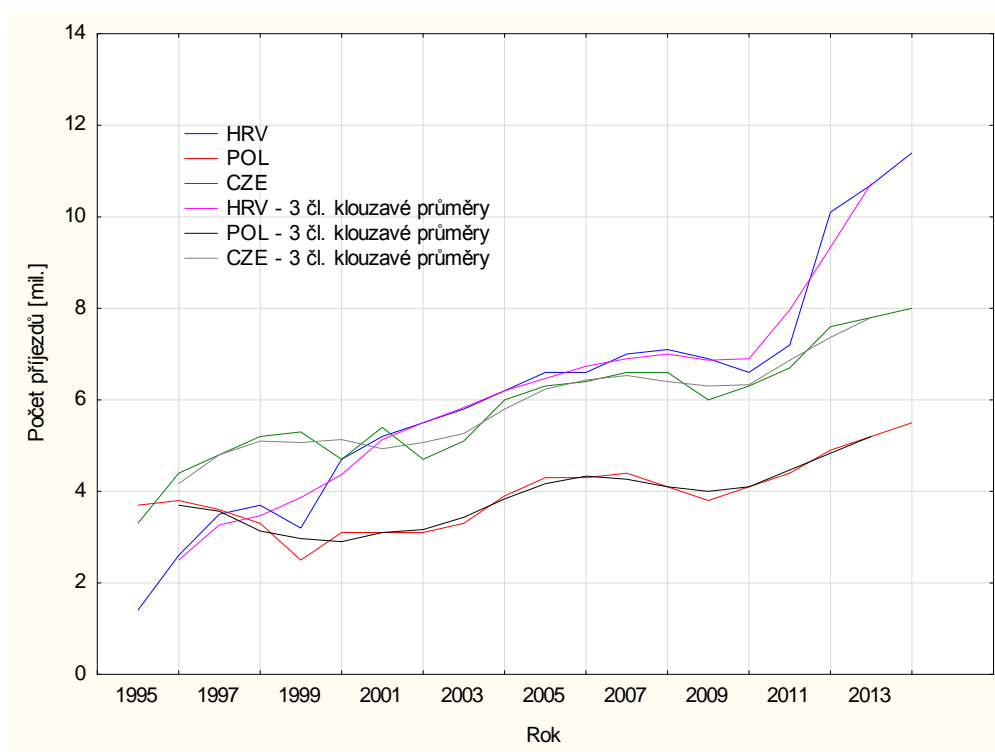
Graf 19: Vývoj celkových příjezdů do ubytovacích zařízení v České republice, Chorvatsku a Polsku v letech 1995-2013 [mil.]

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Chorvatsko má sice největší podíl cestovního ruchu na HDP, ale v celkovém počtu příjezdů do ubytovacích zařízení vykazuje hodnoty nejnižší (viz Příloha č. 7). Na Grafu 19 lze také vidět, že vývoj počtu příjezdů je u všech třech zemí rostoucí a Polsko zaujímá v tomto ohledu první příčku. Porovnávání celkového počtu příjezdů je ovlivněné počtem obyvatel země, protože jsou do celkového počtu zahrnuty jak příjezdy nerezidentů, tak příjezdy rezidentů. Polsko má k roku 2013 přibližně 38,5 mil. obyvatel, Česká republika 10,5 mil. obyvatel a Chorvatsko 4,3 mil. obyvatel. Z uvedených údajů plyne, že vývoj celkového počtu příjezdů nelze objektivně porovnat. Lze pouze uvést vykazující rostoucí trend u všech tří sledovaných zemí.

Graf 20: Vývoj příjezdů nerezidentů do ubytovacích zařízení v České republice, Chorvatsku a Polsku v letech 1995-2013 [mil.]

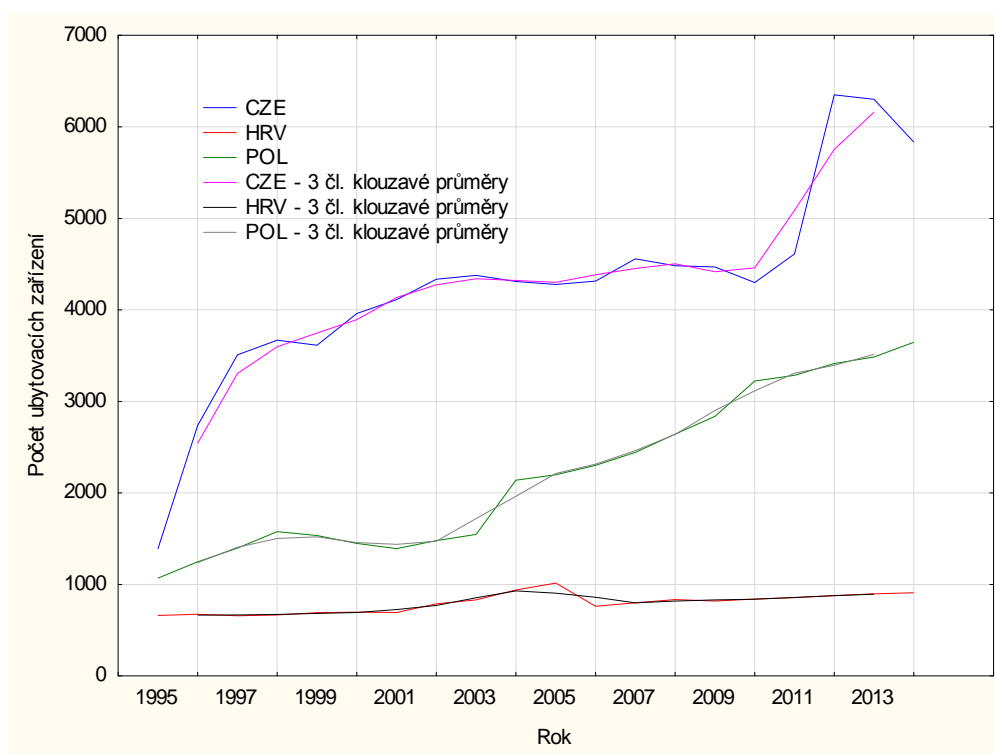

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Graf 20 uvádí vývoj počtu příjezdů nerezidentů, tedy zahraničních návštěvníků, do ubytovacích zařízení v letech 1995 až 2013 (viz Příloha č. 9). Tyto příjezdy mají velký vliv na národní ekonomiku, protože představují důležitý zdroj příjmů z cestovního ruchu.

Z hlediska příjezdů zahraničních návštěvníků je v současnosti jednoznačně nejnavštěvovanější zemí Chorvatsko, do roku 1995 však bylo z těchto tří zemí nejméně navštěvované, v roce 1997 se dostalo nad úroveň Polska a od roku 2001 zaznamenává dokonce víc příjezdů než Česká republika. Tento průběh souvisí s tím, že Chorvatsko začalo startovat rozvoj cestovního teprve po roce 1995 - a protože se jedná o velmi atraktivní turistickou destinaci, cestovní ruch se stal hlavním prostředkem k posílení a udržení chorvatské ekonomiky na solidní úrovni.

Graf 21: Vývoj ubytovacích zařízení v České republice, Chorvatsku a Polsku v letech 1995-2013

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Tento Graf 21 uvádí vývoj počtu ubytovacích zařízení (hotely a podobná zařízení) v České republice, Chorvatsku a Polsku a je z něho zřejmé, že ve sledovaném období disponovala největší nabídkou ubytovacích zařízení jednoznačně Česká republika, hodnoty Polska a zejména Chorvatska jsou podstatně nižší (viz Příloha č. 10). To však neznamená, že v Chorvatsku je (podle Grafu 20) nízká nabídka ubytovacích zařízení pro velký počet návštěvníků (podle Grafu 20), protože jsou zde velice oblíbené i pronájmy kempů, které nejsou zahrnuty do počtu ubytovacích zařízení z důvodu nedostupnosti statistických dat,

a stejný problém je u ubytování v podobě pronájmu apartmánů. V Chorvatsku je totiž zcela běžné, že místní obyvatelé turistických oblastí, především na pobřeží Jaderského moře, poskytují své nemovitosti k pronájmu turistům. Mnoho ubytovacích zařízení také nemusí být oficiálně registrováno a tak není možné jejich přesný počet dohledat.

Rozdělení evropských zemí do skupin podle vlivu cestovního ruchu na jejich národní ekonomiku se stalo základem pro výběr jedné reprezentativní země z každé skupiny, a to podle míry tohoto vlivu v údajích z roku 2015. Vybráno bylo Chorvatsko, Česká republika a Polsko, jejichž cestovní ruch byl podrobněji analyzován a zhodnocen. Z analýzy a hodnocení je možné učinit zejména následující závěry:

- Všechny tři země měly v oblasti cestovního ruchu v podstatě stejnou výchozí pozici: po totalitním režimu zdědily zdevastované odvětví s nedostatečnou materiálně technickou základnou a s nedostatečnou nabídkou služeb mnohdy nedostatečné kvality.
- Další vývoj cestovního ruchu v těchto zemích byl významným způsobem ovlivněn zejména politickými a ekonomickými změnami, které byly v České republice a Polsku realizovány už v první polovině 90. let minulého století, zatímco v Chorvatsku se v důsledku etnických válek na území bývalé Jugoslávie tyto změny mohly uskutečnit až o pár let později v souvislosti s ukončením válečného konfliktu na jeho území a se vznikem Chorvatska jako samostatného státu.
- Tento časový posun způsobil, že vývoj cestovního ruchu ve sledovaných zemích a ve sledovaném období má poněkud odlišné rysy - pro Českou republiku a Polsko je rok 1995 počátkem ekonomické stagnace, která se projevila rovněž v poklesu objemu a tím i významu cestovního ruchu a která v podstatě trvá dodnes, pro Chorvatsko je tentýž rok počátkem ekonomického oživení spojeného s transformací politiky i národního hospodářství – a tento dodnes platný trend způsobil, že chorvatský cestovní ruch neustále roste a že jeho podíl na HDP je pro ekonomiku této země rozhodující položkou. Chorvatsko má totiž všechny rozhodující předpoklady pro to, aby patřilo mezi turisticky nejatraktivnější evropské země.

5. Závěr

Z výsledků práce vyplývá, že v roce 1995 se cestovní ruch podílel na celkové zaměstnanosti a tvorbě HDP v největší míře u dvou evropských zemí – Malty a Kypru. Pozitivní vývoj vlivu cestovního ruchu na ekonomiku zaznamenaly v roce 2015 země – Albánie, Chorvatsko, Gruzie, Řecko, Island a Černá Hora. Spolu s Maltou a Kyprem, byly tyto země v roce 2015 ekonomicky závislé na cestovním ruchu. Z hlediska vlivu cestovního ruchu na národní ekonomiku byly v roce 1995 evropské země rozděleny do čtyř skupin, mezi nimiž byly značné rozdíly, a to především mezi skupinou, která zahrnovala země s největším vlivem cestovního ruchu na ekonomiku a ostatními skupinami. Do vytvořených skupin byly zařazeny zejména všechny tzv. postkomunistické země východní a střední Evropy. V období vlády totalitního režimu se kladl důraz zejména na rozvoj těžkého průmyslu a jiná odvětví zaostávala. V roce 2015 byly evropské země z pohledu vlivu cestovního ruchu na ekonomiku rozděleny do tří skupin, rozdíly mezi nimi však nebyly tak velké jako v roce 1995. Důvodem byl rozvoj cestovního ruchu v tzv. postkomunistických zemích a celkové zvýšení životní úrovně vedoucí k přiblížení na úroveň vyspělých západních států. Došlo ke zmenšení rozdílů mezi západními a ostatními evropskými zeměmi a k zařazení některých zemí z východní Evropy mezi země s největším ekonomickým vlivem cestovního ruchu. Výjimku tvořily výsledky u Estonska, které jako tzv. bývalá postkomunistická země byla jak v roce 1995, tak v roce 2015 zařazena mezi vyspělé západní evropské země s výrazným vlivem cestovního ruchu v národní ekonomice.

V roce 1995 měly největší podíl mezinárodních příjezdů a příjmů z mezinárodního cestovního ruchu Španělsko, Francie a Itálie. Výsledky hodnocení roku 2015 naznačují, že nenastaly výrazné změny, kromě Turecka, které zaznamenalo velký nárůst mezinárodních příjezdů a příjmů z mezinárodního cestovního ruchu. Při rozdělení zemí do skupin byly v roce 1995 vytvořeny tři skupiny. Jedna skupina zahrnovala ekonomicky vyspělejší země západní Evropy a více se odlišovala oproti ostatním dvěma skupinám. V roce 2015 byly evropské země z pohledu mezinárodních příjezdů rozděleny do čtyř skupin, mezi kterými byly mnohem větší rozdíly oproti vytvořeným skupinám v roce 1995. Francie a Španělsko vytvořily jednu skupinu a vyznačují se největším počtem mezinárodních příjezdů a příjmů z mezinárodního cestovního ruchu v Evropě.

Z porovnání vývoje cestovního ruchu v reprezentativních zemích vyplývá, že k nejvýraznějšímu rozvoji v oblasti cestovního ruchu došlo v Chorvatsku. Česká republika a Polsko si v letech 1995 až 2013 z pohledu cestovního ruchu udržely stejnou pozici. Chorvatsko vykazuje rostoucí trend v podílu cestovního ruchu na tvorbě HDP, z důvodu příznivých předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu. Oproti tomu Česká republika i Polsko zaznamenaly od roku 1995 do roku 2013 klesající trend. Jedná se o země, jejichž ekonomika je zaměřená na jiná odvětví, např. těžký průmysl, potravinářský průmysl a zemědělství. Vývoj počtu příjezdů do ubytovacích zařízení vykazuje u všech třech států rostoucí trend. Chorvatsko se vyznačuje největším počtem celkových příjezdů do ubytovacích zařízení. Největší rostoucí počet příjezdů rezidentů vykazuje Polsko a největší počet příjezdů nerezidentů neboli zahraničních návštěvníků je v Chorvatsku. K rozvoji turismu v těchto zemích nejvíce přispěla, nejen změna politické situace a zavedení tržní ekonomiky, ale také jejich vstup do Evropské unie.

Z hlediska dalšího rozvoje mezinárodního cestovního ruchu lze za nejperspektivnější země pokládat Albánii a Gruzii. Tyto země jsou v současné době oficiálními kandidátskými zeměmi Evropské unie, a proto v poslední době věnují velkou pozornost posílení své ekonomiky, aby se do budoucna mohly stát členy EU. Albánie i Gruzie mají obrovský potenciál pro cestovní ruch, proto většina investic směřuje převážně na jeho rozvoj.

Budoucnost evropského cestovního ruchu je a hlavně bude ovlivněna především bezpečnostní situací na tomto kontinentu i na celém světě. V Evropě má a bude mít negativní vliv na cestovní ruch zejména uprchlická krize, teroristické útoky a pravděpodobně také tzv. „brexit“. Z tohoto hlediska lze předpokládat, že dojde k jeho poklesu např. v Turecku, a to hlavně kvůli teroristickým útokům, a v Řecku, které patří k zemím nejvíce postiženým uprchlickou krizí. Vliv těchto činitelů bude ovšem negativně působit na cestovní ruch ve všech zemích evropského regionu, i když míra tohoto vlivu bude pravděpodobně v jednotlivých zemích různá. Pro většinu evropských zemí ale platí a pravděpodobně bude platit stále, pokud nedojde k jakékoliv katastrofě celosvětových rozměrů, že cestovnímu ruchu jako jednomu z oborů lidské činnosti patří a dále bude patřit stále významnější místo jak v životě celé společnosti, tak v životě jednotlivce.

6. Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje:

ARLT, Josef a Markéta ARLTOVÁ. *Ekonomické časové řady*. V Professional Publishing vyd. 1. Praha: Professional Publishing, 2009, 290 s. ISBN 978-80-86946-85-6.

BERÁNEK, Jaromír. *Ekonomika cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Mag Consulting, 2013, 295 s. ISBN 978-80-86724-46-1.

CIMLER, Petr a Ladislav ŠÍPEK. *Obchod a služby cestovního ruchu v ČR*. Praha: Oeconomica, 2012, 2 sv.

FRANKE, Antonín. *Statistiky cestovního ruchu*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, x, 230 s. ISBN 978-80-7357-717-9.

HAMARNEHOVÁ, Iveta. *Mezinárodní cestovní ruch: vybrané kapitoly*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2014. ISBN 978-80-7452-040-2.

HEBÁK, Petr. *Statistické myšlení a nástroje analýzy dat*. Praha: Informatorium, 2013. ISBN 978-80-7333-105-4.

HESKOVÁ, Marie. *Cestovní ruch: pro vyšší odborné školy a vysoké školy*. 2., upr. vyd. Praha: Fortuna, 2011, 216 s. ISBN 978-80-7373-107-6.

HINDLS, Richard. *Statistika pro ekonomy*. 8. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007, 415 s. ISBN 978-80-86946-43-6.

HOLEČEK, Milan, Peter MARIOT a Miroslav STRÍDA. *Zeměpis cestovního ruchu: učebnice pro hotelové a jiné střední školy: příručka pro průvodce cestovního ruchu*. 2., upr. a rozš. vyd. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2005, 131 s. ISBN 80-86034-64-x.

HORNER, Susan a John SWARBROOKE. *Cestovní ruch, ubytování a stravování, využití volného času*. Praha: Grada, 2003. ISBN 80-247-0202-9.

HORÁK, Slavomír. *Geografie cestovního ruchu Evropy: [učebnice pro studenty cestovního ruchu]*. Pardubice: Radek Drahný, 2006, 187 s. ISBN 80-903734-1-0.

HRALA, Václav a Viktor ŠAFARŤÍK (ed.). *Geografie cestovního ruchu*. 6., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Idea servis, 2013, 197 s. ISBN 978-80-85970-79-1.

HRDLIČKA, Miroslav. *Zpátky do Evropy: [kam na dovolenou? : turistický zeměpis*. Praha: Olympia, 2008. ISBN 978-80-7376-085-4.

INTERNATIONAL RECOMMENDATIONS FOR TOURISM STATISTICS:2008. New York: United Nations, 2010. Studies in methods. ISBN 978-92-1-161521-0.

KOTÍKOVÁ, Halina. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4603-6.

PALATKOVÁ, Monika. *Mezinárodní cestovní ruch: analýza pozice turismu ve světové ekonomice, význam turismu v mezinárodních ekonomických vztazích, evropská integrace a mezinárodní turismus*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, 221 s. ISBN 9788024737508.

PALATKOVÁ, Monika. *Mezinárodní turismus: analýza pozice turismu ve světové ekonomice, změny mezinárodního turismu v důsledku globálních změn, evropská integrace a mezinárodní turismus*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4862-7.

PALATKOVÁ, Monika a Jitka ZICHOVÁ. *Ekonomika turismu: turismus České republiky: vymezení a fungování trhu turismu, přístupy k hodnocení významu a vlivu turismu, charakteristika turismu České republiky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, 205 s. ISBN 9788024737485.

PALATKOVÁ, Monika. *Marketingový management destinací: strategický a taktický marketing destinace turismu, systém marketingového řízení destinace a jeho financování, řízení kvality v destinaci a informační systém destinace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 207 s. ISBN 978-80-247-3749-2.

RYGLOVÁ, Kateřina, Michal BURIAN a Ida VAJČNEROVÁ. *Cestovní ruch - podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-4039-3.

ŘEZANKOVÁ, Hana, Dušan HÚSEK a Václav SNÁŠEL. *Shluková analýza dat. 2., rozš.* vyd. Praha: Professional Publishing, 2009. ISBN 978-80-86946-81-8.

SVATOŠOVÁ, Libuše, Bohumil KÁBA a Marie PRÁŠILOVÁ. *Zdroje a zpracování sociálních a ekonomických dat: učební texty.* Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta, Katedra statistiky, 2004. ISBN 80-213-1189-4.

SYNEK, Miloslav, Heřman KOPKÁNEŠ a Markéta KUBÁLKOVÁ. *Manažerské výpočty a ekonomická analýza.* V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-154-3.

TITTELBACHOVÁ, Šárka. *Turismus a veřejná správa: průniky, dysfunkce, problémy, šance: státní politika turismu České republiky: systémový přístup k řešení problémů.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, 196 s. ISBN 9788024738420.

WORLD TOURISM ORGANIZATION. *Europe.* Madrid: World Tourism Organization, 2000. ISBN 9284403804.

WORLD TOURISM ORGANIZATION. *Tourism market trends.* 2006 ed. Madrid, Spain: World Tourism Organization, 2007. ISBN 9789284412181.

Elektronické zdroje:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online]. [cit. 2016-09-29]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/domov>

BUSINESSINFO.CZ [online]. [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/>

EUROPA - European Union website: Evropská unie [online]. [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/index_cs

EUROSTAT: *Statistika cestovního ruchu* [online]. [cit. 2016-09-29]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Main_Page/cs

EVROPSKÁ UNIE: *Základní informace o EU* [online]. [cit. 2016-09-29]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/index_cs

IDNES.cz: *Zprávy* [online]. [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/>

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR: *Světová organizace cestovního ruchu - UNWTO* [online]. [cit. 2016-09-29]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Uvodni-strana>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY: *Historie a současnost EU* [online]. [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/index.html>

STATISTIKA&MY [online]. [cit. 2016-09-29]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/>

UNWTO TOURISM HIGHLIGHTS[online]. 2015 [cit. 2015-06-18]. ISBN 978-92-844-1689-9. Dostupné z: www.e-unwto.org

UNWTO TOURISM HIGHLIGHTS, *2016 Edition* [online]. 2016 [cit. 2016-08-22]. ISBN 978-92-844-1814-5. Dostupné z: www.e-unwto.org

VIZUALIZACE VÍCEROZMĚRNÝCH DAT SYMBOLOVÝMI GRAFY: *Jaroslav Myslivec, Hana Skalská* [online]. 2010, (3) [cit. 2016-11-26]. ISSN 2336-5604. Dostupné z: http://www.ekonomie-management.cz/download/1331826750_9cdc/10_myslivec.pdf

WTTC Data Tool [online]. [cit. 2016-10-11]. Dostupné z: <https://tool.wttc.org/>

7. Přílohy

Příloha č. 1: Zkratky evropských zemí

Země	Zkratka	Země	Zkratka
Albánie	ALB	Lotyšsko	LVA
Arménie	ARM	Litva	LTU
Rakousko	AUT	Lucembursko	LUX
Ázerbájdžán	AZE	Makedonie	MKD
Bělorusko	BLR	Malta	MLT
Belgie	BEL	Moldavsko	MDA
Bosna a Hercegovina	BIH	Černá Hora	MNE
Bulharsko	BGR	Nizozemsko	NLD
Chorvatsko	HRV	Norsko	NOR
Kypr	CYP	Polsko	POL
Česká republika	CZE	Portugalsko	PRT
Dánsko	DNK	Rumunsko	ROU
Estonsko	EST	Rusko	RUS
Finsko	FIN	Srbsko	SRB
Francie	FRA	Slovensko	SVK
Gruzie	GEO	Slovinsko	SVN
Německo	DEU	Španělsko	ESP
Řecko	GRC	Švédsko	SWE
Maďarsko	HUN	Švýcarsko	CHE
Island	ISL	Turecko	TUR
Irsko	IRL	Velká Británie	GBR
Itálie	ITA	Ukrajina	UKR
Kazachstán	KAZ	Uzbekistán	UZB
Kyrgyzstán	KGZ	Izrael	ISR

Zdroj: <http://www.mvcr.cz/clanek/kody-statu.aspx>

Příloha č. 2: Celkový vliv cestovního ruchu na národní ekonomiku - rok 1995

Země	Podíl cestovního ruchu na zaměstnanosti [%]	Podíl cestovního ruchu na HDP [%]	Země	Podíl cestovního ruchu na zaměstnanosti [%]	Podíl cestovního ruchu na HDP [%]
ALB	9,41	10,70	LVA	1,92	2,16
ARM	3,29	3,78	LTU	4,68	3,68
AUT	15,67	14,97	LUX	6,85	5,66
AZE	6,77	7,78	MKD	2,27	2,56
BLR	0,03	0,04	MLT	33,41	33,07
BEL	6,40	5,91	MDA	3,31	3,80
BIH	4,12	4,52	MNE	10,08	5,41
BGR	7,87	11,32	NLD	10,23	5,45
HRV	12,96	11,14	NOR	12,28	9,02
CYP	28,97	27,55	POL	7,02	7,49
CZE	10,05	8,77	PRT	16,01	14,28
DNK	8,28	7,27	ROU	7,43	7,11
EST	13,84	15,08	RUS	5,20	5,75
FIN	7,76	7,47	SRB	5,83	3,80
FRA	11,05	10,05	SVK	3,97	4,20
GEO	11,74	13,31	SVN	9,97	9,97
DEU	13,41	10,32	ESP	16,05	15,57
GRC	17,61	12,88	SWE	7,69	6,65
HUN	14,29	12,39	CHE	9,37	7,92
ISL	22,21	20,35	TUR	7,59	8,22
IRL	7,73	7,89	GBR	14,10	14,35
ITA	11,12	10,71	UKR	10,67	12,24
KAZ	3,00	3,37	UZB	2,57	2,97
KGZ	3,66	4,22	ISR	8,77	8,72

Zdroj: WTTC

Příloha č. 3: Celkový vliv cestovního ruchu na národní ekonomiku - rok 2015

Země	Podíl cestovního ruchu na zaměstnanosti [%]	Podíl cestovního ruchu na HDP [%]	Země	Podíl cestovního ruchu na zaměstnanosti [%]	Podíl cestovního ruchu na HDP [%]
ALB	19,25	21,06	LVA	8,87	9,05
ARM	12,17	13,66	LTU	4,39	4,49
AUT	16,37	15,17	LUX	7,19	5,11
AZE	9,45	10,45	MKD	5,20	5,72
BLR	5,31	5,76	MLT	28,76	27,67
BEL	6,57	6,12	MDA	2,72	3,12
BIH	10,98	9,54	MNE	20,51	22,05
BGR	11,23	12,13	NLD	9,48	5,45
HRV	22,72	23,25	NOR	10,99	7,80
CYP	20,13	19,32	POL	4,26	4,34
CZE	9,08	7,69	PRT	19,32	16,43
DNK	7,96	6,86	ROU	5,94	5,05
EST	15,28	15,46	RUS	5,22	5,73
FIN	6,66	6,26	SRB	5,46	6,43
FRA	10,14	9,13	SVK	5,95	6,11
GEO	20,11	23,51	SVN	13,32	12,95
DEU	12,17	8,93	ESP	16,25	16,05
GRC	23,06	18,50	SWE	11,25	9,64
HUN	10,06	10,37	CHE	9,85	7,64
ISL	27,44	27,23	TUR	8,27	12,86
IRL	8,10	8,11	GBR	12,72	11,19
ITA	11,60	10,24	UKR	4,77	5,34
KAZ	5,02	5,26	UZB	2,78	3,19
KGZ	3,66	3,79	ISR	7,41	6,95

Zdroj: WTTC

Příloha č. 4: Podíl mezinárodních příjezdů a příjmů z mezinárodního cestovního ruchu – rok 1995

Země	Mezinárodní příjezdy [%]	Příjmy z mezinárodního cestovního ruchu [%]	Země	Mezinárodní příjezdy [%]	Příjmy z mezinárodního cestovního ruchu [%]
AUT	5,1	6,4	ISL	0,1	0,1
BEL	1,6	2,8	ISR	0,7	1,4
CYP	0,6	0,8	ITA	9,2	13,6
CZE	4,9	1,4	LUX	0,2	0,1
DEU	4,4	8,4	MLT	0,3	0,3
ESP	11,5	12	NLD	1,9	3,1
EST	0,2	0,2	POL	5,7	3,1
FIN	0,5	0,8	PRT	2,8	2
FRA	17,7	13	ROU	0,8	0,3
GBR	7	8,8	RUS	2,7	2
GRC	3	2	SVN	0,2	0,5
HRV	0,4	0,6	TUR	2,1	2,3
HUN	6,1	1,2	UKR	1,1	1,8
CHE	3,4	4,4			

Zdroj: UNWTO

Příloha č. 5: Podíl mezinárodních příjezdů a příjmů z mezinárodního cestovního ruchu – rok 2015

Země	Mezinárodní příjezdy [%]	Příjmy z mezinárodního cestovního ruchu [%]	Země	Mezinárodní příjezdy [%]	Příjmy z mezinárodního cestovního ruchu [%]
AUT	4,4	4,1	ISL	0,2	0,4
BEL	1,3	2,6	ISR	0,5	1,2
CYP	0,4	0,5	ITA	8,3	8,8
CZE	1,8	1,3	LUX	0,2	0,9
DEU	5,8	8,2	MLT	0,3	0,3
ESP	11,2	12,5	NLD	2,5	2,9
EST	0,5	0,3	POL	2,8	2,2
FIN	0,4	0,6	PRT	1,7	2,8
FRA	13,9	10,2	ROU	0,4	0,4
GBR	5,7	10,1	RUS	5,2	1,9
GRC	3,9	3,5	SVN	0,4	0,6
HRV	2,1	2	TUR	6,5	5,9
HUN	2,4	1,2	UKR	2	0,2
CHE	1,5	3,6			

Příloha č. 6: Podíl cestovního ruchu na HDP v České republice, Chorvatsku a Polsku v letech 1995-2014 [%]

Rok	CZE	HRV	POL
1995	8,77	11,14	7,49
1996	9,63	15,76	8,32
1997	10,08	17,58	8,94
1998	10,01	17,33	7,93
1999	9,43	15,93	6,81
2000	11,15	14,73	6,17
2001	10,66	15,98	5,25
2002	10,19	16,07	5,06
2003	9,94	23,41	4,65
2004	9,63	23,01	4,83
2005	9,46	24,49	4,95
2006	9,51	24,86	5,08
2007	8,81	24,38	5,22
2008	8,80	25,00	4,76
2009	9,00	22,54	4,65
2010	8,40	20,37	4,39
2011	8,33	21,73	4,39
2012	8,11	20,75	4,43
2013	8,03	22,17	4,48
2014	7,80	22,88	4,31

Zdroj: WTTC

Příloha č. 7: Celkový počet příjezdů do ubytovacích zařízení v České republice, Chorvatsku a Polsku v letech 1995-2014

Rok	CZE	HRV	POL
1995	6885245	2502884	13505420
1996	9964895	3801541	14233466
1997	11220662	4796858	14499104
1998	11622985	5007940	14829135
1999	11447197	4440849	12488379
2000	10863772	5921998	14560133
2001	11283185	6464933	14230486
2002	10415255	6772646	14174159
2003	11346482	7180065	14644254
2004	12219689	7620847	15745691
2005	12361793	7975696	16597202
2006	12724926	8163542	17512115
2007	12960921	8620730	18947160
2008	12835886	8673601	19556102
2009	11985909	8329470	19353712
2010	12211878	7919729	20461496
2011	12898712	8520950	21476616
2012	15098817	11543653	22635388
2013	15407671	12205708	23401138
2014	15587076	12882822	25083978

Zdroj: Eurostat

Příloha č. 8: Počet příjezdů rezidentů do ubytovacích zařízení v České republice, Chorvatsku a Polsku v letech 1995-2014

Rok	CZE	HRV	POL
1995	3516120	1089921	9802980
1996	5536444	1200460	10400798
1997	6395360	1289192	10870840
1998	6341921	1237855	11490673
1999	6139495	1218268	9994878
2000	6090978	1172631	11442987
2001	5877946	1185625	11078973
2002	5672482	1238840	11028720
2003	6270726	1310559	11312384
2004	6158464	1341856	11811627
2005	6025665	1350326	12286801
2006	6289452	1517902	13198537
2007	6281217	1592407	14559756
2008	6186476	1591681	15509790
2009	5953539	1367019	15491770
2010	5877882	1266897	16326526
2011	6183645	1283873	17067066
2012	7451773	1404957	17656094
2013	7555806	1430708	18158166
2014	7491191	1444016	19613643

Zdroj: Eurostat

Příloha č. 9: Počet příjezdů nerezidentů do ubytovacích zařízení v České republice, Chorvatsku a Polsku v letech 1995-2014

Rok	CZE	HRV	POL
1995	3369125	1412963	3702440
1996	4428451	2601081	3832668
1997	4825302	3507666	3628264
1998	5281064	3770085	3338462
1999	5307702	3222581	2493501
2000	4772794	4749367	3117146
2001	5405239	5279308	3151513
2002	4742773	5533806	3145439
2003	5075756	5869506	3331870
2004	6061225	6278991	3934064
2005	6336128	6625370	4310401
2006	6435474	6645640	4313578
2007	6679704	7028323	4387404
2008	6649410	7081920	4046312
2009	6032370	6962451	3861942
2010	6333996	6652832	4134970
2011	6715067	7237077	4409550
2012	7647044	10138696	4979294
2013	7851865	10775000	5242972
2014	8095885	11438806	5470335

Zdroj: Eurostat

Příloha č. 10: Počet ubytovacích zařízení (hotely a podobná zařízení) v České republice, Chorvatsku a Polsku v letech 1995-2014

Rok	CZE	HRV	POL
1995	1387	661	1068
1996	2737	674	1247
1997	3509	658	1397
1998	3669	666	1576
1999	3614	691	1535
2000	3960	697	1449
2001	4112	694	1391
2002	4335	788	1478
2003	4377	832	1547
2004	4311	940	2139
2005	4278	1015	2200
2006	4314	762	2301
2007	4559	800	2443
2008	4483	835	2642
2009	4469	819	2836
2010	4300	841	3223
2011	4612	857	3285
2012	6350	878	3414
2013	6301	897	3485
2014	5833	909	3646

Zdroj: Eurostat

Příloha č. 11: Elementární charakteristiky vývoje podílu CR na HDP Chorvatska

Rok	Podíl CR na HDP (HRV) [%]	d_{1t}^1	d_{2t}^2	r_t^3	BI^4
1995	11,14				
1996	15,76	4,62		0,414569	1,414129
1997	17,58	1,82	-2,80	0,115717	1,577768
1998	17,33	-0,26	-2,08	-0,01455	1,554814
1999	15,93	-1,40	-1,14	-0,08076	1,429241
2000	14,73	-1,20	0,20	-0,07503	1,322009
2001	15,98	1,25	2,45	0,084941	1,434302
2002	16,07	0,09	-1,17	0,005374	1,442010
2003	23,41	7,34	7,25	0,456717	2,100600
2004	23,01	-0,40	-7,74	-0,01703	2,064833
2005	24,49	1,48	1,88	0,064409	2,197827
2006	24,86	0,37	-1,11	0,015	2,230795
2007	24,38	-0,48	-0,85	-0,01935	2,187633
2008	25,00	0,62	1,10	0,025567	2,243564
2009	22,54	-2,46	-3,08	-0,09834	2,022936
2010	20,37	-2,17	0,29	-0,09634	1,828053
2011	21,73	1,35	3,53	0,066503	1,949624
2012	20,75	-0,98	-2,33	-0,0451	1,861694
2013	22,17	1,42	2,40	0,068617	1,989438
2014	22,88	0,71	-0,72	0,031813	2,052727

Zdroj: WTTC

¹ Výpočet viz vzorec (2.9)

² Výpočet viz vzorec (3.0)

³ Výpočet viz vzorec (3.1)

⁴ Výpočet viz vzorec (3.2)

Příloha č. 12: Elementární charakteristiky vývoje podílu CR na HDP Polska

Rok	Podíl CR na HDP (POL) [%]	d_{1t}	d_{2t}	r_t	BI
1995	7,49				
1996	8,32	0,83		0,110903	1,110903
1997	8,94	0,62	-0,21	0,074315	1,193460
1998	7,93	-1,00	-1,62	-0,11241	1,059298
1999	6,81	-1,13	-0,12	-0,14209	0,908784
2000	6,17	-0,63	0,49	-0,09289	0,824367
2001	5,25	-0,92	-0,29	-0,14908	0,701474
2002	5,06	-0,19	0,73	-0,03635	0,675972
2003	4,65	-0,42	-0,22	-0,08206	0,620500
2004	4,83	0,18	0,60	0,03949	0,645004
2005	4,95	0,12	-0,07	0,024288	0,660670
2006	5,08	0,13	0,02	0,026829	0,678395
2007	5,22	0,14	0,01	0,028384	0,697650
2008	4,76	-0,46	-0,61	-0,08868	0,635786
2009	4,65	-0,11	0,35	-0,02294	0,621199
2010	4,39	-0,26	-0,15	-0,05679	0,585921
2011	4,39	0,01	0,27	0,001627	0,586874
2012	4,43	0,04	0,03	0,008362	0,591782
2013	4,48	0,05	0,01	0,011477	0,598574
2014	4,31	-0,18	-0,23	-0,03923	0,575093

Zdroj: WTTC

Příloha č. 13: Elementární charakteristiky vývoje podílu CR na HDP České republiky

Rok	Podíl CR na HDP (CZE) [%]	d_{1t}	d_{2t}	r_t	BI
1995	8,77				
1996	9,63	0,86		0,098302	1,098302
1997	10,08	0,44	-0,42	0,045929	1,148747
1998	10,01	-0,06	-0,51	-0,00628	1,141531
1999	9,43	-0,58	-0,52	-0,05818	1,075111
2000	11,15	1,72	2,30	0,182377	1,271187
2001	10,66	-0,50	-2,22	-0,04442	1,214726
2002	10,19	-0,46	0,03	-0,04349	1,161902
2003	9,94	-0,25	0,21	-0,02459	1,133328
2004	9,63	-0,32	-0,07	-0,03176	1,097332
2005	9,46	-0,16	0,15	-0,01681	1,078890
2006	9,51	0,04	0,20	0,004471	1,083715
2007	8,81	-0,70	-0,74	-0,07380	1,003737
2008	8,80	0,00	0,70	-0,00016	1,003578
2009	9,00	0,19	0,20	0,022096	1,025753
2010	8,40	-0,60	-0,79	-0,06652	0,957519
2011	8,33	-0,07	0,52	-0,00877	0,949126
2012	8,11	-0,21	-0,14	-0,02577	0,924663
2013	8,03	-0,09	0,13	-0,0106	0,914862
2014	7,80	-0,22	-0,14	-0,02795	0,889288

Zdroj: WTTC

Příloha č. 14: Elementární charakteristiky vývoje počtu příjezdů v Chorvatsku

Rok	Počet příjezdů (HRV)	d_{1t}	d_{2t}	r_t	BI
1995	2502884				
1996	3801541	1298657		0,518864	1,518864
1997	4796858	995317	-303340	0,261819	1,916532
1998	5007940	211082	-784235	0,044004	2,000868
1999	4440849	-567091	-778173	-0,11324	1,774293
2000	5921998	1481149	2048240	0,333528	2,36607
2001	6464933	542935	-938214	0,091681	2,582993
2002	6772646	307713	-235222	0,047597	2,705937
2003	7180065	407419	99706	0,060157	2,868717
2004	7620847	440782	33363	0,06139	3,044826
2005	7975696	354849	-85933	0,046563	3,186602
2006	8163542	187846	-167003	0,023552	3,261654
2007	8620730	457188	269342	0,056004	3,444319
2008	8673601	52871	-404317	0,006133	3,465443
2009	8329470	-344131	-397002	-0,03968	3,327949
2010	7919729	-409741	-65610	-0,04919	3,164241
2011	8520950	601221	1010962	0,075914	3,404453
2012	11543653	3022703	2421482	0,354738	4,612141
2013	12205708	662055	-2360648	0,057352	4,876657
2014	12882822	677114	15059	0,055475	5,147191

Zdroj: Eurostat

Příloha č. 15: Elementární charakteristiky vývoje počtu příjezdů v Polsku

Rok	Počet příjezdů (POL)	d_{1t}	d_{2t}	r_t	BI
1995	13505420				
1996	14233466	728046		0,053908	1,053908
1997	14499104	265638	-462408	0,018663	1,053908
1998	14829135	330031	64393	0,022762	1,098014
1999	12488379	-2340756	-2670787	-0,15785	0,924694
2000	14560133	2071754	4412510	0,165895	1,078096
2001	14230486	-329647	-2401401	-0,02264	1,053687
2002	14174159	-56327	273320	-0,00396	1,049516
2003	14644254	470095	526422	0,033166	1,084324
2004	15745691	1101437	631342	0,075213	1,165879
2005	16597202	851511	-249926	0,054079	1,228929
2006	17512115	914913	63402	0,055125	1,296673
2007	18947160	1435045	520132	0,081946	1,402930
2008	19556102	608942	-826103	0,032139	1,448019
2009	19353712	-202390	-811332	-0,01035	1,433033
2010	20461496	1107784	1310174	0,057239	1,515058
2011	21476616	1015120	-92664	0,049611	1,590222
2012	22635388	1158772	143652	0,053955	1,676023
2013	23401138	765750	-393022	0,03383	1,732722
2014	25083978	1682840	917090	0,071913	1,857327

Zdroj: Eurostat

Příloha č. 16: Elementární charakteristiky vývoje počtu příjezdů v České republice

Rok	Počet příjezdů (CZE)	d_{1t}	d_{2t}	r_t	BI
1995	6885245				
1996	9964895	3079650		0,447283	1,447283
1997	11220662	1255767	-1823883	0,126019	1,629668
1998	11622985	402323	-853444	0,035856	1,688100
1999	11447197	-175788	-578111	-0,01512	1,662569
2000	10863772	-583425	-407637	-0,05097	1,577834
2001	11283185	419413	1002838	0,038607	1,638749
2002	10415255	-867930	-1287343	-0,07692	1,512692
2003	11346482	931227	1799157	0,08941	1,647942
2004	12219689	873207	-58020	0,076958	1,774765
2005	12361793	142104	-731103	0,011629	1,795404
2006	12724926	363133	221029	0,029375	1,848144
2007	12960921	235995	-127138	0,018546	1,882420
2008	12835886	-125035	-361030	-0,00965	1,864260
2009	11985909	-849977	-724942	-0,06622	1,740811
2010	12211878	225969	1075946	0,018853	1,773630
2011	12898712	686834	460865	0,056243	1,873385
2012	15098817	2200105	1513271	0,170568	2,192924
2013	15407671	308854	-1891251	0,020456	2,237781
2014	15587076	179405	-129449	0,011644	2,263838

Zdroj: Eurostat

Příloha č. 17: Elementární charakteristiky vývoje počtu příjezdů rezidentů v Chorvatsku

Rok	Počet příjezdů rezidenti (HRV)	d_{1t}	d_{2t}	r_t	BI
1995	1089921				
1996	1200460	110539		0,101419	1,101419
1997	1289192	88732	-21807	0,073915	1,182831
1998	1237855	-51337	-140069	-0,03982	1,135729
1999	1218268	-19587	31750	-0,01582	1,117758
2000	1172631	-45637	-26050	-0,03746	1,075886
2001	1185625	12994	58631	0,011081	1,087808
2002	1238840	53215	40221	0,044884	1,136633
2003	1310559	71719	18504	0,057892	1,202435
2004	1341856	31297	-40422	0,023881	1,231150
2005	1350326	8470	-22827	0,006312	1,238921
2006	1517902	167576	159106	0,1241	1,392672
2007	1592407	74505	-93071	0,049084	1,461030
2008	1591681	-726	-75231	-0,00046	1,460364
2009	1367019	-224662	-223936	-0,14115	1,254237
2010	1266897	-100122	124540	-0,07324	1,162375
2011	1283873	16976	117098	0,0134	1,177951
2012	1404957	121084	104108	0,094312	1,289045
2013	1430708	25751	-95333	0,018329	1,312671
2014	1444016	13308	-12443	0,009302	1,324881

Zdroj: Eurostat

Příloha č. 18: Elementární charakteristiky vývoje počtu příjezdů rezidentů v Polsku

Rok	Počet příjezdů rezidenti (POL)	d_{1t}	d_{2t}	r_t	BI
1995	9802980				
1996	10400798	597818		0,060983	1,060983
1997	10870840	470042	-127776	0,045193	1,108932
1998	11490673	619833	149791	0,057018	1,172161
1999	9994878	-1495795	-2115628	-0,13017	1,019575
2000	11442987	1448109	2943904	0,144885	1,167297
2001	11078973	-364014	-1812123	-0,03181	1,130164
2002	11028720	-50253	313761	-0,00454	1,125037
2003	11312384	283664	333917	0,02572	1,153974
2004	11811627	499243	215579	0,044132	1,204902
2005	12286801	475174	-24069	0,040229	1,253374
2006	13198537	911736	436562	0,074205	1,346380
2007	14559756	1361219	449483	0,103134	1,485238
2008	15509790	950034	-411185	0,065251	1,582151
2009	15491770	-18020	-968054	-0,00116	1,580312
2010	16326526	834756	852776	0,053884	1,665466
2011	17067066	740540	-94216	0,045358	1,741008
2012	17656094	589028	-151512	0,034513	1,801095
2013	18158166	502072	-86956	0,028436	1,852311
2014	19613643	1455477	953405	0,080156	2,000784

Zdroj: Eurostat

Příloha č. 19: Elementární charakteristiky vývoje počtu příjezdů rezidentů v České republice

Rok	Počet příjezdů rezidenti (CZE)	d_{1t}	d_{2t}	r_t	BI
1995	3516120				
1996	5536444	2020324		0,574589	1,574589
1997	6395360	858916	-1161408	0,155139	1,818869
1998	6341921	-53439	-912355	-0,00836	1,80367
1999	6139495	-202426	-148987	-0,03192	1,746099
2000	6090978	-48517	153909	-0,0079	1,732301
2001	5877946	-213032	-164515	-0,03498	1,671714
2002	5672482	-205464	7568	-0,03496	1,613279
2003	6270726	598244	803708	0,105464	1,783422
2004	6158464	-112262	-710506	-0,0179	1,751494
2005	6025665	-132799	-20537	-0,02156	1,713726
2006	6289452	263787	396586	0,043777	1,788748
2007	6281217	-8235	-272022	-0,00131	1,786406
2008	6186476	-94741	-86506	-0,01508	1,759461
2009	5953539	-232937	-138196	-0,03765	1,693213
2010	5877882	-75657	157280	-0,01271	1,671696
2011	6183645	305763	381420	0,052019	1,758656
2012	7451773	1268128	962365	0,205078	2,119317
2013	7555806	104033	-1164095	0,013961	2,148904
2014	7491191	-64615	-168648	-0,00855	2,130528

Zdroj: Eurostat

Příloha č. 20: Elementární charakteristiky vývoje počtu příjezdů nerezidentů v Chorvatsku

Rok	Počet příjezdů nerezidenti (HRV)	d_{1t}	d_{2t}	r_t	BI
1995	1412963				
1996	2601081	1188118		0,84087	1,84087
1997	3507666	906585	-281533	0,348542	2,48249
1998	3770085	262419	-644166	0,074813	2,668212
1999	3222581	-547504	-809923	-0,14522	2,280726
2000	4749367	1526786	2074290	0,473777	3,361282
2001	5279308	529941	-996845	0,111581	3,736338
2002	5533806	254498	-275443	0,048207	3,916455
2003	5869506	335700	81202	0,060663	4,154041
2004	6278991	409485	73785	0,069765	4,443847
2005	6625370	346379	-63106	0,055165	4,688990
2006	6645640	20270	-326109	0,003059	4,703336
2007	7028323	382683	362413	0,057584	4,974173
2008	7081920	53597	-329086	0,007626	5,012106
2009	6962451	-119469	-173066	-0,01687	4,927554
2010	6652832	-309619	-190150	-0,04447	4,708426
2011	7237077	584245	893864	0,087819	5,121915
2012	10138696	2901619	2317374	0,400938	7,175486
2013	10775000	636304	-2265315	0,06276	7,625819
2014	11438806	663806	27502	0,061606	8,095616

Zdroj: Eurostat

Příloha č. 21: Elementární charakteristiky vývoje počtu příjezdů nerezidentů v Polsku

Rok	Počet příjezdů nerezidenti (POL)	d_{1t}	d_{2t}	r_t	BI
1995	3702440				
1996	3832668	130228		0,035174	1,035174
1997	3628264	-204404	-334632	-0,05333	0,979966
1998	3338462	-289802	-85398	-0,07987	0,901692
1999	2493501	-844961	-555159	-0,2531	0,673475
2000	3117146	623645	1468606	0,250108	0,841917
2001	3151513	34367	-589278	0,011025	0,851199
2002	3145439	-6074	-40441	-0,00193	0,849558
2003	3331870	186431	192505	0,05927	0,899912
2004	3934064	602194	415763	0,180738	1,06256
2005	4310401	376337	-225857	0,095661	1,164205
2006	4313578	3177	-373160	0,000737	1,165064
2007	4387404	73826	70649	0,017115	1,185003
2008	4046312	-341092	-414918	-0,07774	1,092877
2009	3861942	-184370	156722	-0,04556	1,04308
2010	4134970	273028	457398	0,070697	1,116823
2011	4409550	274580	1552	0,066404	1,190985
2012	4979294	569744	295164	0,129207	1,344868
2013	5242972	263678	-306066	0,052955	1,416086
2014	5470335	227363	-36315	0,043365	1,477495

Zdroj: Eurostat

Příloha č. 22: Elementární charakteristiky vývoje počtu příjezdů nerezidentů v České republice

Rok	Počet příjezdů nerezidenti (CZE)	d_{1t}	d_{2t}	r_t	BI
1995	3369125				
1996	4428451	1059326		0,314422	1,314422
1997	4825302	396851	-662475	0,089614	1,432212
1998	5281064	455762	58911	0,094453	1,567488
1999	5307702	26638	-429124	0,005044	1,575395
2000	4772794	-534908	-561546	-0,10078	1,416627
2001	5405239	632445	1167353	0,13251	1,604345
2002	4742773	-662466	-1294911	-0,12256	1,407717
2003	5075756	332983	995449	0,070209	1,50655
2004	6061225	985469	652486	0,194152	1,79905
2005	6336128	274903	-710566	0,045354	1,880645
2006	6435474	99346	-175557	0,015679	1,910132
2007	6679704	244230	144884	0,037951	1,982623
2008	6649410	-30294	-274524	-0,00454	1,973631
2009	6032370	-617040	-586746	-0,0928	1,790486
2010	6333996	301626	918666	0,050001	1,880012
2011	6715067	381071	79445	0,060163	1,993119
2012	7647044	931977	550906	0,138789	2,269742
2013	7851865	204821	-727156	0,026784	2,330535
2014	8095885	244020	39199	0,031078	2,402964

Zdroj: Eurostat

Příloha č. 23: Elementární charakteristiky vývoje počtu ubytovacích zařízení v Chorvatsku

Rok	Počet ubyt. zařízení (HRV)	d_{1t}	d_{2t}	r_t	BI
1995	661				
1996	674	13		0,019667	1,019667
1997	658	-16	-29	-0,02374	0,995461
1998	666	8	24	0,012158	1,007564
1999	691	25	17	0,037538	1,045386
2000	697	6	-19	0,008683	1,054463
2001	694	-3	-9	-0,0043	1,049924
2002	788	94	97	0,135447	1,192133
2003	832	44	-50	0,055838	1,258699
2004	940	108	64	0,129808	1,422088
2005	1015	75	-33	0,079787	1,535552
2006	762	-253	-328	-0,24926	1,152799
2007	800	38	291	0,049869	1,210287
2008	835	35	-3	0,04375	1,263238
2009	819	-16	-51	-0,01916	1,239032
2010	841	22	38	0,026862	1,272315
2011	857	16	-6	0,019025	1,29652
2012	878	21	5	0,024504	1,32829
2013	897	19	-2	0,02164	1,357035
2014	909	12	-7	0,013378	1,375189

Zdroj: Eurostat

Příloha č. 24: Elementární charakteristiky vývoje počtu ubytovacích zařízení v Polsku

Rok	Počet ubyt. Zařízení (POL)	d_{1t}	d_{2t}	r_t	BI
1995	1068				
1996	1247	179		0,167603	1,167603
1997	1397	150	-29	0,120289	1,308052
1998	1576	179	29	0,128132	1,475655
1999	1535	-41	-220	-0,02602	1,437266
2000	1449	-86	-45	-0,05603	1,356742
2001	1391	-58	28	-0,04003	1,302434
2002	1478	87	145	0,062545	1,383895
2003	1547	69	-18	0,046685	1,448502
2004	2139	592	523	0,382676	2,002809
2005	2200	61	-531	0,028518	2,059925
2006	2301	101	40	0,045909	2,154494
2007	2443	142	41	0,061712	2,287453
2008	2642	199	57	0,081457	2,473783
2009	2836	194	-5	0,073429	2,655431
2010	3223	387	193	0,13646	3,01779
2011	3285	62	-325	0,019237	3,075843
2012	3414	129	67	0,039269	3,196629
2013	3485	71	-58	0,020797	3,263109
2014	3646	161	90	0,046198	3,413858

Zdroj: Eurostat

Příloha č. 25: Elementární charakteristiky vývoje počtu ubytovacích zařízení v České republice

Rok	Počet ubyt. zařízení (CZE)	d_{1t}	d_{2t}	r_t	BI
1995	1387				
1996	2737	1350		0,973324	1,973324
1997	3509	772	-578	0,282061	2,529921
1998	3669	160	-612	0,045597	2,645278
1999	3614	-55	-215	-0,01499	2,605624
2000	3960	346	401	0,095739	2,855083
2001	4112	152	-194	0,038384	2,964672
2002	4335	223	71	0,054232	3,125451
2003	4377	42	-181	0,009689	3,155732
2004	4311	-66	-108	-0,01508	3,108147
2005	4278	-33	33	-0,00765	3,084355
2006	4314	36	69	0,008415	3,11031
2007	4559	245	209	0,056792	3,28695
2008	4483	-76	-321	-0,01667	3,232156
2009	4469	-14	62	-0,00312	3,222062
2010	4300	-169	-155	-0,03782	3,100216
2011	4612	312	481	0,072558	3,325162
2012	6350	1738	1426	0,376843	4,578226
2013	6301	-49	-1787	-0,00772	4,542898
2014	5833	-468	-419	-0,07427	4,205479

Zdroj: Eurostat